

Dienst Inspectie
van het Onderwijs

Inspectie van het Onderwijs
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

DOORLICHTING VAN HET ARUBAANSE ONDERWIJSBESTEL

TUSSENRAPPORTAGE: VAN PLAN NAAR AANPAK

november 2021

INHOUD

Samenvatting: van plan naar aanpak 4

Deel I: Uitgangspunten van het onderzoek en een beschrijving van het Arubaanse onderwijssysteem 10

1 Uitgangspunten 11

- 1.1 Aanleiding 11
- 1.2 Theoretisch kader 11
- 1.3 Reikwijdte, onderzoeksstrategie en verantwoording 12

2 Het Arubaanse onderwijssysteem 13

- 2.1 De structuur van het onderwijsstelsel 13
 - 2.1.1 Kinderopvang 14
 - 2.1.2 Primair Onderwijs 18
 - 2.1.3 Algemeen Voortgezet Onderwijs 18
 - 2.1.4 Beroepsgericht Onderwijs 20
 - 2.1.5 Hoger Onderwijs 21
 - 2.1.6 Kerndoelen 21
 - 2.1.7 Examinering en eindtermen 22
- 2.2 Visie en ambities (beleid) met betrekking tot het onderwijs 23
- 2.3 Wet- en regelgeving 28
- 2.4 Demografische kenmerken van de samenleving en de schoolpopulatie 32
- 2.5 Structurele en incidentele contextfactoren 33

DEEL II: Probleemanalyse en aanbevelingen 36

Registratiesysteem voor kengetallen 37

Aanbeveling 1: Organiseer een betrouwbaar en duurzaam registratiesysteem voor kengetallen 37

Verbetering van het onderwijs 40

- Aanbeveling 2: Maak een eenduidige en consequente keuze in het taalbeleid 40
- Aanbeveling 3: Borg de basisvoorwaarden voor goed onderwijs en een veilig schoolklimaat 45
- Aanbeveling 4: Verbeter het onderwijsleerproces door leraren en docenten beter te faciliteren en te begeleiden 48
- Aanbeveling 5: Bereid leerlingen voor op het tertiair onderwijs 49
- Aanbeveling 6: Zorg voor een betere aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt 51
- Aanbeveling 7: Maak de voorschoolse opvang onderdeel van de doorlopende leerlijn 53
- Aanbeveling 8: Verbeter de doorstroom tussen onderwijssoorten 54

Versterking van het systeem 59

- Aanbeveling 9: Ontwikkel een volwassen governance structuur 59
- Aanbeveling 10: Organiseer een efficiënt, doelmatig en transparant financieringssysteem 61
- Aanbeveling 11: Zorg voor geactualiseerde en adequate wetgeving 63
- Aanbeveling 12: Versterk het toezicht op de financiële verantwoording 66
- Aanbeveling 13: Analyseer inefficiënties in het onderwijssysteem 67

DEEL III: Van beleidsvoornemens naar actie en verandering 70

- 1. Werkverband kengetallen 70
- 2. Eenduidige en transparante keuze in taalbeleid 72
- 3. Implementatie-agenda's voor aanbevelingen gericht op i) het onderwijs en ii) het systeem 73

4. Fasering en haalbaarheid van aanbevelingen 74
5. Financiële consequenties van aanbevelingen 75

Appendix A – Registratiesysteem kengetallen 79

Appendix B – Voorbeeldscenario's taalbeleid 81

Appendix C – Overzicht gesprekspartners 83

Samenvatting: van plan naar aanpak

Het Landspakket Aruba beschrijft een samenhang aan maatregelen voor de korte termijn en structurele hervormingen voor de langere termijn die noodzakelijk zijn om Aruba financieel, economisch en bestuurlijk weerbaar te maken. Voor veel van de in het Landspakket genoemde hervormingen geldt dat eerst de actuele situatie in beeld wordt gebracht om de gewenste aanpak goed scherp te krijgen.

Ook voor het thema 'onderwijs en zorg' is in het Landspakket afgesproken eerst een doorlichting van het gehele onderwijsstelsel uit te voeren om op basis hiervan aanbevelingen te doen ter verbetering van de basiskwaliteit van onderwijs, de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt, en de doorstroom tussen stelsels van het onderwijs.

Op basis van de afspraken in het Landspakket zijn in april 2021 de Arubaanse en Nederlandse inspecties (hierna: 'de werkgroep') gestart met de doorlichting van het Arubaans onderwijs. Hiervoor zijn drie centrale onderzoeksvragen geformuleerd die betrekking hebben op de kernfuncties van het onderwijs: kwalificatie, socialisatie en allocatie, de condities om deze kernfuncties mogelijk te maken en de sturing op deze kernfuncties. Om hier een beeld van te vormen hebben de inspecties deskresearch verricht, gesprekken (op locatie) gevoerd met stakeholders en beleidsmakers, scholen bezocht waar met directie, leraren en leerlingen werd gesproken en lessen geobserveerd. Dit rapport betreft een tussenrapport op basis van de eerste fase van de doorlichting. In de tweede fase worden de aanbevelingen met betrokkenen vertaald naar een implementatie-agenda.

De primaire taken van de werkgroep in de huidige doorlichting betreffen het doen van onderzoek en probleemanalyse, het formuleren van aanbevelingen, en het initiëren van ontwerpen voor de uitvoering van de aanbevelingen. De feitelijke uitvoering ligt echter buiten de verantwoordelijkheid van de werkgroep.

De Arubaanse en Nederlandse onderwijsinspecties hebben bij de totstandkoming van dit eerste rapport intensief samengewerkt. We borduren daarbij voort op een traditie van de gezamenlijke inspecties van Aruba, Curaçao, Sint Maarten en Nederland. Al meerdere jaren delen we kennis en inzichten en proberen elkaar zo te helpen, een belangrijk onderdeel van de kwaliteitscultuur die we met elkaar nastreven. Ook na het uitbrengen van ons eindrapport volgend jaar zal dit een belangrijke steun zijn bij het toezicht van de Arubaanse inspectie op de noodzakelijke onderwijs- en systeemverbeteringen.

De drie krachten van het Arubaans onderwijssysteem

Vanaf 1986 zijn er meerdere initiatieven geweest om het Arubaanse onderwijssysteem te verbeteren, bijvoorbeeld op het gebied van instructietaal, de brugperiode in het voortgezet onderwijs en afschaffing van Centrale (Nederlandse) Examens. Er is een veelheid aan reflecties en rapporten met adviezen om het onderwijssysteem te verbeteren beschikbaar. Deze rapporten zijn uitvoerig en bevatten veel aanknopingspunten voor verbetering.

De leraren vormen een andere kracht van het Arubaanse onderwijssysteem. Wij hebben veel leraren gesproken die – ondanks soms gebrekkige basisvoorzieningen – zich inspannen om de leerlingen goed onderwijs te geven en in bijna alle gevallen de wens hebben om zich verder te ontwikkelen en aanvullende scholing te volgen.

Ook de kleinschaligheid van het eiland kan onder de juiste voorwaarden een kracht zijn en leiden tot een flexibel onderwijssysteem waarin leerlingen met een goede overdracht tussen de onderwijstypen bewegen.

Uitdagingen en aanbevelingen op het gebied van kengetallen, onderwijs en het systeem

Tegelijkertijd zijn er veel uitdagingen, te beginnen met het ontbreken van adequate informatie om te sturen op (verbeteringen in) het onderwijs, om prioriteiten te stellen. Als goede kengetallen en betrouwbare tijdreeksen over het presteren van het onderwijs ontbreken, is al snel sprake van 'sturen in de mist' en komen beoordeling en monitoring van noodzakelijke verbeteringen in het gedrang. Ten tweede ontbreken basisvoorzieningen in belangrijke mate in de vorm van adequate financiering, toegeruste schoolgebouwen, voldoende beschikbaar personeel, en een infrastructuur om leerlingen met extra ondersteuning het onderwijs te bieden dat aansluit bij hun onderwijsbehoeften. Ook ontbreekt het op het niveau van de scholen in veel gevallen aan een systeem van kwaliteitszorg waarmee de schoolleiding zicht heeft op de kwaliteit van het onderwijsleerproces en op basis hiervan verbetermaatregelen doorvoert. Van een gedeelde onderwijskundige visie is lang niet altijd sprake.

Een volgende uitdaging is dat een doorgaande lijn in het onderwijs slechts in enkele gevallen aanwezig is. De kinderopvang heeft geen (wettelijke) taak om leerlingen op het basisonderwijs voor te bereiden, scholen hebben onderling beperkt overleg over hoe de instroomeisen van de ene school of sector overeenkomen met de uitstroomcriteria van de andere school of sector. Deze mismatch wordt versterkt door een andere grote uitdaging, het ontbreken van een eenduidige keuze in het taalbeleid en het consequent doorvoeren daarvan. De aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt is problematisch; de werkgevers in Aruba ervaren dat leerlingen veelal onvoldoende toegerust de arbeidsmarkt instromen. Ook het hoger onderwijs in Aruba en Nederland ervaart dat de studenten vaak onvoldoende voorbereid zijn, bijvoorbeeld op het vlak van zelfstandigheid en vaardigheden die nodig zijn om een opleiding in het hoger onderwijs succesvol af te ronden.

Ook hebben wij structurele omissies vastgesteld in het systeem waarbinnen het onderwijs functioneert. Adequate regelgeving op basis waarvan scholen het onderwijs inrichten en de inspectie toezicht kan houden, ontbreekt in belangrijke mate. De governance van het onderwijs is niet op orde.

Onze aanbevelingen, uitgebreid beschreven in deel II van dit rapport, hebben betrekking op verbeteringen op de bovengenoemde vlakken: betere en betrouwbare kengetallen, de verbetering van het onderwijs en versterking van het systeem waarbinnen het onderwijs functioneert.

Zorg voor betrouwbare kengetallen

1. Organiseer een betrouwbaar en duurzaam registratiesysteem voor kengetallen.

Verbeter het onderwijs

2. Maak een eenduidige en consequente keuze in het taalbeleid.
3. Borg de basisvoorwaarden voor goed onderwijs en een veilig schoolklimaat. Dit betreft een breed palet aan voorwaarden waaronder onderhoud aan gebouwen, (actueel) lesmateriaal, voldoende gekwalificeerd personeel en passende zorg voor leerlingen die dat nodig hebben.

4. Verbeter het onderwijsleerproces door leraren en docenten beter te faciliteren en te begeleiden.
5. Bereid leerlingen beter voor op het tertiair onderwijs:
 - Integreer elementen uit het *Academic Foundation Year* van de Universiteit van Aruba in het voortgezet onderwijs.
 - Ontwikkel een actief alumni-beleid, zorg dat ervaringen en tips van studenten gedeeld worden in het voorgaande onderwijs; onder meer het Arubahuis kan hierin een belangrijke rol spelen.
6. Zorg voor een betere aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt:
 - Verbeter het zicht op (ontwikkelingen in) de arbeidsmarkt en de match met het onderwijsaanbod.
 - Geef het beroepsonderwijs vorm volgens de herziene kwalificatiestructuur (hks) en vergroot het aantal stageplekken.
 - Stel een systematiek vast waarin bedrijven worden erkend als leerbedrijf volgens heldere criteria en waarbij beroepspraktijkbegeleiders worden opgeleid en gecertificeerd.
 - Organiseer voor elke branche een permanent overleg tussen vertegenwoordigers uit het beroepenveld en de instellingen voor het beroepsonderwijs.
7. Maak de voorschoolse opvang breed toegankelijk en onderdeel van de doorlopende leerlijn.
8. Verbeter de doorstroom tussen onderwijssoorten:
 - Trek toelatingseisen en eindkwalificaties gelijk.
 - Beperk *dead-end tracks*.
 - Verzorg een warme overdracht van iedere leerling.

Versterk het onderwijssysteem

9. Ontwikkel een volwassen governance-structuur:
 - Geef schoolbesturen voldoende zeggenschap en zorg dat schoolbesturen in control zijn.
 - Organiseer een structuur waarin raden van toezicht schoolbesturen steunen en waar nodig corrigeren.
 - Geef medezeggenschap een volwaardige positie.
10. Organiseer een efficiënt en transparant begrotingssysteem.
11. Zorg voor adequate wetgeving voor elke onderwijssector en voor de Inspectie van het Onderwijs; kijk daarbij voor het hoger onderwijs ook naar integratie van (de wettelijke regimes voor) IPA en UA.
12. Versterk (het toezicht op) de financiële verantwoording.
13. Analyseer inefficiënties in het onderwijssysteem, en laat besparingen die hier mogelijk uit voortvloeien ten goede komen aan de noodzakelijke verbeteringen van het Arubaanse onderwijs.

Van plan naar aanpak

Een aantal van deze aanbevelingen is niet nieuw en heeft in eerdere rapporten ook aandacht gekregen. Zo adresseert het *Plan Educacion Nacional* (PEN) enkele van de hier genoemde thema's en bevat 'Rapport & Aanbevelingen ten behoeve van de vertaalslag van het Onderwijsbeleid naar Meetbare Indicatoren' een aanzet om een deel van de aanbevelingen te operationaliseren en implementeren. Een samenhangende aanpak met duidelijke regie, waarin duidelijk is wie (eind)verantwoordelijk is, wie betrokken is bij de implementatie van verbeteringen, welke tussen- en eindresultaten moeten wanneer bereikt worden, welke criteria hierbij worden gehanteerd en wat de financiële implicaties zijn is steeds niet of zeer onvolledig aanwezig.

Daarom wil de werkgroep in deze doorlichting een stap verder gaan dan gebruikelijk in eerdere exercities. Wellicht belangrijker dan de 'wat'-vraag (de 13 hiervoor

aangegeven punten) is immers de vraag 'hoe' deze verbeteringen kunnen worden gerealiseerd in de specifieke Arubaanse context. Deel III van dit rapport geeft een eerste inkleuring van deze 'hoe'-vraag voor bovengenoemde aanbevelingen op een drietal manieren:

Aanbeveling Kengetallen

Voor het zicht krijgen op kengetallen (aanbeveling 1) richtten we een werkverband in van de Directie Onderwijs en de Arubaanse inspectie van het onderwijs. Vanuit de gezamenlijke inspecties ondersteunt de Nederlandse inspectie hierbij. Ons voorstel omvat een tijdspad en verantwoordelijkheden, waarbij in de eerste fase tussentijdse en einddoelen worden vastgesteld.

De eerste stappen om dit werkverband te realiseren zijn inmiddels gezet, zoals het identificeren van indicatoren die in ieder geval betrokken worden bij de verdere uitwerking.

Aanbeveling Taalbeleid

In onze tweede aanbeveling pleiten we voor een eenduidige en consequente keuze in het taalbeleid. De huidige situatie is op dit punt zorgelijk. Er bestaat een lappendeken van arrangementen variërend van strikt Nederlands als instructietaal via scholen die, afhankelijk van de leerkracht, een mix van Nederlands en Papiamentu hanteren, tot scholen die in het SAM (*Scol Arubano Multilingual*) experiment betrokken zijn. Doorstroom en het benutten van de talenten van de Arubaanse leerlingen hebben zwaar te lijden onder deze onoverzichtelijke situatie.

De werkgroep is van mening dat op dit punt allereerst een expliciete keuze voor de minister voorligt. Een aantal keuzes is mogelijk in het (onderwijs)taalbeleid: a) Nederlands, b) Papiamentu, c) een meertalig model zoals SAM of wellicht d) nog een ander model. Wij stellen voor dat de consequenties van deze keuze vervolgens in een strak scenario worden geoperationaliseerd door de Directie Onderwijs in overleg met de werkgroep. Ter illustratie heeft de werkgroep in Appendix B twee voorbeelden van een dergelijk scenario beschreven.

We gaan hier graag nader over in gesprek met de minister; een tijdige keuze zoals hiervoor aangegeven maakt het mogelijk om het gewenste scenario in meer uitgewerkte vorm in ons eindrapport op te nemen.

Aanbevelingen Onderwijs en System

Voor de onderwijsaanbevelingen (3 t/m 8) en de systeemaanbevelingen (9 t/m 13) richten wij in vervolg op deze tussenrapportage een tweetal implementatie-agenda's in. Een implementatie-agenda bevat alle elementen die nodig zijn om daadwerkelijke veranderingen te bewerkstelligen. Naast de voor realisatie verantwoordelijke partij wordt aangegeven welke organisaties en personen betrokken zijn bij de implementatie van verbeteringen, welke resultaten wanneer moeten worden bereikt, welke criteria daarbij gehanteerd worden. Dit alles gegoten in strakke periodieke rapportages die met advies van de onderwijsinspectie naar de minister worden doorgeleid. Daar waar verbeterpunten eerder zijn geïnventariseerd of in uitvoering genomen, zal de werkgroep met betrokken partijen afspraken maken hoe deze in de agenda een plek kunnen krijgen en concreet en meetbaar ('SMART') kunnen worden gemaakt. We willen in de implementatie-agenda's uitgaan van realisatie van de aanbevelingen in de komende vier jaar.

De figuur van de implementatie-agenda komt wellicht bureaucratisch over. Echter, voor bijvoorbeeld aanbeveling 6, verbetering van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt, hebben we in de aanloop naar dit tussenrapport al geoefend met dergelijke afspraken. Ons is gebleken dat belangrijke spelers aan de kant van het

bedrijfsleven bereid zijn actief te participeren en hier enthousiast over zijn. Dit geldt evenzeer voor betrokken ministeries en uitvoeringsorganisaties. Dit momentum benutten we en de concrete afspraken maken we zichtbaar in ons eindrapport.

Fasering en haalbaarheid van aanbevelingen

De aanbevelingen zijn verschillend van aard en vragen zoals hiervoor aangegeven deels om vertaling naar aanpak en fasering in implementatie-agenda's. Tegelijk zijn er (onderdelen van de) aanbevelingen die relatief snel doorgevoerd kunnen worden en zo bijdragen aan verlichting van de druk op het onderwijssysteem.

Voorshands zien wij een vijftal aanbevelingen die met een compact plan van aanpak en gerichte financiering op korte termijn zijn te realiseren:

1. Inrichting van een betrouwbaar en duurzaam registratiesysteem voor kengetallen (aanbeveling 1).
2. Ondersteuning van leraren bijvoorbeeld door het aanstellen van (extra) *remedial teachers* (onderdeel van aanbeveling 3).
3. Brede toegankelijkheid van de voorschoolse opvang als onderdeel van de doorlopende leerlijn (onderdeel van aanbeveling 7).
4. Introductie meerjarenramingen en afschaffen wenselijkheidsbegrotingen (onderdeel van aanbeveling 10).
5. Onderzoek inefficiënties in het onderwijssysteem (aanbeveling 13).

Een belangrijk aandachtspunt bij de verdere uitwerking van aanbevelingen vormt de beschikbare menskracht om deze te realiseren. Aanbevelingen in de sfeer van voldoende gekwalificeerd personeel, benodigde deskundigheden voor goed bestuur en toezicht, specialismen als het gaat om modernisering van wetgeving, voor al deze verbeteringen is het aanbod van beschikbare menskracht beperkt.

Naast fasering is het daarom goed om naar mogelijkheden voor samenwerking en expertisedeling in de regio en tussen de landen van het koninkrijk te kijken. *Kibrahacha*, het partnerschap samen opleiden Caribisch gebied, is een mooi voorbeeld van een dergelijke samenwerking. Ook *twinning* tussen instellingen in de regio en binnen het koninkrijk kan goede resultaten opleveren. De werkgroep heeft hiervan mooie voorbeelden gezien in haar onderzoek.

Financiële consequenties van aanbevelingen

Financiële consequenties van aanbevelingen zijn hier nog niet gepreciseerd. Toch valt er over de financiële dekking van de in dit rapport voorgestelde maatregelen al het volgende te zeggen.

Allereerst kost niet elke verbetering geld. Wat dat betreft is de governance aanbeveling om tot een goed *two-tier* systeem te komen met sterke besturen, goed intern toezicht en een volwassen medezeggenschap, cruciaal. Wanneer het bestuur bijvoorbeeld berust bij de minister en zijn ambtelijke organisatie, is de afstand naar de scholen te groot voor een optimale afweging over de inzet van beschikbare middelen. Denk aan beslissingen over (beperking van) de overhead bij scholen, de noodzaak om in opleiding en begeleiding van docenten te investeren, het onderhoud van de gebouwen, et cetera. Daarbij hoort evenzeer dat verantwoording wordt afgelegd aan het intern toezicht en de medezeggenschap, waarbij zichtbaar wordt gemaakt hoe deze besluiten bijdragen aan goed onderwijs. Zo kan het geld veel doelmatiger worden besteed, een enorme stap vooruit voor het Arubaanse onderwijs.

Daarnaast is het belangrijk dat als – bijvoorbeeld vanuit de Landspakketten – geld beschikbaar komt, dit voor een deel ook naar noodzakelijke investeringen in het onderwijs vloeit. Een nauwkeurige onderbouwing in de implementatie-agenda's is noodzakelijk, het geld 'zomaar' in het onderwijs pompen leidt onvoldoende tot gewenste resultaten.

Ten slotte is het van belang de meerjarige financiële effecten van de demografische ontwikkeling goed in kaart te brengen en te benutten. Enerzijds is dit besloten in aanbeveling 13 wat betreft het effect op aantallen scholen en benodigde vierkante meters. Anderzijds kan de bekostiging, die de resultante is van aantallen leerlingen (q) en het bedrag per leerling (p) in de meerjarenramingen stabiel worden gehouden. Een dalend aantal leerlingen resulteert dan in een hoger bedrag per leerling. Ook hier geldt weer: dit is alleen effectief als tegelijk de in dit rapport voorgestelde verbetermaatregelen worden gerealiseerd.

Deel I: Uitgangspunten van het onderzoek en een beschrijving van het Arubaanse onderwijssysteem

Navolgend zijn allereerst onze werkwijze en de reikwijdte van het onderzoek nader beschreven. Voorts gaan we in op een aantal kenmerken van het Arubaanse onderwijssysteem. Dit deel is daarmee beschrijvend van aard, en legt de basis voor de probleemanalyses en aanbevelingen in deel II en de voorstellen voor het vervolg in deel III van het rapport.

1 Uitgangspunten

1.1 Aanleiding

Onderhavig onderzoek vloeit voort uit de onderlinge regeling tussen Aruba en Nederland voor de uitvoering van het Landspakket Aruba, ondertekend op 13 november 2020. Het Landspakket bevat een achttal maatregelen, gericht op de volgende thema's: financieel beheer; kosten en effectiviteit van de publieke sector; belastingen; de financiële sector; de economie; zorg; onderwijs en het versterken van de rechtsstaat. Samen moeten deze maatregelen aanzetten tot een breed palet aan hervormingen en investeringen die bijdragen aan de weerbaarheid en veerkracht van economie en samenleving, om zo het welzijn van de Arubaanse bevolking te bevorderen. Het huidige onderzoek, in gezamenlijkheid uitgevoerd door de Arubaanse en Nederlandse inspecties van het onderwijs, behelst het thema onderwijs, waarvoor het Landspakket een drietal doelen formuleert:

- Het realiseren van een basiskwaliteit van onderwijs;
- Het realiseren van een goede aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt;
- Het realiseren van goede doorstroom tussen stelsels van onderwijs (al dan niet in Europees Nederland).

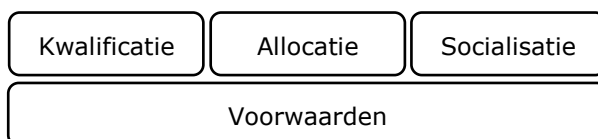
Het doel van deze tussenrapportage en de hierop volgende eindrapportage is om te komen tot concrete aanbevelingen hoe Aruba deze doelen kan realiseren.

Rol inspecties

De Arubaanse en Nederlandse inspecties zien het als hun primaire taak te komen tot aanbevelingen. Naast het doen van onderzoek en probleemanalyse initieert de werkgroep ontwerpen voor de uitvoering van de aanbevelingen. Vele aanbevelingen voortvloeiend uit voorgaande onderzoeken strandden in de fase van implementatie, met beperkt resultaat tot gevolg. De werkgroep werkt daarom in het eindrapport enkele aanbevelingen concreet uit, o.a. in de vorm van implementatie-agenda's met explicitering van rol- en taakverdeling. De feitelijke uitvoering ligt echter buiten de verantwoordelijkheid en rol van de werkgroep. Na publicatie van het eindrapport beperken de inspecties zich tot de gebruikelijke toezichtrol (Arubaanse inspectie) en waar nodig tot hulp en ondersteuning in de uitvoering (*compliance assistance* van de andere landen).

1.2 Theoretisch kader

Ten einde de kwaliteit van het Arubaanse onderwijs goed in beeld te krijgen en ter structurering van zowel desk research als de gesprekken met stakeholders, richtten we ons op de drie kernfuncties van het onderwijs, en de zogeheten voorwaarden. Dit is een gangbare invalshoek¹ die in belangrijke mate correspondeert met het framework zoals de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling hanteert in haar onderzoek naar de kwaliteit van onderwijssystemen.²

De eerste kernfunctie betreft **kwalificatie**: Het onderwijs brengt kennis, houdingen en vaardigheden bij die aansluiten bij de behoeften van de samenleving en de talenten van leerlingen. De tweede kernfunctie is **allocatie**, waaronder selectie en

gelijke kansen: Leerlingen volgen een onderwijsloopbaan die past bij hun mogelijkheden en talenten én bij de arbeidsbehoeften van de samenleving. Als derde kernfunctie kennen we **socialisatie**: Het onderwijs draagt bij aan de verwerving van sociale en maatschappelijke competenties die nodig zijn om optimaal te kunnen deelnemen en bijdragen aan de samenleving. Tot slot onderscheiden we de **voorwaarden** voor realisatie van de kernfuncties: Onderwijs is zodanig toegerust en georganiseerd dat het voor continuïteit kan zorgen en bijdragen aan de drie kernfuncties.

1.3

Reikwijdte, onderzoeksstrategie en verantwoording

Het onderzoek behelst het volledige onderwijsstelsel, dat wil zeggen van voorschoolse opvang tot en met het hoger onderwijs. Naast bestuursleden, leerkrachten en andere vertegenwoordigers van scholen en instellingen, behoord tot de geraadpleegde stakeholders ook beleidsmedewerkers, experticeentrum, vakbonden, werkgevers, en instanties voor bekostiging, leerplicht en statistisch onderzoek. Appendix C bevat een overzicht van gesprekspartners.

Voorafgaand aan de uitvoering van het onderzoek formuleerden we drie centrale onderzoeksvragen ter structurering van de dataverzameling – zowel desk research als de gesprekken op locatie.

- Centrale vraag 1: Hoe is het onderwijs in het land georganiseerd, in welke demografische context is dit ingebed en welke structurele en incidentele contextfactoren hebben invloed op de kwaliteit van de kernfuncties van het onderwijs en de conditionele voorzieningen?
- Centrale vraag 2: Hoe is de kwaliteit van en de kwaliteitszorg voor de kerntaken van het onderwijs – allocatie, kwalificatie, socialisatie – en hoe is de kwaliteit van de conditionele voorzieningen in het land?
- Centrale vraag 3: Heeft het land voldoende zicht op de kerntaken van het onderwijs en conditionele voorzieningen om doeltreffend te kunnen sturen op de door het land gestelde doelen, visies en ambities m.b.t. de kwaliteit van het onderwijs?

De centrale vragen zijn naar behoefte vertaald naar specifieke deelvragen per sector, onder andere gericht op factoren die bijdragen aan het realiseren van basiskwaliteit, een goede aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt en een goede doorstroom. In het vervolg van deel I, *Het Arubaanse onderwijssysteem*, beantwoorden we de eerste centrale onderzoeksvraag. De beantwoording van de tweede en derde onderzoeksvraag hebben we in de vorm gegoten van formulering en onderbouwing van aanbevelingen, weergegeven in deel II: *Probleemanalyse en aanbevelingen*.

Verantwoording

Om een adequaat beeld te krijgen van het Arubaans onderwijssysteem bezochten en spraken wij een beredeneerde steekproef van scholen en besturen, en andere stakeholders (zie Appendix C). Waar mogelijk spraken we naast schooldirecties ook met leraren en leerlingen, en werden lessen geobserveerd. De bevindingen uit deze gesprekken toetsten we aan het stelselbeeld van de Arubaanse inspectie. Op deze manier is een stevige basis gecreëerd onder de beschrijvingen en analyses in dit rapport. Bevindingen die algemeen herkend worden en niet exclusief zijn voor de bezochte scholen of besturen, worden gedeeld in dit rapport. Dit laat overigens onverlet dat de huidige tussenrapportage onvolkomenheden kan bevatten. Mocht zulks in het vervolg van ons onderzoek blijken dan benoemen en herstellen we dit in de eindrapportage.

2 Het Arubaanse onderwijssysteem

2.1 De structuur van het onderwijsstelsel

De ontstaansgeschiedenis van het onderwijs en bijbehorende onderwijswetgeving

In 1985 scheidde Aruba zich af van de Nederlandse Antillen. Aruba is per 1 januari 1986 een zelfstandig en autonoom land binnen het Koninkrijk der Nederlanden, tot 2010 met een 'Status Aparte'. Sinds 1986 is ook aparte onderwijswetgeving vastgesteld in zogeheten Landsverordeningen. Per onderwijssector zijn Landsverordeningen opgesteld, die weer verder zijn opgesplitst in Ministeriële Regelingen en Landsbesluiten.

Ook na de autonomie is het onderwijs op Aruba, net als de periode ervoor, voor een groot deel gestoeld op het Nederlandse systeem. In 1968 werd in navolging van de Wet op het Voortgezet Onderwijs (WVO) in Nederland, ook op Aruba het zogenaamde mammoetsysteem ingevoerd. Deze wijziging van stelsel van voortgezet onderwijs heeft echter pas in 1979 een wettelijke grondslag gekregen in de Landsverordening Voortgezet Onderwijs. Sinds 1968 kent Aruba ook het beroepsonderwijs en algemeen voortgezet onderwijs met middelbaar algemeen voortgezet onderwijs (mavo), hoger algemeen voortgezet onderwijs (havo) en voortgezet wetenschappelijk onderwijs (vwo). Het beroepsonderwijs werd verdeeld in lager, middelbaar en hoger beroepsonderwijs. Het lager beroepsonderwijs was met het lager technisch onderwijs overigens al in 1950 van de grond gekomen. In de periode vóór de Arubaanse autonomie is in de jaren 70 van de twintigste eeuw de voorschoolse kinderopvang, kleuteronderwijs en onderwijs aan volwassenen van de grond gekomen.³ In de jaren 80 werd het Papiamento naast het Nederlands geplaatst en werd onderwijs in beide talen gegeven.⁴

In het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden zijn de Koninkrijksaangelegenheden geregeld, waarbij ook zelfstandigheid in eigen aangelegenheden. Onderwijs behoort tot deze categorie. Op ministerieel niveau zijn tussen de landen van het Koninkrijk afspraken gemaakt over de erkenning van de diploma's van het algemeen voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs.

Wat is de structuur van de kinderopvang, het primair, secundair, (voortgezet) speciaal, tertiair onderwijs en het niet-bekostigd onderwijs?

Op Aruba volgen anno 2021 zo'n 25.000 leerlingen en studenten onderwijs op meer dan 80 scholen of instellingen. Sommige besturen van instellingen bieden zowel primair als secundair onderwijs aan. Er wordt zowel openbaar als bijzonder (voornamelijk katholiek) onderwijs gegeven. Ook zijn er privéscholen.⁵

Tabel 1 geeft een indicatie om hoeveel leerlingen het per type onderwijs gaat. Deze data is afkomstig van de Arubaanse inspectie.⁶

Tabel 1. Onderwijstypen en leerlingaantallen peildatum 1 september⁷

type onderwijs	2016	2018	2019	2020
kleuteronderwijs	2660	2782	2746	2566
basisonderwijs	8836	8625	8422	8356
primair speciaal onderwijs	446	455	466	479
incorporatieonderwijs	109	196	240	131
voortgezet speciaal onderwijs	346	276	253	251
lager beroepsonderwijs (EPB)	1646	1640	1631	1707
mavo	3310	3411	3379	3285
havo/vwo	2155	2323	2615	2239
mbo (EPI)	1813	1698	1821	1845
hbo (IPA) initiële opleidingen	750	97	86	86
hbo (IPA) 2 ^{de} graads opleidingen		174	112	115
hbo/wo (UA)		506	720	
volwassenenonderwijs	1480	380	313	323
niet-gesubsidieerd onderwijs	802			
totaal	24353	22563	22804	21252

2.1.1

Kinderopvang

Georganiseerde kinderopvang bestaat op Aruba sinds 1962 en is georganiseerd door het particulier initiatief. Georganiseerde kinderopvang viel indertijd onder de Ministerie van Sociale Zaken, maar is in 2013 ondergebracht bij het Ministerie van Onderwijs gezien het belang van de voorschoolse periode en om de doorgaande lijn in het onderwijs te waarborgen. In 1996 is de overheid op Aruba gestart met Traimerdia, een pilotproject voor naschoolse opvang dat onder Directie Onderwijs viel en dat later geformaliseerd werd in Bureau Traimerdia ressorterend onder Dienst Publieke Scholen. Traimerdia is opgericht met het doel zich te richten op de totale ontwikkeling van het kind en heeft als nevensdoelstelling de ondersteuning van het formeel onderwijs. Traimerdia beslaat in 2021 acht centra voor naschoolse opvang, waarvan zeven in bestaande basisscholen, en is bedoeld voor leerlingen van het kleuter-, basis- en speciaal onderwijs. De centra van Traimerdia maken gebruik van 'Conscious Discipline', een methode gebaseerd op de neuropsychologie met een programma voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen, een structuur voor klassenmanagement en vaardigheden voor volwassenen. Traimerdia wordt compleet gesubsidieerd door de overheid en hanteert een inkomensafhankelijke ouderbijdrage. In mei 2021 staan er 120 niet door de overheid bekostigde voor- en naschoolse kinderopvangcentra geregistreerd bij Fundacion Pa Nos Muchanan, een stichting voor opvoedingsondersteuning aan ouders en aan de kinderopvang. Hierbij zijn de acht centra van Bureau Traimerdia niet meegenomen.⁸

Ter bescherming van het kind en om het veld van de kinderopvang te reguleren en de kwaliteitsbewaking van de kinderopvang te waarborgen, heeft Aruba sinds juni 2017 een regelgeving kinderopvang die echter nog niet in werking is getreden.⁹ Inmiddels valt het terrein van de kinderopvang, waaronder ook Bureau Traimerdia, weer onder de Minister van Sociale Zaken en wordt er vanuit *Departamento di Mucha y Hoben* van Directie Sociale Zaken gewerkt aan de voorbereidingen van de implementatie van de regelgeving kinderopvang.

Het onderwijs wordt grotendeels gefinancierd door de overheid. De verschillende organisaties belast met het Onderwijs op Aruba zijn:

- Minister van Onderwijs

- Dienst Inspectie van het Onderwijs en Bureau Leerplicht
- Directie Onderwijs (Department of Education Aruba – DEA). Hier houdt men zich onder meer bezig met curriculumontwikkeling, diplomering, examinering en onderzoek. Ook ontwikkelt en evalueert deze directie onderwijsbeleid op nationaal niveau.¹⁰
- Openbaar schoolbestuur: Dienst Publieke Scholen (DPS). De Minister van Onderwijs staat aan het hoofd van het openbaar schoolbestuur. Het bestuur kent in totaal 20 scholen.
- Gesubsidieerde bijzondere schoolbesturen:
 - Stichting EPB (SEPB): totaal 2 scholen
 - Stichting Katholiek Onderwijs Aruba (SKOA): totaal 46 scholen
 - Stichting Voortgezet Onderwijs Aruba (SVOA): totaal 1 school
 - Stichting Protestants Christelijk Onderwijs Aruba (SPCOA): totaal 4 scholen
 - Stichting Onderwijs van de Advent Zending Aruba (SOAZA): totaal 1 school
 - Stichting voor Verstandelijk Gehandicapten Aruba (SVGA): totaal 1 school
 - Stichting Slechthorenden Aruba (SSA): totaal 1 school
 - Stichting Volle Evangelie Onderwijs Aruba (SVEOA): totaal 1 school
 - Stichting Avondonderwijs Aruba (SAA): totaal 2 scholen
- Niet-gesubsidieerde schoolbesturen:
 - Stichting Onderwijs Combina (SOC): totaal 4 scholen. Het AVO-onderwijs valt overigens wel per 1 januari 2021 onder door de overheid bekostigd onderwijs.
 - International School Services (ISS): totaal 1 school¹¹

De laatste jaren zijn er diverse ontwikkelingen op het gebied van thuisonderwijs en niet- of gedeeltelijk bekostigde particuliere initiatieven (onderwijs op andere locatie). Naast thuisonderwijs en de inmiddels vier privéscholen die Montessorionderwijs aanbieden, is er een groei waar te nemen in particuliere initiatieven zoals distance learning en blended learning.

Eind 2019 heeft de voormalige minister van onderwijs het portfolio innovatieprojecten in het leven geroepen bij de Dienst Inspectie van het Onderwijs met als doel het controleren van de deugdelijkheidseisen, het bewaken van de onderwijskwaliteit en het stimuleren van nieuwe innovatieprojecten binnen het onderwijs. Door de invulling 'bijzondere omstandigheden' leerplicht is het concept 'anywhere school' uitvoerbaar geworden en is het onderwijsmodel Digitale Leersystemen tot stand gekomen. Er zijn inmiddels vier projecten; twee in het primair/secundair onderwijs en twee in het speciaal onderwijs. Daarnaast zijn er verschillende andere particuliere projecten die synchrone online programma's, asynchrone online programma's, distance learning of blended learning aanbieden. Tabel 2 geeft een overzicht van dit aanbod.

Tabel 2. Privéscholen en niet- of gedeeltelijk bekostigde particuliere initiatieven

Montessorischolen	Leeftijdsgroep/ doelgroep	Opmerking / * subsidie
Beautiful Sun Montessorischool (2007)	3-6 jaar	
Nos Fortalesa Montessori Aruba (2014)	3-12 jaar	* Gedeeltelijk van overheidswege gesubsidieerd
Montessori Elementary Schoolhouse Foundation: Montessori Schoolhouse (2017)	6-12 jaar	
YNZ Montessori Highschool Aruba (2020)	12-18 jaar	* Gedeeltelijk van overheidswege gesubsidieerd
Digitale Leersystemen	Leeftijdsgroep/ doelgroep	Opmerking
Fundacion Innovation Campus for Innovation Aruba: EduCampus (2020)	8-18 jaar	Amerikaanse en duale Amerikaanse/Nederlandse onderwijsprogramma's voor 3 ^{de} klas basisonderwijs tot diplomering * Gedeeltelijk van overheidswege gesubsidieerd
Stichting Onderwijs van de Advent Zending Aruba: Aruba Adventist Academy (2020)	Venezolaanse immigranten vanaf 9 jaar tot diplomering	Onderwijsprogramma's in het Engels en Spaans voor 3 ^{de} klas basisonderwijs tot diplomering * Tot 2022 door Nederland gefinancierd, vanaf 2023 door Land Aruba gefinancierd
Centro of Special Education and Early Stimulation: CEDES Aruba (2008)	Lerenden vanaf 3 tot 12 jaar met speciale onderwijsbehoeften (Autisme, ADHD en Downsyndroom)	De sociaal-emotionele begeleiding en begeleiding tot zelfredzaamheid staat centraal.
Stichting Muchila Creativo (2021)	Lerenden met speciale onderwijsbehoeften vanaf 12 jaar tot certificering	Een arts-based onderwijsprogramma in de vorm van een leerwerktraject. Traject voor 16-20 jaar is in uitvoering, traject 12-14 jaar is in voorbereiding.
Overigen	Leeftijdsgroep/ doelgroep	Opmerking / * subsidie

Stichting Centrum voor Ibero Americas Educatie Centrum Aruba: Ibero American High School (2006)	Lerenden van 6 jaar tot diplomering (primary school, middle school, highschool)	On- of offline synchroon leren middels Amerikaanse onderwijsprogramma's. Ibero heeft een aanwijzing. * Gedeeltelijk van overheidswege gesubsidieerd (gebruik gebouw)
Commandeur's Bay Academy (2018)	Lerenden van klas 4 "primary school" tot diplomering (primary school, middle school, highschool)	Blended learning middels Amerikaanse onderwijsprogramma's
Fundacion Enseñansa Personalisa Mi Ruta: Mi Ruta (2019)	Lerenden van 12-17 jaar met een autisme-spectrumstoornis, ADHD, dyslexie	Blended learning middels Amerikaanse onderwijsprogramma's en onderwijs op afstand (ingeschreven bij een lokale school)
Stichting Educacion Digital Arubano: SEDA (2019)	Lerenden vanaf 12 tot 30 jaar tot certificering of diplomering	Tweedekansonderwijs Blended learning middels lokale onderwijsprogramma's en diplomering via Landsexamen
Stichting Homeschool@Paradera: Homeschool@Paradera (2011)	Lerenden vanaf 6 jaar tot diplomering en lerenden met speciale onderwijsbehoeften	Onderwijsprogramma's van het openbaar Arubaans onderwijs en diplomering via Landsexamen
Kinderhouse Aruba (2020)	2-5 jaar	Een curriculum dat bestaat uit een combinatie van Montessori, Piaget, Reggio, Gardner en arts- based onderwijsprogramma's

2.1.2 *Primair Onderwijs*

In het primair onderwijs bestaan er in schooljaar 2020-2021 op Aruba 59 door de overheid gesubsidieerde scholen. In totaal verzorgen zes schoolbesturen het bekostigde primair onderwijs op Aruba. Het aantal scholen is als volgt verdeeld:

- 16 reguliere kleuterscholen
- 27 reguliere basisscholen
- 10 reguliere primaire scholen (kleuter- en basisonderwijs onder één directeur)
- 3 mlk-scholen
- 1 zmlk-school
- 1 cluster 2-school
- 1 cluster 4-school¹²

Kinderen gaan officieel op 4-jarige leeftijd naar de kleuterschool en volgen gedurende 2 jaar een onderwijsprogramma, waarin ze voorbereid worden op het basisonderwijs, bestemd voor leerlingen van 6 tot 12 jaar. Daarnaast kent Aruba scholen voor het speciaal onderwijs die onderverdeeld zijn in drie vestigingen voor moeilijk lerende kinderen (mlk), één vestiging voor kinderen met gehoorproblemen (cluster 2) en een vestiging voor kinderen met ernstige problemen, gedragsproblemen of psychiatrische stoornissen (cluster 4). Er is ten slotte één vestiging voor zeer moeilijk lerende kinderen (zmlk), die onder het bestuur van S.V.G.A. valt.

De keuze voor het vervolgonderwijs wordt bepaald op basis van het schooladvies, de behaalde cijfers en een doorstroomtoets in de 6e klas van de basisschool voor alle leerlingen. De moeilijk lerende kinderen stromen automatisch door naar het speciaal beroepsonderwijs (SPO, Scol Pratico pa Ofishi), voor de leerlingen van de zmlk-school is er geen voortgezet speciaal onderwijs. In augustus 2018 heeft de Minister van Onderwijs goedkeuring gegeven aan de invoering van deze landelijke doorstroomtoets, die als ondersteuning aan het schooladvies gebruikt wordt om de doorstroming naar het secundair onderwijs te bepalen. Sinds schooljaar 2018-2019 is deze doorstroomtoets een feit, in 2019-2020 is deze niet afgenomen in verband met de COVID-19-pandemie, in schooljaar 2020-2021 weer wel.¹³

2.1.3 *Algemeen Voortgezet Onderwijs*

Het algemeen voortgezet onderwijs op Aruba (Enseñansa Secundario General) is vergelijkbaar met het Nederlandse AVO en kent de volgende onderwijstypen:

- Het Middelbaar Algemeen Voortgezet Onderwijs (mavo)
- Het Hoger Algemeen Voortgezet Onderwijs (havo)
- Het Voorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs (vwo)¹⁴

Op mavo, havo en vwo start men in de onderbouw met een 2-jarige basiscyclus mavo of havo/vwo, gevolgd door 2-jarige bovenbouw voor de mavo, 3-jarige bovenbouw voor de havo en 4-jarige bovenbouw voor het vwo.¹⁵ Het incorporatieonderwijs voor anderstaligen bestaat inmiddels niet meer als aparte entiteit. Ook de middagmavo is opgeheven. Het is voor studenten aan de avondmavo, -havo en -vwo mogelijk om certificaten te behalen ter afronding van hun diploma voor dat onderwijstype.¹⁶

Tabel 3 geeft een overzicht van de scholen voor Algemeen Voortgezet Onderwijs, de schoolbesturen, het Landsexamen en de aantallen leerlingen.¹⁷

Tabel 3. Overzicht scholen en aantallen¹⁸

	Schoolbestuur	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021
Mavo						
Colegio San Augustin	SKOA	2049	2003	2101	2174	2162
Colegio San Antonio	(Stichting Katholiek					
Filomena College	Onderwijs Aruba)					
La Salle College						
Maria College						
John Wesley College,	SPCOA (Stichting	459	463	505	426	397
Mon Plaisir College	Protestants Christelijk					
	Onderwijs Aruba					
Juliana School, Ceque	DPS (Dienst Publieke	777	774	762	745	723
College, Abraham de	Scholen					
Veerschool						
Middagmavo San		200	154	Zie SAA	19	
Nicolas,						
Avondmavo San	SAA (Stichting	668	531	380 (incl.	361	443
Nicolas & Oranjestad	Avondonderwijs Aruba)			middag- mavo 95)		
Havo en VWO						
Colegio Arubano	SMOA (Stichting	1587	1655	1664	1570	1539
	Middelbaar Onderwijs					
	Aruba)					
Colegio San Nicolas	DPS (Dienst Publieke	491	528	589	727	700
	Scholen)					
Avondhavo/vwo	SAA (Stichting	502	433	402	392	378
	Avondonderwijs Aruba)					
Privé School						
Schakel College	Stichting Combina		54	113	66	200
Directie Onderwijs						
Landsexamen	Examenbureau Directie	278	308	291	277	355
	Onderwijs	Mavo: 97	Mavo: 122	Mavo: 117	Mavo: 100	Mavo: 120
		Havo: 147	Havo: 159	Havo: 147	Havo: 134	Havo: 172
		Vwo: 34	Vwo: 27	Vwo: 27	Vwo: 43	Vwo: 43
Project						
Anderstaligen						
Prins Bernhard School	DPS (Dienst Publieke	92	86	161	niet	n.v.t.
	Scholen)				bekend	
Aruba Adventist	SOAZA (Stichting	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	116
Academy	Onderwijs van de advent					
	Zending Aruba					

2.1.4

Beroepsgericht Onderwijs

In de jaren 90 is het stelsel van beroepsonderwijs op de schop gegaan. De *Educacion Profesional Basico* (EPB), 4-jarig lager beroepsonderwijs voor leerlingen tussen 12 en 18 jaar, en *Educacion Profesional Intermedio* (EPI) als vervolgonderwijs voor leerlingen in het beroepsonderwijs zijn geïntroduceerd. Er zijn twee scholen die EPB aanbieden, één in Oranjestad, de andere in San Nicolas. EPB is vergelijkbaar met vmbo in Europees Nederland, een meer praktisch onderwijs. De EPB bestaat uit een startjaar met drie niveaus (1, 2 en 3) en een beroepsacyclus met de sectoren economie, verzorging, en techniek. Er bestaat ook een traject van 3 jaar voor leerlingen die moeite hebben met leren. Deze *Scol Practico pa Ofishi* (SPO) is een vso-school gericht op praktijkonderwijs en eventueel uitstroom naar niveau 1 van het beroepsonderwijs. Er zijn twee scholen die dit aanbieden, één in Santa Cruz, de andere in Brazil.¹⁹

Het beroepsonderwijs is ingedeeld in de vier kwalificatieniveaus, namelijk kwalificatieniveau 1 assistent beroepsbeoefenaar, niveau 2 basis beroepsbeoefenaar, niveau 3 beroepsbeoefenaar en niveau 4 zelfstandig beroepsbeoefenaar. De EPB-scholen verzorgen opleidingen op kwalificatieniveau 1 (assistentenopleiding) en kwalificatieniveau 2 (basisberoepsopleiding) en hebben een duur van 4 jaar.²⁰

Colegio EPI verzorgt opleidingen op kwalificatieniveau 3 (vakopleiding) en kwalificatieniveau 4 (middenkaderopleiding) en hebben een duur van drie of vier jaar, afhankelijk van de soort opleiding. Daarnaast geeft de unit Hospitalidad y Turismo een BBL-opleiding (Beroeps Begeleidende Leerweg), namelijk de Apprenticeship Program op kwalificatieniveau 2/3.

De EPI bestaat uit vier units:

- Salubridad y Servicio
- Economia
- Ciencia y Tecnologia
- Hospitalidad y Turismo²¹

Aruba kent ook een Politie Opleidingsinstituut (PO), met de minister van Justitie en de korpschef van Aruba als bevoegd gezag. Dit instituut biedt zowel lager beroepsonderwijs (niveau 2), als middelbaar beroepsonderwijs (niveau 3/4) en hoger onderwijs.²²

Het is mogelijk door te stromen van EPB naar EPI. Wat wel extra complex is, is het gegeven dat veel opleidingen in EPI op niveau 4 worden gegeven en er een zeer beperkt aanbod van opleidingen op niveau 3 is, terwijl het EPB tot maximaal kwalificatieniveau 2 gaat.²³

Een vorm van onderwijs met behoorlijk wat (volwassen) studenten is het middag- en avondonderwijs. De Openbare Avondleergangen Aruba (OAA) biedt daarbij voornamelijk beroepsgerichte cursussen en opleidingen, daarnaast zijn er mogelijkheden om in de middag de mavo, of in de avond mavo, havo of vwo te volgen. Bij de OAA waren tussen 2010-2015 de meest populaire beroepsopleidingen onderhoudsmonteur, autotechniek en timmeren. In deze periode steeg het aantal studenten die van volwasseneneducatie gebruik maakten van ruim 1500 tot bijna 2000. Het gros van de studenten is tussen 16 en 21 jaar.²⁴ OAA geeft momenteel opleidingen op niveau 1 en 2.

2.1.5

Hoger Onderwijs

Aruba heeft twee instellingen voor het hoger onderwijs die gesubsidieerd worden door de regering:

- *Instituto Pedagógico Arubano* (IPA), de hoger beroepsgerichte opleiding voor onderwijsgeevenden. IPA valt onder de wetgeving van het voortgezet onderwijs.
- Universiteit van Aruba (UA), die een eigen Landsverordening heeft.

Het IPA leidt op tot het beroep van leerkracht aan het kleuter-, basis- en voortgezet onderwijs en verzorgt nascholing. De UA heeft vijf faculteiten: FdR- Rechtsgeleerdheid; FEF- Financieel Economische Faculteit; FHTMS- Faculty of Hospitality and Tourism Management Studies; FAS- Faculty of Arts and Science en de technische faculteit SSISTEM. Het IPA telde 203 studenten op teldatum 1 september 2017, één jaar later was dit aantal geroeid tot 271.

Zowel het *Instituto Pedagógico Arubano* (IPA) als de Universiteit van Aruba (UA) hebben volgens PEN 2030 (*Plan Educacion Nacional 2030*) een positief advies door het Nederlands Vlaams Accreditatie Organisatie (NVAO). De instellingen kunnen vanuit Koninkrijksafspraken een dergelijke accreditatie aanvragen.

Daarnaast is er ook een aantal particuliere instellingen zoals *All Saints University of Medicine*, *Xavier University School of Medicine*, *Compulearn Aruba* (IT training) en DOC (opleidingen en trainingen op het gebied van financiële administratie, management, marketing en economie). Deze initiatieven kennen geen wettelijke basis in de vorm van een Landsverordening.²⁵

Jaarlijks verlaten ongeveer 300 studenten Aruba om in het buitenland te studeren, mede omdat het aanbod vanuit het hoger onderwijs op Aruba relatief gering is. De havo-, vwo- en mbo-diploma's bieden toelating en aansluiting tot het hoger onderwijs op Aruba, Nederland, de voormalige Nederlandse Antillen en de Verenigde Staten, Canada, verschillende landen uit Latijns-Amerika en in Europa.

2.1.6

Kerdoelen

Het Nationaal Onderwijsplan 2007-2017 beschrijft het proces van totstandkoming van nationale kerndoelen voor kleuter- en basisonderwijs. In 2018 heeft de minister kerndoelen voor het primair onderwijs goedgekeurd en ondertekend. Deze zijn echter niet in de wet verankerd. Deze kerndoelen beschrijven voornamelijk het gewenste gedrag dat leerlingen dienen te verwerven aan het eind van het primair onderwijs. Het gewenste gedrag is een samenhangend geheel van kennis, vaardigheden en houding. De basis voor de kerndoelen is gelegd in het project PRIEPEB (*Proyecto di Innovacion di Enseñansa Preparatorio y Enseñansa Basico*).²⁶ De inspectie van het onderwijs houdt toezicht op naleving van de kerndoelen.²⁷ De kerndoelen houden rekening met de volgende uitgangspunten:

- Betekenisvol onderwijs (onderwijs moet relevant zijn voor het kind).
- Bewuste individuen (curriculum moet ermee rekening houden dat het individu een complex geheel is).
- Solidaire samenleving (basisvaardigheden die nodig zijn om zich als burger weerbaar op te kunnen stellen moeten in het onderwijs aan bod komen).

De kerndoelen kunnen worden uitgesplitst in twee gebieden:

1. Vormingsgebied overstijgende kerndoelen. Bij deze kerndoelen wordt de nadruk gelegd op bepaalde bijzondere algemene vakoverstijgende doelstellingen die belangrijk zijn. Deze worden geïntegreerd met de vormingsgebieden aangeboden. Een voorbeeld is ICT dat geïntegreerd in bijna alle vakken aan bod komt.

2. Kerndoelen voor de zeven onderwijsgebieden: Taal en Communicatie, Rekenen en Wiskunde, Persoonlijke Vorming, Natuur en techniek, Mens en Maatschappij, Beweging en Gezondheid, Kunstzinnige vorming. Een school of schoolbestuur is vrij in het beslissen in welke mate de leerinhouden geïntegreerd worden aangeboden, zolang ze de inspectie kunnen aantonen dat ze kerndoelen in hun curriculum aanbieden. Dit betekent dat de scholen een inspanningsverplichting hebben.

De praktijk anno 2021 is dat niet alle scholen deze kerndoelen verweven in hun onderwijsaanbod. Dit heeft er mee te maken dat deze kerndoelen volgens sommige scholen en besturen niet in de wet zijn geformaliseerd.

2.1.7 *Examinering en eindtermen*

EPB, EPI, mavo, havo en vwo kennen alle eindtermen per vak(gebied) waar scholen zich bij het aanbod en examinering aan dienen te houden.²⁸

De examinering is vergelijkbaar met die van Nederland. Zo kent Aruba naast schoolexamens ook centrale examens. Wel kent Aruba op havo en vwo andere profielen dan Nederland. Aruba kent drie profielen: Mens en Maatschappij Wetenschappen, Natuurwetenschappen en Humaniora. Er wordt verder bij veel vakken gebruik gemaakt van dezelfde Nederlandse eindtermen, examenprogramma's en examens. Voor de vakken waarvan Nederlandse examens worden afgenomen, zijn de eindtermen integraal overgenomen uit de vernieuwde eindexamenprogramma's uit Nederland (havo en vwo). Op havo en vwo zijn de vakken Papiamento, aardrijkskunde en geschiedenis regionaal gemaakte examensa. Op de mavo zijn meer vakken regionaal tot stand gekomen. Naast de vakken die bij havo/vwo zijn genoemd, geldt dit ook voor Spaans, economie en Nederlands.²⁹ Bij deze andere vakken zijn de Nederlandse examenprogramma's als uitgangspunt gebruikt. In de Arubaanse eindtermendocumenten voor het vmbo worden ook leerinhouden per eindterm vermeld. Deze leerinhouden zijn afgeleid uit de syllabi van de betreffende vakken uit Nederland en uit andere literatuur. In de leerinhouden is er ruimte om de stof te 'Arubaniseren'.³⁰

Het niveau van het mavo-, havo- of vwo-diploma op Aruba is vergelijkbaar met dat van een vmbo-t-, havo- of vwo-diploma in Nederland. Vwo kent 8 vakken waar eindexamen in wordt gedaan, havo 7 en mavo 6 of 7 vakken, afhankelijk of het kind naar de havo wil doorstromen (dan 7 vakken verplicht). Nederlands en Engels zijn verplichte vakken. Wiskunde is een verplicht kernvak in alle profielen, behalve bij Humaniora. Papiamento is verder een vak waar ook centraal examen in kan worden gedaan.³¹

a Voor het centraal examen (CE) aardrijkskunde zijn drie domeinen identiek aan het CE in Nederland, één domein Caribisch Gebied wordt samen met Curaçao, Sint Maarten en Bonaire (CITO) gemaakt.

In het beroepsonderwijs op Aruba (ABO) zijn de leerwegen vergelijkbaar met Europees Nederland: de Beroepsopleidende Leerweg (BOL), de Beroepsbegeleidende Leerweg (BBL), de Gecombineerde Leerweg (BOL & BBL) en de Derde Leerweg. De niveaus 1 t/m 4 worden aangeboden.

Het ABO biedt de student drievoudige kwalificering aan:

- Goed beginnende beroepsbeoefenaar;
- Aansluiting op het vervolgonderwijs;
- Degelijke voorbereiding op succesvolle participatie en integratie in de maatschappij. Bij het volgen van een opleiding kiest een student om dit te doen via een arbeidsmarktroute of een doorstroomroute. De routes zijn gelijkwaardig van niveau en kwalificering, aangezien ze moeten voldoen aan dezelfde kwalificatie-eisen zoals vastgesteld in het kwalificatiedossier waaraan de opleiding is verbonden.³²

2.2 Visie en ambities (beleid) met betrekking tot het onderwijs

Welke ambities zijn voor het onderwijs waar en op welk niveau geformuleerd?

Vanaf 1986 zijn er meerdere initiatieven geweest om het Arubaanse onderwijssysteem door te lichten en te verbeteren. De Stuurgroep Herstructurering Onderwijs (SHO) heeft in 1988 een rapport gepubliceerd met daarin onder meer een systeembeschrijving en aanbevelingen voor het onderwijs op Aruba. De stuurgroep pleitte onder meer voor het omvormen van het onderwijs in dienst van de omvorming van de samenleving. Onderwijsverbetering diende onderdeel te zijn van een integraal plan bij de ontwikkeling van het nieuwe land Aruba. De stuurgroep stelde onder meer vast dat het onderwijs tot dan toe voornamelijk behoudend van aard was en nauwelijks emancipatorisch. Het rapport benoemde reeds de kwalificatie-, allocatie- en integratie (legitimatie) functies van het onderwijs, de laatste is vergelijkbaar met de socialisatiefunctie. Ook spreekt men onder meer van kansongelijkheid: kinderen uit lagere sociaaleconomische klassen hadden minder kans door te stromen richting het vwo. De stuurgroep is buitengewoon kritisch op de conservatieve inrichting van het onderwijs, dat geënt is op het Nederlandse systeem en zo, aldus de stuurgroep, onvoldoende aansluit bij de kinderen en maatschappelijke behoeften op Aruba. Ook het Nederlands als instructietaal krijgt de nodige kritiek. Dit zou leiden tot vervreemding van de eigen cultuur.³³

Als aanbeveling kwam de stuurgroep onder meer met een herstructurering van de opleidingsschool voor docenten (IPA) en een transitie van 'luister-school' naar 'doe-school'. Voor het kleuter- en basisonderwijs werd hiervoor de projectgroep PRIEPEB in het leven geroepen. De eerder genoemde aanbevelingen golden voor het hele veld. Meer specifiek waren er adviezen om Papiamento als instructietaal in het tweetalig basisonderwijs te gebruiken, mavo/havo/vwo verder los te koppelen van het Nederlandse systeem, na te denken over eigen examens en de invoering van het *International Baccalaureate*. Ten slotte moest ook het beroepsonderwijs beter aansluiten op de arbeidsmarkt. De stuurgroep waarschuwde voor te snel inroepen van buitenlandse hulp; lokaal aanwezige deskundigheid moest de basis vormen. Er werd ten slotte bepleit om structureel 2 procent van de onderwijsbegroting te besteden aan onderwijsvernieuwingen en 50 procent van de niet-bestede middelen over te hevelen naar het volgende jaar.³⁴

In de tweede helft van de jaren 90 zijn er initiatieven geweest om zowel het primair als voortgezet onderwijs te innoveren. In het primair onderwijs lag hierbij de nadruk op het schoolklimaat, sociale ontwikkeling en pedagogisch handelen, mede vanuit Arubaans perspectief. In het voortgezet onderwijs heeft de Stuurgroep Herstructurering AVO (SHA) in 1998 een beleidsnota opgesteld. Als probleem werd

bijvoorbeeld aangekaart dat relatief veel leerlingen bleven zitten binnen het AVO. In de eerste helft van de jaren 90 stroomde ongeveer 70 procent van alle leerlingen uit het basisonderwijs door naar AVO (50 procent mavo, 20 procent havo/vwo). Percentages doublures waren hoog en slagingspercentages in de jaren 90 op zowel mavo, havo als vwo laag, aldus de stuurgroep. In het rapport wordt de keuze voor Nederlands als voertaal en het volgen van het Nederlandse onderwijsstelsel genoemd als oorzaken voor de kansongelijkheid voor leerlingen uit lagere sociaaleconomische milieus, die minder verwantschap hebben met Nederland(s). Aanbod, examens en leermiddelen waren volledig geënt op Nederland. Het AVO was te 'weinig geworteld' in de samenleving. Het rapport noemt ook de soms geringe betrokkenheid van ouders en kinderen bij het onderwijs.³⁵

De stuurgroep pleitte voor een grondige herziening van het AVO op Aruba. Eén van de voorstellen van de stuurgroep was om in plaats van een éénjarige brugperiode havo/vwo te kiezen voor een tweejarige brugperiode mavo/havo/vwo. Er waren in de jaren 90 vele mavoscholen en maar één havo-vwo school. Op het gebied van organisatie zouden er op het eiland meerdere mavo-havo-vwo scholen moeten ontstaan, onder één scholengemeenschap. In 2004 zou de tweejarige brugklas overigens worden ingevoerd en er is een tweede havo-vwo school bijgekomen. Daarnaast stelde de stuurgroep dat in het curriculum de plek van kennis moest veranderen. In plaats van een doel moest kennis het middel worden. Ook moesten leerlingen meer zelfredzaam en verantwoordelijk worden. De rol van de docent zou langzaam moeten evolueren van leider naar begeleider. Nederlands zou de voertaal blijven, deels uit noodzaak vanwege leermiddelen en examens, Papiamento zou een steviger plaats moeten krijgen. Verder zouden Engels en Spaans onderdeel moeten worden van het kerncurriculum. Frans, Duits en Portugees zouden keuzevakken in de bovenbouw moeten worden. De stuurgroep wilde af van de (Nederlandse) Centrale Examens, men wilde louter schoolexamens die leidden tot diplomering.³⁶

In de jaren 80 en 90 kreeg het Papiamento een prominentere plek in het onderwijsstelsel op Aruba. In het hoger onderwijs was dit terug te zien in het *Strategic Plan University of Aruba 2004-2014: A Vision on the Long Term Development of the University of Aruba*. De universiteit verschoof de aandacht van Nederland en het Nederlands naar een veel internationaler spectrum. Ook moest de universiteit een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het eigen land.³⁷

In 2006 is de onderwijskwaliteit in vooral voortgezet en vervolgonderwijs geëvalueerd. De input van studenten/leerlingen, ouders, leraren, eigenaren van particuliere kinderopvangcentra en de gemeenschap (bedrijfsleven en instanties werkzaam in het sociale domein) is daarin meegenomen. Alle stakeholders waren kritisch op de faciliteiten en gebouwen waar les in werd gegeven. Over het pedagogisch-didactisch klimaat waren met name vo-leerlingen kritisch: lessen zijn vrij saai, niet inspirerend en leraren luisteren weinig naar hen. Leraren herkenden dit beeld wel, maar schreven het toe aan het systeem waarin zij weinig ruimte kregen om af te wijken van eindtermen, examinering en planning. Ouders en leraren stelden in 2006 ook vast dat het systeem 'onvriendelijk' was voor het kind: het kind moet maar in het systeem passen, kinderen met andere behoeften kregen vaak niet de juiste begeleiding. Ouders benoemden ook dat docenten niet altijd even gemotiveerd over kwamen en dat ze ook niet even taalvaardig waren (in welke taal dan ook). De gemeenschap en het bedrijfsleven vonden het onderwijs vooral achterhaald en met name in het voortgezet onderwijs onvoldoende gepersonaliseerd. De toeristische sector deed zelfs een aanbod om samen te werken met het onderwijsveld.³⁸

In 2007 werd op basis van de input van deze evaluatie het Nationale Onderwijsplan gepresenteerd met de naam *Strategic National Education Plan "The Learner" 2007-2017*. Naast diverse problemen in het onderwijs (verderop beschreven) komt men ook met een visie op onderwijs. Eén van de punten is het streven naar wereldburgerschap waarbij bijvoorbeeld de beheersing door leerlingen van Engels, Nederlands, Papiamentu en Spaans van groot belang wordt geacht. Ook vaardigheden als samenwerken, in oplossingen denken, initiatief tonen en verbetering van communicatieve vaardigheden staan centraal. Digitale vaardigheden worden ook van groot belang geacht. Tevens moeten leerlingen meerdere leerstrategieën beheersen en zijn/haar leerproces moet centraal staan, niet de leraar of het curriculum. Uiteraard moet de omgeving (gebouwen, faciliteiten) worden verbeterd, evenals ouderbetrokkenheid.³⁹

De avondmavo voor (jong)volwassenen bestond al op Aruba, deze werd uitgebreid met de avondhavo en -vwo. Zo ontstond in feite de VAVO, net als in Europees Nederland. In 2011 werd ook het Multidisciplinaire Centrum (nu: Bureau Multidisciplinair Centrum Aruba) opgericht, speciaal voor kinderen in de leeftijd van kleuter- en basisonderwijs met een gestagneerde onderwijsontwikkeling door specifieke leer-, gedrags-, spraak- en/of taalproblemen. Dit instituut probeert passende ondersteuning te bieden en heeft onder meer psychologen, logopedisten, didactische medewerkers en orthopedagogen in dienst. Er wordt zorggedragen voor een holistische, integrale en geïndividualiseerde zorg.⁴⁰

Wat betreft het beroepsonderwijs worden in 2015 in een nationaal beleidsplan een aantal problemen en verbeterpunten genoemd. Denk hierbij aan:

- het ontbreken van een samenhangend beleid voor het gehele beroepsonderwijs;
- een onderwijsprogramma dat onvoldoende gericht is op het beroep en ontwikkelingen in de omgeving;
- beperkt aanbod en geen goede aansluiting EPI-EPB-AVO
- niet voldoende leerlinggericht
- geen goede aansluiting met de arbeidsmarkt
- leeromgeving gedateerd
- randvoorwaarden niet op orde, zoals het ontbreken van vast personeel OAA, veel docenten die dit 'erbij' doen, te weinig middelen (ICT, praktijklocaties), een organisatie van EPI die nog niet in orde is en een gebrek aan kwaliteitszorg bijvoorbeeld bij examinering. Hier wordt ook genoemd dat in 2015 de inspectie nog werkte met een kader uit 2003 en dat dit de kwaliteitszorg niet verder stimuleerde.⁴¹

Er zijn doelen opgesteld om deze problemen te tackelen. Opleidingen moeten beter aansluiten bij de arbeidsmarkt door een beroepsgerichte kwalificatiestructuur aan te bieden. Studenten moeten 'drievoudig gekwalificeerd' worden. Een meer flexibel en leerlinggericht aanbod en samenwerking tussen instellingen moet voortijdig schoolverlaten voorkomen. De invoering van EVC (vrijstellingen vanwege Eerder Verworven Competenties), *blended learning* en meer leerlinggerichte didactiek moeten hiertoe ook bijdragen. Ten slotte moet er meer samenhang in het Arubaanse beroepsonderwijs worden aangebracht.⁴²

De Directie Onderwijs wil de Basiseducatie en geletterdheid op Aruba versterken.⁴³ De aanpak van geletterdheid binnen de Basiseducatie moet deelnemers met een laag scholingsniveau op het gebied van basisvaardigheden de kans bieden een startkwalificatie BE te behalen. De ontwikkeling van een geletterdheidsstelsel moet daarom aansluiten op andere vormen van (beroeps)educatie van volwassenen. De Directie Onderwijs heeft daarom in 2016 aan CINOP Advies de opdracht gegeven om voor het project 'Basiseducatie: Focus op Geletterdheid' een Adviesnota en een Meerjarenplan op te stellen. De Adviesnota bevat het advies voor de inrichting van het stelsel voor Basiseducatie en het Meerjarenplan beschrijft op basis van de Adviesnota een implementatietraject van vijf jaar.⁴⁴ Samen moeten de Adviesnota en het Meerjarenplan een impuls geven aan het verhogen van het niveau van geletterdheid en daarmee ook aan de verhoging van de scholingsgraad van de Arubaanse bevolking. De nota en het plan zijn in 2017 goedgekeurd door de Minister van Onderwijs, maar zijn nog niet in uitvoering.

De hoofddoelen zijn:

1. Kwalificering: Het stelsel van Basiseducatie moet deelnemers met een laag scholingsniveau op het gebied van basisvaardigheden de kans bieden een startkwalificatie BE te behalen. Het stelsel van Basiseducatie moet daarom aansluiten op andere vormen van (beroeps)onderwijs voor volwassenen.
2. Re-integratie: Een tweede belangrijk doel van het stelsel van Basiseducatie is toeleiding van werklozen en mensen in de bijstand naar een plek op de arbeidsmarkt.
3. Participatie, persoonlijke en maatschappelijke redzaamheid en sociale inclusie: Onderwijs en ook volwassenenonderwijs moet bijdragen aan maatschappelijke participatie, democratie en de sociale en culturele ontwikkeling van de Arubaanse bevolking.
4. Ondernemerschap: Voor sommige specifieke groepen (bijvoorbeeld jonge alleenstaande moeders) kan Basiseducatie ook bijdragen aan zelfredzaamheid door hen toe te leiden naar opleidingen of cursussen die hen voorbereiden op het ondernemerschap.

Het stelsel Basiseducatie wordt ingericht op drie niveaus met daarbinnen drie uitstroomprofielen of keuzedelen. Bijna alle uitstroomprofielen kunnen worden teruggevoerd op drie belangrijke uitstroomrichtingen, die ook internationaal worden onderscheiden: verdere educatie- of vervolgonderwijs, toeleiding naar de arbeidsmarkt of beter functioneren in het persoonlijk en maatschappelijk leven. Het basis- en keuzedeel betekent dat voor de opleidingen op Basiseducatie niveau 1 en Basiseducatie niveau 2 de opleiding wordt onderverdeeld in twee delen:

- een basisdeel met daarin de verplichte onderdelen talen, rekenen en digitale vaardigheden;
- een keuzedeel per uitstroomprofiel. Voor niveau Instroom wordt zo'n keuzedeel per uitstroomprofiel niet geadviseerd.⁴⁵

In december 2017 heeft de Minister van Onderwijs, Wetenschappen en Duurzame Ontwikkeling aan *Departamento di Enseñansa* (DEA) opdracht gegeven om te komen tot een nieuw strategisch onderwijsplan. In het kader van *Aña di Papiamento* is op verzoek van de minister gekozen voor een nieuwe benaming, te weten *Plan Educacion Nacional 2030* (PEN). Hierbij worden een aantal speerpunten genoemd om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren:

1. Ontwikkeling individuele leerbehoefte, ambities en talenten. Streven is te komen tot o.a. een meer flexibel onderwijssysteem waar de lerende centraal staat en meer gemotiveerde docenten en leerlingen, meer maatwerk.
2. Onderwijs met gelijke mogelijkheden voor iedereen. Er moet meer aandacht komen voor een digitale infrastructuur, voldoende *devices* en docenten en leerlingen met voldoende digitale vaardigheden.
3. Duurzaam verhogen kwaliteit onderwijs. Zorgen voor o.a. veilige en gezonde scholen met goede docenten die zowel de basis- als de complexe vaardigheden beheersen en die zorgen voor meer gemotiveerde leerlingen.
4. Ontwikkeling 21^e eeuwse competenties voor een duurzame samenleving en levenslang leren op Aruba en de wereld. Essentieel is hierbij o.a. een actueel taalbeleid op alle scholen dat een goede beheersing van de Papiamentse taal stimuleert, en een curriculum dat aandacht schenkt aan milieueducatie, burgerschap en persoonlijke vorming.⁴⁶

In PEN 2030 wordt ook beleid omtrent taal beschreven. Het beleid van *Scol Arubano Multilingual* (SAM) is erop gericht Papiamento een plek te geven binnen het onderwijsstelsel naast de andere talen Nederlands, Spaans en Engels. Op dit moment is dit beleidsvoornemen bezig om geïmplementeerd te worden, het voornemen is nog geen gemeengoed. Deze verandering is niet alleen gericht op de instructietaal Papiamento, maar ook op een hele andere pedagogisch-didactische aanpak in het primair onderwijs gericht op de ontwikkeling van verschillende vaardigheden en gebaseerd op de goedgekeurde nationale kerndoelen voor het primair onderwijs. De implementatie van het beleid zal in fasen worden verdeeld over de periode 2017-2029. In het beleid zijn twee varianten met dezelfde kerndoelen mogelijk. Het verschil zit in het aanbod van de talen Papiamento en Nederlands als moedertaal of vreemde taal.⁴⁷ Afhankelijk van de schoolpopulatie wordt voor Papiamento of Nederlands gekozen voor de alfabetisering en eerste taal om alle vaardigheden aan te leren. De Arubaanse regering bepaalt voor welke taal gekozen dient te worden. De scholen van SPCOA mogen het Nederlands als instructietaal behouden.

De aansluitingsproblematiek tussen mavo en havo staat centraal op de AVO-agenda in PEN 2030. Er worden opties onderzocht om de problematiek van examens in het Nederlands en de gebruikte instructietaal op te lossen. Aansluiting wordt gezocht bij onder andere het *International Baccalaureate* programma en de CXC (*Caribbean Examination Council*) examens uit het Caribisch gebied. Verder wordt er gekeken naar tweetalig onderwijs in een meertalige context met de waarborg van de erkenning van de diploma's en de aansluiting naar het hoger onderwijs op Aruba, in de regio en in Nederland. Binnen AVO moeten leerlingzorg en studievaardigheden binnen het curriculum een betere plek krijgen. Het onderwijs is nog erg leerstofgericht, toetsen summatief en de leerling staat nog onvoldoende centraal.⁴⁸

Binnen het speciaal onderwijs wordt er volgens PEN 2030 onvoldoende praktijkgericht gewerkt binnen het onderwijs. De scholen hebben niet de autonomie om zelf beslissingen te nemen ten goede van de eigen school. De vereiste competenties zijn niet duidelijk op de scholen. De doorstroommogelijkheden voor leerlingen uit het speciaal onderwijs naar regulier onderwijs of de arbeidsmarkt zijn beperkt.⁴⁹

Het deelbeleid rond Arubaans Beroepsonderwijs (ABO) dat in het voorjaar van 2021 is gepubliceerd, sluit aan bij de visie van het PEN. Ook in dit beleidsstuk staat de lerende centraal. In het Nationaal Onderwijsbeleid Aruba 2030 dient het onderwijssysteem flexibel en samenhangend te zijn waarbij de leeromgeving betekenisvol is en aansluit bij de belevingswereld van de lerende. De manier van lesgeven moet moderner en de aansluiting van opleidingen op wensen van de arbeidsmarkt kunnen beter. Digitalisering van het beroepsonderwijs is noodzakelijk, maar lastig in te voeren. De flexibilisering van het ABO gebeurt o.a. door middel van certificering van vastgestelde deelkwalificaties en keuzedelen.⁵⁰

Een bijzondere beleidskeuze was het ministerieel besluit, waarbij over de hele linie van het Arubaanse onderwijs het zittenblijven vanaf het primair onderwijs werd afgeschaft per schooljaar 2019-2020. In plaats van zittenblijven werden deelnemers die niet mee konden op een bepaald niveau op een lager niveau geplaatst (notitie zittenblijven, d.d. 13 november 2019)⁵¹. Dit besluit werd door sommige scholen opgevolgd, door andere niet; deze scholen beroepen zich op de wet waarin deze beleidskeuze nog niet is geformaliseerd. In het Jaarverslag van 2017-2018 schrijft de inspectie dat zittenblijven binnen het voortgezet onderwijs hoog is binnen mavo, havo en vwo en adresseert de inspectie beleidskwesties die kunnen bijdragen aan verbetering.⁵²

2.3 Wet- en regelgeving

Welke wet- en regelgeving is er voor de leerling/student?

De leerplicht is voor kinderen van 4 tot en met 16 jaar. In diverse beleidsstukken wordt de noodklok geluid rond drop-outs, hoge jeugdwerkloosheid en sociaal-emotionele problematiek. Bureau Leerplicht Aruba houdt toezicht op de leerplicht. De leerplichtverordening vormt de basis van wetgeving rond leerplicht. Er kunnen momenteel geen sancties opgelegd worden.⁵³

De vrijwillige ouderbijdrage werkt ongeveer hetzelfde als in Europees Nederland: aan ouders wordt gevraagd om een jaarlijkse vergoeding voor onder meer excursies en andere activiteiten. Wel leert een kijkje op websites van diverse bekostigde scholen dat het niet altijd eenvoudig is iets over die bijdrage terug te vinden, of het blijkt dat bekostigde scholen toch bijvoorbeeld jaarlijks inschrijfgeld eisen. Aruba is verbonden aan het Verdrag inzake Rechten van het Kind, waarin onder andere staat dat funderend onderwijs gratis dient te zijn.

De Arubaanse overheid biedt onder voorwaarden de mogelijkheid voor studenten tot leningen, de zogenaamde 'Arubaleningen'. In de geldende Landsverordening staat vermeld dat aan de groep afgestudeerden met een zogenaamde Arubalening een kwijtschelding van studieschulden van 35 procent wordt toegekend.⁵⁴ Zij ontvangen dit indien zij binnen de nominale studieduur of binnen de looptijd van de studielening de studie succesvol hebben afgerond, binnen drie jaren na afronden van de studie terugkeren naar Aruba, zich inschrijven in het bevolkingsregister én op Aruba werkzaam zijn.⁵⁵

Ook is er de mogelijkheid voor Arubaanse jongeren tot 25 jaar om huisvestingskosten vergoed te krijgen als deze jongeren op Curaçao studeren en deze studie niet op Aruba te vinden is.⁵⁶ Er bestaat ook, onder voorwaarden, een reiskostenvergoeding voor in het buitenland studerende Arubaanse jongeren.⁵⁷ Arubaanse studenten in Nederland krijgen wat betreft studiefinanciering te maken met DUO. Een probleem kan zijn dat studenten wel naar Nederland afreizen, maar nog geen vaste woonplek hebben om in te kunnen schrijven. Het aanvragen van een BSN-nummer lukt dan niet. Het Arubahuis is de officiële vertegenwoordiging van de Arubaanse regering in Nederland en een instantie die studenten onder andere kan adviseren en begeleiden bij hun verblijf in Nederland. Voor studerenden op Aruba bestaat een studietoelage van ten hoogste 60 Arubaanse florin per maand (ongeveer 28 euro).⁵⁸ In 2017-2018 gaf de Arubaanse overheid 29 miljoen Arubaanse florin (ongeveer 14 miljoen euro) uit aan studiefinanciering.

Welke wet- en regelgeving is er voor de onderwijsinstellingen?

In de Landsverordening kleuteronderwijs 1992, art. 6.1 en 6.2 is vastgelegd dat in het kleuteronderwijs zowel Papiamento als Nederlands als voertaal worden gebruikt.⁵⁹ De landsverordening basisonderwijs 1989 GT 75, Art. 9 schrijft het Papiamento voor als voertaal in de eerste twee leerjaren en het Nederlands als voertaal in de volgende leerjaren.⁶⁰ Uit onderzoeken blijkt dat het redelijk docentafhankelijk is wanneer Papiamento en wanneer Nederlands voertaal is in de klas. De talen worden door elkaar heen gebruikt. Welke taal gebruikt wordt hangt ook mede af van de populatie. Scholen zijn verplicht zich te verantwoorden in een jaarlijkse schoolgids en een schoolplan. Kleuter- en basisscholen zijn verplicht zich te verantwoorden elke twee jaar in een speel- en werkplan en jaarlijks in een schema van werkzaamheden, respectievelijk leerplan en lesrooster. Ook zijn er planningsdocumenten wat betreft toetsing in de onderbouw van het voortgezet onderwijs en een Programmering van Leerstof en Toetsing (PLT) en Examenreglement in de bovenbouw van het vo. Een PLT is vergelijkbaar met in Europees Nederland een Programma van Toetsing en Afsluiting (PTA).⁶¹

In 2018 heeft de minister besloten dat er een verplichte doorstroomtoets komt in het basisonderwijs, die per schooljaar 2018-2019 moet worden gebruikt als doorstroomtoets richting het voortgezet onderwijs. Deze Nationale doorstroomtoets wordt naast het advies van de school gebruikt.

In het beroepsonderwijs wordt zowel van Papiamento, Nederlands als Engels gebruik gemaakt. De kwalificatie-eisen voor het generieke onderdeel taal en communicatie worden door de Minister vastgesteld. Het Europees Referentiekader voor moderne vreemde talen (ERK) wordt als referentiekader gebruikt voor het beheersniveau (inclusief Nederlands) van het generieke onderdeel taal en communicatie. De taal van het onderwijs en de examens is voor ABO-niveau 1 opleidingen Papiamento en voor ABO-niveau 2, 3 en 4 opleidingen Nederlands. Bij EPI bij de opleiding *Hospitality & Tourism* wordt het Engels gebruikt. Het Nederlands wordt aangeboden vanuit een didactiek van Nederlands als vreemde taal. Indien de instructietaal anders is dan het Nederlands als vreemde taal zal de examinering ook hierop moeten aansluiten.⁶²

b In de praktijk worden echter geen studietoelagen maar studieleningen toegekend aan studenten. Zie ook het landsbesluit Voorwaarden studieleningen dat recentelijk van kracht is geworden: [Landsbesluit-voorwaarden-studieleningen-dd-27-juli-2021-no.5-Landscourant-Aruba-24-september-2021.pdf \(ea.aw\)](#)

De school is de eerste verantwoordelijke om maatregelen te treffen tegen schoolverzuim. De school zendt gegevens over de afwezigheid van leerplichtige leerlingen aan de leerplichtambtenaren, via de maandstaten. Wanneer de leerplichtambtenaren op basis van de maandstaten vaststellen dat voor een leerling tien keer of meer een Code V (verzuim) geregistreerd werd, zal de leerplichtambtenaar optreden. Scholen op Aruba dienen te werken met vaste codes in hun verzuimregistratie waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen geoorloofd en ongeoorloofd verzuim. Er kan ook sprake zijn van het door de school schorsen van een leerling. Waar dit in Europees Nederland maximaal vijf werkdagen betreft, is dit op Aruba drie. De school meldt elke schorsing van leerplichtige leerlingen bij Bureau Leerplicht. Bij verlofaanvragen langer dan tien dagen of verlofaanvragen waarbij een leerling Aruba vertegenwoordigt (bijv. bij sportwedstrijden) neemt de inspectie een besluit over de aanvraag, het schoolhoofd geeft een advies.⁶³

Hoe is de verantwoordelijkheidsverdeling voor kwaliteit van het onderwijs en financieel beheer in de wet vastgelegd?

In het openbaar onderwijs is de Minister van Onderwijs het bevoegd gezag. Directeuren van deze scholen leggen dus aan de minister verantwoording af. Verder vallen de Directie Onderwijs en de inspectie onder het gezag van de Minister van Onderwijs. De meeste andere schoolbesturen worden bekostigd door de overheid. Scholen en directies leggen in dat geval verantwoording af aan hun schoolbestuur.⁶⁴ Taken en verantwoordelijkheden van de inspectie zijn vastgelegd in een Landsverordening.⁶⁵

Rond 2007 was in het *Strategic National Education Plan "The Learner"* de teneur dat de financiële verantwoording van onderwijsinstellingen summier was en gekenmerkt werd door een gebrek aan transparantie. Een school of instelling diende bij het ministerie een begrotingsvoorstel in, dat kwam in een 'black box' en uiteindelijk kreeg de school vaak veel minder geld dan gehoopt. Schoolbesturen zien de beperkingen vanwege het subsidiesysteem als een grote uitdaging, waardoor innovatie en veranderingen afhankelijk worden van beschikbare fondsen. De verantwoording van de begroting was minimaal. Ook was de allocatie van middelen een zeer tijdrovend en bureaucratisch proces. Dit kwam bijvoorbeeld het onderhoud van gebouwen niet ten goede. Dat houdt de innovatie van het onderwijs tegen.⁶⁶

PEN 2030 maakt duidelijk dat er nog een grote slag geslagen moet worden rond interne (binnen scholen en besturen) en externe (inspectie, Directie Onderwijs) kwaliteitszorg. Zowel intern als extern zullen instrumenten ontwikkeld worden en werkwijzen worden ingesteld om kwaliteit te garanderen. Van belang is dat de schoolbesturen en instellingen een kwaliteitszorgsystematiek hebben en de toezichtkaders van de inspectie van het onderwijs actueel zijn. Ook landelijk is het van belang om de kwaliteit van het onderwijs te monitoren. De vergaring van betrouwbare data is van belang, analyse van deze data is essentieel om het beleid aan te passen. Naast het feit dat scholen en schoolbesturen jaarlijks moeten rapporteren, zou de inspectie van het onderwijs aldus het beleidsstuk PEN 2030 jaarlijks een analyse moeten maken en rapporteren over de kwaliteit van het onderwijs.⁶⁷

Hoe is toezicht op de kwaliteit van onderwijs en financieel beheer in de wet geregeld?

"Het toezicht op het voortgezet onderwijs is opgedragen aan de Minister. Het wordt onder zijn bevelen uitgeoefend door de directeur van de Directie Onderwijs en door inspecteurs."⁶⁸

De inspectie is het toezichthoudend en adviserend orgaan van de Minister van Onderwijs. De afdeling Inspectie bestaat uit inspecteurs belast met het primair, het algemeen voortgezet en het beroepsonderwijs. De inspectie heeft als hoofdtaken:

- het stimuleren van de scholen om te werken aan de eigen kwaliteitszorg;
- het rapporteren en het adviseren over de gesignaleerde ontwikkelingen;
- het evalueren van de kwaliteit van het onderwijs;
- en het toezien op de naleving van de wettelijke voorschriften omtrent het onderwijs.⁶⁹

Vanaf 2002, met de komst van de Toezicht Nota, werd de rol van de inspectie verbreed: naast wettelijke vereisten ging de inspectie zich ook onder meer bezighouden met het onderwijsproces, resultaten, schoolbeleid, onderwijsaanbod en (onderwijskundig) leiderschap. De inspectie moest ook een stimulerende taak ontwikkelen en meer de context van een school mee laten wegen. Vanaf 2007 kwam de focus voornamelijk te liggen op resultaten, pedagogisch handelen en schoolklimaat (met name veiligheid).

Om de kwaliteit van het onderwijs op de scholen te kunnen evalueren heeft de inspectie het 'Toezichtkader' ontwikkeld, waarin alle belangrijke kwaliteitsstandaarden en indicatoren zijn opgenomen. Dit kader dateert van 2003. Er is een nieuw kader in ontwikkeling. De momenteel geldende kwaliteitsstandaarden staan in vier categorieën gegroepeerd:

- zorg voor kwaliteit
- onderwijs en leren
- opbrengsten
- organisatie en beleid⁷⁰

De inspectie verantwoordt zich jaarlijks in (statistische) jaarverslagen, per sector, over relevante ontwikkelingen in het onderwijs. In deze documenten is met name aandacht voor meetbare data, zoals aantallen scholen, doorstroomcijfers en examenresultaten van leerlingen per school en bevoegdheden van onderwijspersoneel. Minimale vereisten of normen wat betreft onderwijsresultaten, op basis van de aanwezige data en referentiekader, is iets wat er op dit moment nog niet is.

Het Ministerie van Onderwijs is naast de inspectie de andere partij die de kwaliteit van het onderwijs moet stimuleren, de directeur van het ministerie wordt in de Landsverordening genoemd:

- "1. De directeur en de inspecteur zorgen door bezoek aan de scholen voortdurend bekend te blijven met de toestand van het kleuteronderwijs.
2. Zij trachten de bloei van het kleuteronderwijs te bevorderen door overleg met de besturen en het personeel van de openbare en bijzondere scholen."⁷¹

In vergelijkbare Landsverordeningen staat hetzelfde m.b.t. primair en voortgezet onderwijs.

2.4 Demografische kenmerken van de samenleving en de schoolpopulatie

Wat zijn demografische kenmerken van de leerlingenpopulatie en hun opvoedingssituatie?

Tussen 2010-2015 zat de grootste groep van de leerlingen in het voortgezet onderwijs op mavo, gevolgd door de eerste jaren EPB en vanaf 2013-2014 door de havo. Ongeveer 20 procent van de leerlingen zat op EPB, de meeste van hen stroomden vanuit het basisonderwijs in, een minderheid vanuit speciaal onderwijs of de mavo. Opvallend is dat ongeveer 6 op de 10 leerlingen jongen/man waren. Binnen het EPI is verhouding jongen-meisje anders: tussen 2010-2015 was ongeveer 55 procent van de studenten meisje/vrouw.⁷²

Aan het eind van 2020 telde Aruba iets meer dan 111.000 ingezetenen. In vergelijking met dezelfde periode (4^e kwartaal) in 2010 valt op dat in 2020 in de leeftijd tussen 0 en 19 jaar deze groep procentueel gezien aanzienlijk minder vertegenwoordigd is. Vanaf 55 jaar zijn verschillende leeftijdsgroepen juist veel meer vertegenwoordigd ten opzichte van tien jaar ervoor. Er is met andere woorden sprake van een zichtbare vergrijzing.⁷³

In Aruba worden hoofdzakelijk vier talen gesproken. De taal die thuis het meeste wordt gesproken en voor velen de moedertaal is, is het Papiamentu (80 procent spreekt thuis Papiamentu⁷⁴). Dit is een relatief jonge taal met veel leenwoorden uit het Engels en het Spaans. De officiële overheidstalen zijn Nederlands en Papiamentu. Ambtelijke stukken, wetgeving, maar vaak ook geschreven aanwijzingen in de buitenruimte zijn in het Nederlands. Nederlands is echter ook de taal die thuis het minst vaak wordt gesproken. Daarnaast spreekt een deel van de bevolking thuis Spaans of Engels.

Wat zijn demografische kenmerken van de samenstelling van de algemene populatie?

In het jaar 2010 had 72% van de werkenden op Aruba een opleiding niet hoger dan mavo/EPB. Het percentage van de Arubaanse bevolking met ten hoogste een afgeronde opleiding basisonderwijs was rond de 43%. Bijna 20% was middelbaar, hoger of universitair geschoold.⁷⁵

In 2010 was de belangrijkste in de thuissituatie gesproken (moeder)taal Papiamentu (68% van de gezinnen), gevolgd door Spaans (14%), Engels (7%) en Nederlands (6%). De educatiegraad was het laagst onder de Arubanen die thuis Papiamentu spreken. Van die populatie ouder dan 14 jaar heeft 75% een scholingsgraad lager of gelijk aan de mavo. Onder de groep Spaanstaligen en Engelstaligen heeft 63% een opleidingsniveau lager of gelijk aan de mavo. Van degenen die thuis Nederlands spreken is 30% opgeleid op een niveau van ten hoogste mavo.⁷⁶

Bij het meest recente onderzoek uit 2016 naar inkomen en uitgaven op Aruba blijkt dat de gemiddelde maandelijkse consumptie per huishouden ongeveer 4300 Arubaanse florin was, vergelijkbaar met 2000 euro. Bijna 40% gaat op aan kosten rond huur of hypotheek van een woning. Het gemiddelde bruto inkomen lag op iets meer dan 4500 Arubaanse florin, waarbij volgens OECD-standaard 31% van de huishoudens tot de hogere inkomens behoorde, 48% tot de middeninkomens en ruim 20% tot de lagere. Deze laatste groep had minder dan 1800 florin maandelijks te besteden. Uitgaven voor huishoudens m.b.t onderwijs zijn tussen 2006 en 2016 gestegen van gemiddeld 26 naar 34 florin per maand, waarbij de hoogste inkomens verhoudingsgewijs meer betalen dan de lagere inkomens.⁷⁷

Wat zijn kenmerken van de arbeidsmarkt?

De meest recente data van het CBS laten zien dat tussen 2010 en 2020 de bevolking op Aruba met 10% is toegenomen. Tegelijkertijd vergrijsd de Arubaanse bevolking snel. Was in 1981 nog 7% van de bevolking 65 jaar of ouder, dat is inmiddels toegenomen tot 15%. Van de groep 15 jaar en ouder was in 2019 65% economisch actief. Ruim 5% was werkloos. De horeca is de grootste sector op de arbeidsmarkt, 24% van de beroepsbevolking is werkzaam in deze sector. De sector groothandel en detailhandel volgt daarop; 16% van de beroepsbevolking is werkzaam in deze sector.⁷⁸

Een volledige betrekking op de havo, vwo en IPA is 27 lesuren van 45 minuten en op de mavo en elders geldt een volledige betrekking van 32 lesuren van 45 minuten. Veel docenten hebben naast hun docentschap overdag er nog (onderwijs gerelateerd) werk bij in de namiddag of avond, aldus *The Learner* in 2007. Veel leraren werden rond 2007 nog geworven in Europees Nederland.⁷⁹ In 2017 werden de uitzendkosten voor leerkrachten en docenten niet meer vergoed door Land Aruba. Onderwijsbreed is het aantal leerkrachten/docenten die uit Nederland komen om hier in het onderwijs te werken vanaf 2017 relatief gedaald. De inspectie beschrijft dat er in het onderwijs op Aruba een tekort is aan bevoegd personeel. Dit probleem lijkt steeds groter te worden.⁸⁰

Er bestaat een sterke relatie tussen opleidingsniveau en arbeidsmarktparticipatie. Het percentage economisch actieven in de potentiële beroepsbevolking neemt gestaag toe naarmate de scholingsgraad toeneemt. Met name in de categorie laagst opgeleiden (ISCED niveau 0/1) is minder dan de helft werkend of actief werkzoekend. Bij de hoogst opgeleiden (ISCED 7 niveau) is de arbeidsmarktparticipatie meer dan 90%. Opvallend is dat de arbeidsparticipatie onder vrouwen de laatste decennia sterk is toegenomen (van 27% in 1960, tot 63,9% in 2010). Wel blijft de participatie nog altijd lager dan onder de mannen. Kijken wij naar de zogeheten *employment rate*, dat is het aandeel werkenden van de totale potentiële beroepsbevolking, dan zien wij dat dit in 2010 voor vrouwen 53,3% is en voor mannen 61,5%.⁸¹

2.5 Structurele en incidentele contextfactoren

Welke factoren inherent aan het onderwijssysteem hebben invloed op de kwaliteit van de kernfuncties en voorzieningen?

In *The Learner* van 2007 worden diverse zaken genoemd, zoals een gebrek aan onderwijskundig leiderschap (micromanagement, te weinig dialoog, top-down besluitvorming), financiële middelen, en te weinig transparantie rond bestedingen. Ook wordt regelmatig genoemd dat het onderwijs achterhaald is en niet goed aansluit bij de maatschappelijke ontwikkelingen. Ook de kwaliteit van docenten wordt in twijfel getrokken. Bovendien kregen leraren weinig ruimte om zich te ontwikkelen en te professionaliseren en was er geen werkend SHRM-beleid. Functioneringsgesprekken vonden nauwelijks plaats. Goede docenten worden niet beloond, het systeem leidt tot middelmatigheid. Docenten waren baas in het eigen lokaal, er was nauwelijks sprake van gedeelde kennis tussen leraren. Veel schooldirecteuren waren onvoldoende bekwaam om de uitdagingen die ze tegenkwamen het hoofd te bieden. Dit heeft onder meer ermee te maken, aldus het rapport, dat de meeste directeuren geen managementachtergrond hebben, maar voormalig docenten waren. Ook maken directeuren geen beleid en zijn ze afhankelijk van het bestuur wie wordt aangenomen als nieuwe docent.⁸²

Ook in PEN 2030 worden zwaktes binnen het onderwijs beschreven. Zo is binnen het AVO de mindset van docenten teveel gericht op *knowledge based* onderwijs en dit is niet langer toereikend voor de gewenste doelen binnen het onderwijs. De aansluiting

primair-secundair onderwijs kan ook veel beter. Vanuit nationaal niveau wordt het gebrek aan een monitoringssysteem als een grote uitdaging ervaren. Dit heeft als gevolg dat er geen zicht is op de daadwerkelijke uitdagingen in de praktijk. De gefragmenteerde aard van het onderwijssysteem samen met de taalproblematiek maakt het op structureel niveau complex om een aansluiting en doorstroming te garanderen, waardoor er een grote uitdaging is voor wat betreft de vroegtijdige schoolverlaters (drop-outs). Op mesoniveau vanuit de schoolbesturen zijn de beperkingen vanwege het subsidiesysteem een groot probleem waardoor innovatie en veranderingen afhankelijk worden van beschikbare fondsen. Op microniveau worden de randvoorwaarden zowel concreet als abstract als een grote belemmering ervaren.⁸³

Het *'National Integrated Strategic Plan: Nos Aruba 2025'* beschrijft de meertaligheid juist als een kracht van Aruba.⁸⁴ Het door de Centrale Bank van Aruba in januari 2018 gepubliceerde *'Innovation Policy Framework 2030. Isla Innovativo'* gaat ook in op de rol van digitalisering in de toekomst van Aruba. De overheid moet als innovatiepartner optreden. Scholen moeten leerlingen voorbereiden op de toekomst door hen *'future skills'* bij te brengen. Digitalisering brengt extra kosten/uitgaven met zich mee, deze zouden structureel opgenomen dienen te worden in de onderwijsbegroting.⁸⁵

De taalkwestie is ook in 2019 in een AVO-adviesnota aan bod gekomen. Enkele concrete aanbevelingen in dit rapport zijn om een pilottraject TTO Engels-Nederlands te implementeren voor de havo en mogelijk later voor vwo. Voor de mavo zou er een pilot TTO Papiament-Engels moeten komen, met Nederlands wel als verplicht vak. Ook wordt de aanbeveling gedaan om Nederlands als Vreemde Taal aan te bieden. Dergelijke aanbevelingen zijn nodig om de taalproblematiek aan te pakken. Nederlands en Papiament zijn verankerd in de wet als officiële talen, maar sluiten niet volledig aan bij de kenmerken van de Arubaanse samenleving waarin het Nederlands als thuistaal een minimale rol speelt.⁸⁶

Welke factoren van buiten het onderwijssysteem hebben invloed op de kwaliteit van kernfuncties en voorzieningen?

De COVID-19-pandemie heeft voor het land Aruba, met een grote afhankelijkheid van het toerisme, zeer nadelige gevolgen. Aangezien Aruba voor een groot deel van het BBP afhankelijk is van inkomsten uit toerisme, kan dit leiden tot economische problemen op langere termijn. Dit kan op zijn beurt leiden tot minder ruimte voor uitgaven m.b.t. onderwijs. Een klein land als Aruba is meer dan een groot land afhankelijk van externe factoren. Al in een rapport van het IMF (2017) staat dat Aruba kwetsbaar is voor externe klappen (shocks) omdat 85 procent van de economie afhankelijk is van toerisme, de publieke schulden hoog zijn en het ambtenarenapparaat groot is. Recent is een alomvattend plan bedacht om Aruba uit de COVID-19-crisis te loodsen: *'Repositioning Our Sails Masterplan'*. Dit plan is een vervolg op *'Nos Plan, Nos Futuro. National Strategic Plan 2020-2022'* en was onder meer nodig vanwege de verwachte krimp van het BBP met 28,5 procent, een stijging van werkloosheid met 13,5 procent en 30,9 procent minder inkomsten uit belastingen. In het plan is kort aandacht voor de verbinding van de economie met het onderwijs: in het curriculum moet meer aandacht komen voor de circulaire economie, duurzaamheid, energie en klimaat. Verder gaat het plan in op de digitalisering van de samenleving die noodzakelijk is en waarbij ook het onderwijs mee moet in de *'21st century skills'*.⁸⁷

Een probleem waar Aruba mee te kampen heeft en zal hebben in de toekomst, is vergrijzing: het absolute aantal kinderen onder de 10 jaar is na het jaar 2000 gestaag gedaald, terwijl het aantal 60+ers tussen 2010 en 2025 ongeveer zal

verdubbelen. In de beschikbare data over de periode 2014-2020 van UNESCO is deze trend eveneens zichtbaar. Zorgkosten zullen als gevolg van vergrijzing stijgen, aangezien de bevolking steeds ouder wordt. Aan de andere kant zullen er minder jongeren zijn die deze kosten kunnen dragen. In 1960 lag de pensioengerechtigde leeftijd nog op 60 jaar met de mogelijkheid om op 55 jarige leeftijd met pensioen te gaan. In 1992 is de pensioenleeftijd vastgesteld op 60 jaar zonder de mogelijkheid te kiezen voor pensioen op 55 jarige leeftijd. Tussen 1 januari 2015 en 1 januari 2024 stijgt deze leeftijd in stappen van 6 maanden weer naar 65 jaar.⁸⁸

Immigratie kan zowel een kans als bedreiging vormen. Grote aantallen (Venezolaanse) vluchtelingen zijn voor een klein land als Aruba nauwelijks op te vangen. Anderzijds kunnen immigranten die bepaalde expertise of competenties bezitten, de Arubaanse economie en maatschappij juist verder helpen. Het IMF-rapport uit 2017 beveelt dit aan.⁸⁹ Het is de vraag in hoeverre de groep Venezolaanse vluchtelingen de juiste expertise met zich meebrengt. Bovendien brengen grote groepen migrantenkinderen extra uitdagingen voor het onderwijsveld met zich mee. Er worden vanuit het onderwijs al meer sociale problemen bij leerlingen vastgesteld dan in het verleden.

In veel beleidsplannen van de laatste jaren wordt innovatie in onder meer onderwijs en digitalisering gezien als een grote kans voor de Arubaanse samenleving. Modern onderwijs dat beter aansluit op de banen van de toekomst kunnen de Arubaanse economie vooruit helpen. Ook kan Aruba een regionale voorloper worden op het gebied van innovatie, wetenschap en technici. Aan de andere kant kunnen bureaucratie en een *brain drain* van jonge mensen als een rem werken op innovatie. De jongerenwerkloosheid ligt boven de 20 procent en is al jaren een probleem.⁹⁰ Met dergelijke kansen en bedreigingen heeft de Arubaanse samenleving te maken.

DEEL II: Probleemanalyse en aanbevelingen

In het voorgaande deel zijn het doel van de doorlichting en de bijbehorende onderzoeksvragen geformuleerd en is het Arubaanse onderwijssysteem beschreven. Vanuit dit vertrekpunt hebben de inspecties desk research verricht, gesprekken gevoerd op locatie en verschillende scholen bezocht waar met directie, leraren en leerlingen werd gesproken en lessen werden geobserveerd. Onze bevindingen en het resultaat van al deze activiteiten zijn hierna in de vorm van een 13-tal onderbouwde aanbevelingen beschreven, thematisch gegroepeerd naar 'Registratiesysteem voor kengetallen', 'Verbetering van het onderwijs' en 'Versterking van het systeem'.

Registratiesysteem voor kengetallen

Aanbeveling 1: Organiseer een betrouwbaar en duurzaam registratiesysteem voor kengetallen

Doelmatig beleid vereist zicht op de kwaliteit van het onderwijs. Hoe is de instroom, doorstroom en uitstroom van leerlingen voor elk van de onderwijssoorten? Hoe ontwikkelen eindtoets- en examencijfers zich over tijd? Is er voldoende gekwalificeerd personeel? Hoe groot zijn de verschillen tussen scholen? En hoe verhoudt het land zich ten opzichte van andere landen? Momenteel is dit zicht niet compleet. Beleidsmakers, schoolbesturen en andere stakeholders zijn daardoor beperkt in doelmatige sturing op kwaliteitsbevordering. Wij bevelen aan om een betrouwbaar en duurzaam registratiesysteem voor kengetallen in te richten. Hiertoe stellen we een stappenplan voor waarin het land eerst bepaalt aan welke eisen het systeem moet voldoen en vervolgens dit systeem gefaseerd invoert.

Situatieschets

Het belang van data

Streven naar betere onderwijskwaliteit start bij het vaststellen van de actuele situatie en het bepalen van de doelsituatie. Dit behoeft een betrouwbare en continue bron van data op basis waarvan vergelijkingen gemaakt kunnen worden, bijvoorbeeld over tijd of met referentielanden. Als zodanig vormen data een essentieel hulpmiddel voor beleidsmakers, schoolbesturen en andere stakeholders. Data helpen niet alleen bij het in kaart brengen van deficiënties en het stellen van prioriteiten en doelen, maar ook bij het meten van voortgang en het evalueren van gekozen beleid of interventies. Meetbare en tijdsgebonden doelen lenen zich voor sturing en bijsturing wanneer noodzakelijk.

Statistische jaarverslagen Directie Onderwijs

Sinds schooljaar 1985/1986 rapporteert de afdeling Onderzoek en Statistiek van de Directie Onderwijs jaarlijks aan de minister over de staat van het onderwijs op Aruba. Schoolbesturen verstrekken hiertoe, naar wettelijke verplichting, de onderliggende gegevens aan de Directie Onderwijs.

De statistische jaarverslagen tonen tellingen voor het bekostigde primair, secundair, middelbaar en hoger beroepsonderwijs. Dit betreft aantallen leerlingen, uitgesplitst naar o.a. sekse, leeftijd, woonregio, thuistaal, geboorteland, alsook het aantal zittenblijvers, het aantal klassen, gemiddelde klassengrootte en ratio leerling/leerkracht per school. Ook betreft dit aantallen leerkrachten, uitgesplitst naar sekse, leeftijd, geboorteland, thuistaal, burgerlijke staat en bevoegdheid. Eveneens opgenomen zijn doorstroomgegevens van het basis- naar het voortgezet onderwijs en uit- en doorstroom gegevens van het EPB. Voor het niet-bekostigd onderwijs worden aantallen leerlingen en leerkrachten gepresenteerd, uitgesplitst naar sekse. Tot slot zijn de examenresultaten (aandeel geslaagden) voor de verschillende onderwijssectoren opgenomen, alsook tellingen van onderwijsondersteunend personeel, vraag- en aanbod van leerkrachten en het aantal toegekende studieleningen.

Opvallend zijn 1) de disclaimer sinds schooljaar 2010/2011 dat door technische problemen verschillende teldatum van instroom en uitstroom van leerlingen worden

gebruikt die niet noodzakelijkerwijs overeenkomen met de actualiteit en 2) de afwezigheid van statistische jaarverslagen na schooljaar 2016/2017. Hier zijn risico's zichtbaar voor wat betreft de betrouwbaarheid en continuïteit van de informatievoorziening. Daarnaast ontbreken doorstroomgegevens (uitsplitsing vervolgonderwijs/arbeidsmarkt) voor het speciaal onderwijs, mavo, havo, vwo, EPI en HBO (bachelor), en instroomgegevens (uitsplitsing aanleverend onderwijs) voor EPI, IPA en HBO.

In aanvulling op genoemde jaarlijkse rapporten publiceert de Directie Onderwijs losse documenten op haar website met daarin visuele tijdreeksen (vaak vijf jaren) rond aantallen leerlingen, leerkrachten en scholen, onderwijsuitgaven, deelname, zittenblijvers, examenresultaten en studieleningen.

Jaarverslagen Inspectie van het Onderwijs

Sinds enkele jaren publiceert^c de Inspectie van het Onderwijs jaarverslagen voor het primair onderwijs (2015/2016, 2016/2017, 2017/2018 en 2018/2019), het algemeen voortgezet onderwijs (2015/2016, 2016/2017 en 2017/2018) en het beroepsonderwijs (2015/2016, 2016/2017 en 2017/2018). Deze jaarverslagen kennen een gedeeltelijke overlap met de statistische jaarverslagen vanuit de Directie Onderwijs

Het jaarverslag primair onderwijs bevat gegevens over klassengrootte, leerresultaten (leerjaar 1-5 + leerjaar 6 overgang naar vo; uitgesplitst naar sekse), tijdreeks (vijf jaar) doorstroom po naar vo, doorstroom leerlingen op de drie MLK scholen en de ZMLK school, aantallen + motivatie schorsing en verwijdering in speciaal en regulier basisonderwijs.

Het jaarverslag algemeen voortgezet onderwijs bevat gegevens over aantallen leerlingen per school, leerresultaten (doorstroom, opstroom, afstroom, zittenblijven voor eerste leerjaren) op landelijk en op schoolniveau, voor onderbouw en bovenbouw mavo, havo en vwo, alsook examenresultaten (geslaagden vs. zittenblijvers) voor mavo, havo, avondhavo, vwo, landsexamens en IPA. Daarnaast wordt het aantal + motivatie schorsingen gerapporteerd, apart voor mavo en havo/vwo, uitgesplitst naar sekse. Doorstroomcijfers naar vervolgonderwijs (arbeidsmarkt, hbo, wo, IPA, EPI) zijn niet beschikbaar.

Het jaarverslag beroepsonderwijs (SPO, EPB, EPI, Politie, OAA) toont per school het aantal klassen, leerlingen/studenten (naar sekse), onderwijspersoneel (naar sekse), en klassengrootte; examenresultaten (geslaagd vs. afgewezen vs. teruggetrokken; voor SPO en EPI uitgesplitst naar sekse); leerresultaten (bevorderd vs. niet bevorderd vs. school verlaten; naar sekse); aantal schorsingen + motivatie (EPB, SPO) en verwijderingen (EPB).

Probleemanalyse

Bovenstaand overzicht toont enerzijds dat relevante data voor een deel worden gedocumenteerd en gepubliceerd voor het brede publiek. Anderzijds loopt de informatievoorziening enkele schooljaren achter, wordt een deel van de informatie slechts door de Directie Onderwijs gepubliceerd en een ander deel slechts door de inspectie van het onderwijs, en is het huidige totaaloverzicht niet compleet. Wat bijvoorbeeld ontbreekt, zijn gegevens rond de uitstroom (uitsplitsing vervolgonderwijs/arbeidsmarkt) van leerlingen in het speciaal onderwijs, EPI en HBO (bachelor) en gegevens rond de instroom van leerlingen (uitsplitsing aanleverend

^c De Inspectie van het Onderwijs brengt jaarverslagen uit vanaf 2001-2002. Sinds 2015 mogen deze met accordering van de minister ook gepubliceerd worden.

onderwijs) voor EPI, IPA en HBO. Dit staat een eenduidige analyse rond schoolloopbanen, vervolgsucces en aansluitingsproblemen in de weg. Maar ook gegevens rond kwalificatie (bv. gewogen gemiddelde examencijfers), socialisatie (bv. resultaten t.a.v. sociale competenties) en onderwijsfinanciering ontbreken in zijn geheel.

Verschillende stakeholders gaven blijk van hun behoefte aan data en een centraal registratiesysteem. Voorbeelden betreffen meerdere scholen die verlegen zitten om zicht op het vervolgsucces van hun leerlingen, een lerarenvakbond die schoolbesturen spreekt met beperkt zicht op wat er op de scholen gebeurt door afwezigheid van data, en een grote scholenstichting die zich in een vergevorderd stadium bevindt van het inrichten van een eigen leerlingvolgsysteem. De Directie Onderwijs en de Arubaanse inspectie van het onderwijs richten momenteel samen een registratiesysteem voor kengetallen in. In navolgende paragraaf communiceren wij een stappenplan ter ondersteuning van de realisatie van deze ambitie.

Aanbeveling

De werkgroep adviseert een betrouwbaar en duurzaam registratiesysteem voor kengetallen te ontwikkelen. Dit is mogelijk binnen de reeds in gang gezette samenwerking tussen de Directie Onderwijs en de inspectie. In deel III van dit tussenrapport wordt uitgewerkt hoe dit systeem verder vorm kan krijgen en wie waar regie heeft.

Verbetering van het onderwijs

Dit hoofdstuk bevat een reeks aan aanbevelingen die betrekking hebben op verbetering van (voorwaarden voor) het onderwijs, onderverdeeld in i) Taalbeleid en ii) Overige aanbevelingen voor verbetering van het onderwijs. Deel III van dit tussenrapport bevat de vertaling van (een deel van) deze aanbevelingen naar een implementatie-agenda onderwijs.

i) Taalbeleid

Aanbeveling 2: Maak een eenduidige en consequente keuze in het taalbeleid

Het Arubaanse schoolsysteem volgt grotendeels het Nederlandse model, met Nederlandstalige lesmethoden, toetsen en examens. Tegelijkertijd worden in Aruba meerdere talen gesproken en is het Nederlands een 'dode' taal voor de meerderheid van de bevolking. Het is daarom logisch dat taalbeleid op scholen de aandacht heeft. De Arubaanse regering heeft ingezet op meertalig onderwijs met de moedertaal als instructietaal, maar een duidelijke lijn voor het gehele onderwijssysteem is moeilijk te ontdekken. Dit leidt onder andere tot een haperende aansluiting tussen en binnen onderwijssectoren, en tot een gebrekkige aansluiting op de arbeidsmarkt of vervolgonderwijs. Wij bevelen daarom aan om een eenduidige beleidskeuze te maken rond het taalbeleid in het Arubaanse onderwijs en daarbij rekening te houden met een set uitgangspunten en implementatie-eisen.

Situatieschets

Vier talen

Op Aruba worden vier talen gesproken. De taal die thuis het meeste wordt gesproken en voor velen de moedertaal is, is het Papiamentu (80 procent spreekt thuis Papiamentu⁹¹). Dit is een relatief jonge taal met veel leenwoorden uit het Engels en het Spaans. De officiële overheidstalen zijn Nederlands en Papiamentu. Ambtelijke stukken, wetgeving, maar vaak ook geschreven aanwijzingen in de buitenruimte zijn in het Nederlands. Nederlands is echter ook de taal die thuis het minst vaak wordt gesproken. De derde veel gesproken taal op Aruba is het Engels.⁹² Deze taal is mede belangrijk vanwege de grootste arbeidsmarktsector op het eiland: het toerisme. Het toerisme op Aruba richt zich voor een groot deel op de VS, de dollar is een geaccepteerde valuta en de eerste aanspreekvorm in de toeristische gebieden is het Engels. Ook zijn de Arubanen (deels) gericht op de VS als het bijvoorbeeld gaat om studie en vakanties. Bovendien komen er ook veel toeristen uit Noord-Amerika en het Caribisch gebied. Ten slotte is er een grote Spaanstalige gemeenschap op Aruba. De laatste jaren is de immigratie vanuit Zuid-Amerika, in het bijzonder Venezuela en Colombia, toegenomen.

Taal op school

Het schoolsysteem op Aruba volgt grotendeels het Nederlandse model. Lesmethoden, toetsen en examens zijn in het Nederlands. En ook de instructietaal is in theorie hoofdzakelijk Nederlands. In werkelijkheid wordt hier nog wel eens van afgeweken. De laatste jaren is een discussie gaande over welke instructietaal voor het kind het beste is en zijn er verschillende pilots met een andere instructietaal dan het Nederlands. Er zijn voor- en tegenstanders van een instructietaal anders dan het Nederlands en de discussie hierover is nog niet beslecht. Momenteel is het afhankelijk van de school en van het onderwijsniveau of studierichting in welke taal het kind zijn lesinstructie krijgt.

Instructietaal

PO: In het kleuteronderwijs is de officiële instructietaal Papiamento. In het basisonderwijs is de officiële instructietaal Nederlands. Er zijn twee po-scholen met de pilot *Proyecto Scol Multilingual* (PSML). In dit pilotproject krijgen leerlingen tot en met leerjaar 4 instructie in het Papiamento. In leerjaren 5 en 6 is de instructie in het Nederlands. Uitgangspunt is dat leerlingen beter leren in hun moedertaal (Papiamento) dan in een tweede taal. De pilot PSML wordt binnenkort vervangen door de invoering van *Scol Arubano Multilingual* (SAM). In principe zou het gehele primair onderwijs over moeten gaan op SAM. Beide pilotprojecten vertonen veel overeenkomsten, met het verschil dat PSML uitgaat van Papiamento als instructietaal, terwijl SAM uitgaat van de moedertaal van het kind. Dat kan daarom ook Spaans, Engels en zelfs Nederlands zijn. Zo is de instructietaal van een van de 'digitale scholen' hoofdzakelijk Spaans. In de praktijk komt het voornamelijk neer op Papiamento. In de huidige situatie wordt op (veel) meer scholen dan alleen de twee pilotscholen Papiamento als instructietaal gebruikt. Andere talen worden dan aangeboden als vreemde talen.

SO/SPO: In het speciaal onderwijs (met uitzondering van cluster 4) en in het praktijkonderwijs (SPO) is de instructietaal Papiamento.

VO: De instructietaal op de mavo, havo en het vwo is officieel Nederlands, maar dit verschilt in de praktijk tussen scholen. Het EPI en de havo/vwo geven aan dat het niveau waarop het Nederlands door hun instromende leerlingen wordt beheerst op individuele mavo-scholen is terug te voeren. Overigens geeft het EPI dit ook aan voor hun instroom vanuit het EPB. Hier blijken ook grote verschillen tussen de schoollocaties mee te spelen. In scholen (zowel mavo als EPB) in San Nicolas is Papiamento als instructietaal gebruikelijker dan op scholen in Oranjestad. De instructie op havo/vwo is in de onderbouw ook nog vaak in het Papiamento.

BO: In het beroepsonderwijs (EPB en EPI) is het afhankelijk van het instroomniveau of de officiële instructietaal Papiamento, Engels of Nederlands is. In niveau 1 (arbeidsmarkt) van het EPB (LBO) is de instructietaal Papiamento. In niveau 2 (uitstroom en doorstroom) is de instructietaal Nederlands. Het eerste jaar van het EPB, het startjaar, wordt mede gebruikt om het taalniveau 'op te krikken'. Ook *remedial teaching* wordt vooral ingezet op bijspijkeren van de Nederlandse taal. In het EPI (mbo) is de instructietaal Nederlands, behalve in de sector Toerisme. Daar is deze Engels. Ook de *associate degree Hospitality and Tourism Management* wordt in het Engels verzorgd. In werkelijkheid is de instructietaal op het EPB ook in de hogere niveaus vaker Papiamento dan Nederlands en ook in het EPI wordt nog vaak het Papiamento naast het Nederlands gebruikt in de lessen.

HO: Het IPA (pabo/lerarenopleiding) is sinds kort overgegaan op instructietaal in het Papiamento en sorteert daarmee voor op het project SAM. Zij gaan er van uit dat het Nederlands als instructietaal verdwijnt. Nederlands is als vreemde taal opgenomen in het curriculum. Op de UA (wo/hbo) wordt Nederlands of Engels als instructietaal gehanteerd. Er is een samenwerking met het Taalcentrum-VU voor leerlingen die zwak zijn in taal.

Probleemanalyse

Taalprojecten (PSML/SAM) zonder randvoorwaarden

Om het Papiamento een centralere plaats in het onderwijs te geven is het project *Scol Arubano Multilingual (SAM)* als onderwijsinnovatie geïntroduceerd (NOA2030). Vanaf het schooljaar 2021-2022 worden alle scholen voor primair onderwijs geacht op basis van deze innovatie te gaan werken. In de praktijk komt SAM er op neer dat instructie tot en met leerjaar 4^d in het Papiamento wordt gegeven. Vooruitlopend hierop zijn twee basisscholen in 2012 met de pilot *Proyecto Scol Multilingual (PSML)* gestarte. PSML en SAM vertonen veel overlap.

De meningen over het nut en de noodzaak van SAM lopen sterk uiteen. Onderzoek heeft aangetoond dat leerlingen weliswaar beter leren in hun moedertaal, maar verschillende stakeholders hebben aangegeven dat het Papiamento een jonge en in woordenschat beperkte taal is. Instructie in het Papiamento lijkt daardoor soms eerder een beperking dan een verrijking. Ook stuiten leerlingen verderop in de onderwijsloopbaan alsnog op taalproblemen omdat de instructietaal tussen de onderwijssectoren, maar ook binnen sectoren varieert (zie verderop). Een evaluatie van het experiment PSML ontbreekt vooralsnog. Middelen bleken niet toereikend, methoden waren niet beschikbaar en leerkrachten slecht voorbereid. Het PSML-programma werd t/m leerjaar 4 in het basisonderwijs goed begeleid (mede vanuit IPA), maar daarna niet meer. Er waren geen duidelijke richtlijnen en leerkrachten moesten zelf lesmateriaal ontwikkelen; dit kostte veel tijd en een kwaliteitscontrole ontbrak. Er is nog nauwelijks onderzoek gedaan naar de korte termijn leerresultaten van leerlingen die hebben deelgenomen aan het PSML experiment, laat staan dat er volgstudies zijn die leerlingen gedurende hun onderwijsloopbaan volgen. Tegelijkertijd wordt de volgende pilot alweer doorgevoerd. Scholen voelen zich daardoor overvallen. Enkele individuele scholen kijken liever eerst de kat uit de boom. Hun argumenten hiervoor zijn: de randvoorwaarden ontbreken en wij zijn hierop slecht voorbereid.

Tegelijkertijd staan veel scholen in het basisonderwijs positief tegenover Papiamento als instructietaal in het onderwijs. Zij zien Nederlands als een dode taal die nauwelijks wordt gesproken. Hun observatie is dat bij instructie in het Papiamento leerlingen mondiger zijn, ze zich beter leren uitdrukken en vergelijkbare resultaten laten zien als leerlingen die onderwijs in de Nederlandse taal krijgen aangeboden. Ook de lerarenvakbond is positief over Papiamento als instructietaal. Deze positieve toon slaat om bij scholen in het hoger secundair (beroeps)onderwijs. Zij zien reeds nu taalzwakke leerlingen het secundaire onderwijs instromen die veel moeite hebben met het Nederlands.

d Het onderwijssysteem op Aruba is vergelijkbaar met het Europese Nederlandse systeem. Het primair onderwijs duurt acht jaar en is verdeeld in een kleuterperiode (2 jaar) en het basisonderwijs (leerjaar 1 tot en met 6).

e Sinds augustus 2009 wordt het meertalige programma aangeboden op twee pilot kleuterscholen. Sinds augustus 2012 is het meertalige programma van start gegaan voor de eerste klas van twee pilot basisscholen. Het programma werd geleidelijk geïntroduceerd in de klassen 2, 3, 4 en 5 en in de tussentijd in klas 6 voor het jaar 2017-2018 ([Proyecto Scol Multilingual \(PSML\) - \(Nieuwe\) ontwikkelingen - Onderwijs \(subthema's\) - Informatie Dienstverlening - Aruba Overheid](#)).

Aansluiting tussen en binnen sectoren hapert

Binnen en tussen sectoren verschilt de instructietaal. Ook sorteert de instructietaal voor op routes door het onderwijs. Dit betekent bijvoorbeeld dat de doorstroom van mavo naar havo hapert vanwege de gebrekkige beheersing van het Nederlands van de mavo leerlingen.

Na het basisonderwijs, waar veel leerlingen instructie in het Papiamento hebben gekregen, stromen leerlingen door naar EPB, mavo of havo/vwo. Leerlingen kunnen ook naar het praktijkonderwijs wanneer ze daartoe een indicatie hebben. Afhankelijk van de school en van het niveau is de instructietaal in het voortgezet onderwijs Nederlands of Papiamento. Methoden en toetsen zijn in het Nederlands. Is de instructietaal Nederlands, zoals op havo/vwo, dan staan basisschoolleerlingen met een schoolloopbaan in het Papiamento al op achterstand op dit punt. Is de instructietaal in het Papiamento, zoals bijvoorbeeld in EPB niveau 1, of op enkele mavo's, dan beperkt hen dit in hun mogelijkheden voor verdere studie. In alle gevallen geldt dat het niveau van de Nederlandse taal na afronding van EPI of havo/vwo laag is.

Binnen een sector zijn er ook verschillen in instructietaal. Zoals gezegd verschillen mavo's onderling in de taal die ze op school gebruiken, dit geldt ook voor de sectoren/units en locaties van het EPB. Nederlands in de sector techniek wordt bijvoorbeeld als ingewikkelder ervaren dan in de andere sectoren. Er wordt dan al snel overgegaan op Papiamento. In het EPI is de instructietaal ook een overweging bij de sectorkeuze voor leerlingen. Veel kiezen daar voor de richting toerisme, niet vanwege inhoudelijke interesse, maar omdat daar in het Engels wordt gedoceerd in plaats van in het Nederlands. Dit leidt tot hoge drop out cijfers. Ten slotte zijn er verschillen in onderbouw en bovenbouw havo/vwo. In de onderbouw is het Papiamento dominant, in de bovenbouw het Nederlands. De instructietaal op de UA, en in het hoger onderwijs in Europees Nederland of in de VS/Canada is Nederlands of Engels. Studenten die naar Nederland gaan voor verdere studie beheersen het Nederlands vaak onvoldoende. De UA verzorgt cursussen in samenwerking met Taalcentrum-VU, en een *Academic Foundation Year* om onder andere de aansluitingsproblemen vanwege taal weg te werken.

Voor individuele scholen is het ingewikkeld om het gehele plaatje te overzien. Zo gaf een mavo aan dat ze zich verbaasde over het feit dat een Chinese student, die goed was in wiskunde en de lerarenopleiding wiskunde ging volgen, uiteindelijk faalde op de UA vanwege haar zwakke beheersing van de Nederlandse taal. Scholen zien duidelijk de taalzwakte van hun eigen instroom, maar pakken dit op door zelf de instructietaal daarop aan te passen of door allerlei ad hoc bijspijkerprogramma's door te voeren. Zo is *remedial teaching* in het EPB op taal gericht, was er een tijdelijke *summer school* voor mavo leerlingen die naar de havo wilden, kent de UA een samenwerking met Taalcentrum-VU, et cetera. Een eigen consequente lijn in instructietaal ontbreekt.

Door het versnipperde aanbod in instructietaal en de aansluitings- en sorteringsproblemen die dit veroorzaakt, krijgen leerlingen in Aruba suboptimaal onderwijs. De beheersing van het Nederlands is niet op voldoende niveau om makkelijk door te stromen naar het Nederlandse onderwijssysteem, tegelijkertijd hebben ze mogelijk - vanwege het gebrek aan continuïteit van de instructietaal - niet het opleidingsniveau behaald waar wel aanleg voor was. Eenmaal op de Papiamento-route, die over het algemeen niet verder reikt dan de lagere opleidingsniveaus, is het niet eenvoudig daar weer vanaf te komen.

Leerkrachten en docenten taalzwak

Formeel is de instructietaal van het Arubaanse onderwijs Nederlands, met uitzondering van de twee po scholen in het PSML experiment, het speciaal onderwijs en niveau 1 van het EPB. In werkelijkheid is Papiamentu als instructietaal wijd verspreid. De reden die vaak wordt aangedragen is dat Papiamentu de moedertaal van de leerlingen is en dat dit thuis wordt gesproken. De lesstof zou beter worden begrepen in de eigen taal. Een tweede belangrijke reden dat de lesinstructie vaak in het Papiamentu wordt gegeven hangt echter samen met de beheersing van het Nederlands van leerkrachten en docenten. Verschillende scholen geven aan dat hun docenten, of de docenten van het toeleverende onderwijs, slecht Nederlands spreken. Zo geeft een mavo aan dat docenten die zij van IPA en UA aannemen het Nederlands slecht beheersen. Er zijn basisscholen die zelfs liever geen leerkrachten aannemen van het IPA vanwege hun onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal. Basisscholen maken zich tegelijkertijd zorgen om het gebrek aan leerkrachten voor de leeftijd 6 tot 12. Pabo-studenten zouden deze richting minder graag kiezen vanwege hun angst om in het Nederlands te doceren en kiezen in plaats daarvan voor de specialisatie leeftijdsgroep 4 tot 8. Ook van vakdocenten in het EPB en in het EPI wordt gezegd dat ze prima hun vak verstaan, maar geen Nederlands. Het IPA op haar beurt sorteert voor op de invoering van SAM. Volgens het IPA is het Nederlands als instructietaal binnenkort verleden tijd en met die verwachting leiden ze hun leerkrachten alvast op in het Papiamentu. Hiermee wordt een vicieuze cirkel in stand gehouden.

Gebrekkige aansluiting arbeidsmarkt en vervolgonderwijs

Meer dan de helft van de Arubaanse leerlingen die kwalificeren voor het hoger onderwijs gaat naar Nederland voor verdere studie (ongeveer 300 leerlingen gaan per jaar met een studielening (Arubalening) naar het buitenland voor verdere studie⁹³). Ook zijn er relatief veel EPB/EPI gediplomeerden die kiezen voor het Nederlandse mbo. Deze laatste groep komt niet in aanmerking voor de Arubalening en is daardoor minder goed in beeld (ongeveer 125 leerlingen⁹⁴). Een belangrijke reden voor de keuze voor Nederland zijn de kosten voor het onderwijs. Het onderwijs in de VS of in Canada is duur. Daarnaast is het eenvoudiger een studiebeurs te krijgen voor een Nederlandse studie. Beurzen in de VS zijn schaars en worden niet automatisch toegekend, vaak hangt dit samen met goede cijfers of bijvoorbeeld sportieve prestaties. Een misvatting is dat het hbo- en wo-bachelor onderwijs in Nederland inmiddels grotendeels in het Engels is. Het mbo biedt nauwelijks Engelstalig onderwijs. Eenmaal in Nederland blijkt taal een groter probleem dan verwacht. Dit is een van de redenen dat de UA een *Academic Foundation Year* heeft ingesteld.

De grootste arbeidsmarktsector op Aruba is toerisme. Deze is voornamelijk gericht op toeristen uit de VS, Canada en in iets mindere mate Zuid-Amerika. De voertaal in deze sector is Engels. Uit een tevredenheidsonderzoek van de *Tourism Authority* bleek dat de beheersing van het Engels van personeel in de toeristische sector beperkt was.

Vooralsnog biedt een goede beheersing van het Nederlands en of het Engels veel voordelen. De praktijk nu leidt tot geen van beide.

Aanbeveling

In een land waar meerdere talen worden gesproken en waarbij één van de twee officiële talen een 'dode' taal is voor de meerderheid van de bevolking, is het logisch dat het taalbeleid de aandacht heeft. De regering lijkt te hebben ingezet op meertalig onderwijs met de moedertaal als instructietaal, maar een duidelijke lijn voor het gehele onderwijssysteem is moeilijk te ontdekken. Wij formuleren als aanbeveling om een eenduidige beleidskeuze te maken rond het taalbeleid in het Arubaanse onderwijs waarbij de hierboven geschetste problematiek geadresseerd wordt. In deel III van dit tussenrapport wordt deze aanbeveling verder uitgewerkt in uitgangspunten en implementatie-eisen.

ii) Overige aanbevelingen voor verbetering van het onderwijs

Aanbeveling 3: Borg de basisvoorwaarden voor goed onderwijs en een veilig schoolklimaat

De continuïteit van goed onderwijs vereist een basisniveau van toerusting en organisatie. Dit betreft een breed palet aan voorwaarden waaronder onderhoud aan gebouwen, actueel lesmateriaal, voldoende gekwalificeerd personeel en passende zorg voor leerlingen die dat nodig hebben. Monitoring en sturing hierop dient geborgd te zijn in een stelsel van kwaliteitszorg. Zonder dergelijke basale voorwaarden staan de kernfuncties van het onderwijs – kwalificatie, allocatie, en socialisatie – onder druk. De constatering is dat het onderwijs in Aruba worstelt met structurele deficiënties in genoemde ondersteuning. Bijgevolg nemen leraren noodgedwongen buitengewone taken op zich, worden de talenten van leerlingen niet optimaal benut en wordt er ingeboet op een veilig schoolklimaat. Wij bevelen aan om op structurele basis de ondersteuning van het onderwijs te borgen zodat basiskwaliteit gerealiseerd kan worden.

Situatieschets

In de verscheidenheid aan stakeholders waarmee ter plaatse het gesprek werd gevoerd en tijdens de bezoeken aan scholen, viel het de werkgroep op dat een aantal zorgen en knelpunten rond de ondersteuning van het onderwijs telkens aan de orde kwam. Betreffende belemmeringen speelden op meerdere scholen en instellingen die we spraken een rol, doorgaans in elke onderwijssector, en werden beaamd door bijvoorbeeld de lerarenvakbond. Met een redelijke mate van zekerheid kunnen we daarmee concluderen dat de hieronder beschreven zorgen breed gedragen en structureel van aard zijn.

Huisvesting en noodzakelijk onderhoud aan schoolgebouwen schiet tekort

Daar waar 'groot onderhoud' wordt gezien als de verantwoordelijkheid van het land, wordt 'klein onderhoud' gezien als de verantwoordelijkheid van schoolbesturen – in beide gevallen is sprake van structurele gebreken. Bovendien geeft deze constructie soms de prikkel aan schoolbesturen klein onderhoud te verzuimen opdat dit resulteert in groot onderhoud. Leraren in het primair onderwijs gebruiken andere middelen – bijvoorbeeld donaties – om de schoollokalen eigenhandig en in eigen tijd in te richten en te verven. Ook komt het voor dat leraren dit zelf betalen. De behuizing is soms te klein, noodlokalen en -gebouwen zijn van slechte kwaliteit en niet altijd ingericht op onderwijsgebruik. De werkgroep werd geconfronteerd met kleine lokalen zonder enige vorm van daglicht. Bovendien is de situatie hier en daar gevaarlijk. Voorbeelden zijn een oud schoolgebouw met een elektriciteitssysteem zonder neutrale aarding, en docenten die spreken over een plafond dat omlaag komt en loszittende vloerdelen. Sommige scholen moeten periodes in het jaar helemaal dicht vanwege de hitte (40°C) en afwezigheid van airconditioning: leraren en leerlingen kunnen zich dan simpelweg niet concentreren. Een school voor

praktijkonderwijs zag zich voorheen genoodzaakt leerlingen onder te brengen in trailers. Sinds twee jaar is deze school deels gehuisvest in nieuwbouw, maar zonder afdoende inrichting: "leraren sprokkelen zelf wat bij elkaar of krijgen donaties". Zo is er bijvoorbeeld wel een keuken (gericht op praktijkses zelfredzaamheid), maar nog geen keukeninrichting (potten en pannen). Als oorzaak voor genoemde belemmeringen geven scholen steevast aan dat de zogeheten wenselijkheidsbegroting die zij indienen bij de overheid keer op keer wordt genegeerd. Ook is soms voor scholen onduidelijk op basis waarvan het schoolbestuur de middelen verdeelt, waardoor financiering voor de school onvoorspelbaar is.

Tekort aan (licenties voor) actueel lesmateriaal

Een groot gedeelte van het lesmateriaal op de scholen is verouderd, soms achterhaald. Sommige scholen zien zich genoodzaakt om elk jaar opnieuw lesmateriaal te kopiëren, vaak in zwart-wit. Voor digitale aanvullingen op de gehanteerde lesmethodes – die vaak actueler van aard zijn – is eveneens geen budget. Leerkrachten nemen de kosten voor kopietjes of aanschaf van een whiteboard soms zelf op zich. Bovendien komt het voor dat zij zelf lesmaterialen ontwikkelen. Dit is niet alleen tijdrovend, het is bovendien onduidelijk of dergelijke methoden voldoen aan een kwaliteitsnorm. Ad hoc overheidsbeleid in dit kader is soms weinig doelmatig: "De minister gaf een digibord cadeau, maar tegelijkertijd was de internetverbinding niet op orde".

Tekort aan onderwijsgevend personeel dat de Nederlandse taal beheerst

Leraren opgeleid in Aruba zijn de Nederlandse taal vaak onvoldoende machtig. Een van de oorzaken is het feit dat de lerarenopleiding (IPA) – naar eigen zeggen "voortuitlopend op de toekomst van het land" – Papiamentu als instructietaal kiest. Bovendien levert het IPA nauwelijks leraren af voor de bovenbouw van het primair onderwijs (6-12 jr), waar hogere eisen aan Nederlandse taalvaardigheden worden gesteld. De bovenbouwopleiding zou minder gewild zijn omdat studenten angstig zijn voor de niveau-eisen voor Nederlandse taal en rekenen. In het verleden losten scholen dit tekort op door leerkrachten opgeleid in Nederland aan te trekken. Dit ging gepaard met een hoog verloop vanwege kortdurende contracten (1-3 jr). Inmiddels wordt het aantrekken van leerkrachten uit het buitenland ontmoedigd en mogen bijvoorbeeld verhuiskosten niet meer vergoed worden, met een groter tekort tot gevolg. Eerstegraads docenten voor de bovenbouw havo/vwo worden echter niet opgeleid in Aruba en moeten van buiten het land komen. Leerkrachten die met pensioen gaan, laten zich lastig vervangen. Over de gehele linie kan het aanbod niet voldoen aan de vraag. Noodgedwongen worden leerkrachten aangenomen op basis van een getuigschrift, maar zonder ervaring in het managen van een klas. Bovendien is er geregeld geen budget voor het aantrekken van nieuwe leerkrachten. De leskwaliteit staat door deze belemmeringen onvermijdelijk onder druk.

Tekort aan onderwijsondersteunend personeel

Door een gebrek dan wel een tekort aan interne begeleiders, schoolmaatschappelijk werkers, orthopedagogen en psychologen rest het leraren om zich zelf te committeren aan leerlingen met een sociaal-emotionele bagage. Leerkrachten zijn hier doorgaans onvoldoende voor geëquipeerd, voelen zich hier niet comfortabel bij of hebben simpelweg niet de tijd om het juiste te doen. Dit gaat ten koste van het werkplezier, soms met arbeidsongeschiktheid of uitdiensttreding tot gevolg. Bovendien krijgen leerlingen niet de aandacht en zorg die zij nodig hebben. Psychische of sociaal-emotionele problematiek blijft onnodig sluimeren of neemt onnodig toe. Bij afwezigheid van een conciërge of IT-personeel nemen leerkrachten in de eigen tijd uit goede wil verschillende facilitaire taken op zich: "Leraren opereren op dagelijkse basis als duizendpoot". Tezamen heeft dit onvermijdelijk gevolgen voor de leskwaliteit en ontwikkeling van leerlingen.

Infrastructuur voor leerlingen die extra zorg nodig hebben ontbreekt

Afstemming van het onderwijsaanbod op (of verwijzing van) leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften is veelal afhankelijk van individuele initiatieven van leraren of scholen. Op een groot deel van de scholen ontbreekt een gedeelde en beschreven opvatting over hoe wordt gesignaleerd dat leerlingen extra zorg nodig hebben en wie deze zorg vervolgens biedt. Wanneer er wel sprake is van een infrastructuur binnen de school, ontbreken vaak zowel de kennis als de professionals (bijvoorbeeld orthopedagogen of *remedial teachers*) om de leraren en leerlingen te ondersteunen. In de praktijk betekent dit dat leraren gebruik maken van bijvoorbeeld YouTube om te kijken hoe een leerling met een specifieke ondersteuningsbehoefte het best kan worden geholpen. Ook op landelijk niveau ontbreekt een visie welk niveau van (extra) ondersteuning de school moet bieden en bij welk type zorg- of ondersteuningsvraag een verwijzing naar (voortgezet) speciaal onderwijs noodzakelijk is. Bovendien is besloten om op het Bureau Multidisciplinair Centrum (MdC) te bezuinigen. Zo moest het observatiecentrum – bedoeld voor diagnostiek, (dag)behandeling en trainingen voor leerlingen in de leeftijd tussen 4 en 8 jaar – in het schooljaar 2019-2020 sluiten. Daarnaast vonden in de afdeling Expertisecentrum veel personele wisselingen plaats. Niet alle vacatures kunnen worden ingevuld door budgettekorten. Dit alles leidt tot een wachtlijst voor kinderen die kan oplopen tot 32 maanden en onvoldoende capaciteit om de kernfuncties te vervullen. Het MdC kan zo haar rol als landelijk expertise- en indicatiecentrum niet waarmaken, terwijl scholen zelf niet de expertise hebben om de verschillende problemen van leerlingen te onderscheiden, waardoor psychosociale problematiek in de thuissituatie verward kan worden met gedragsproblematiek van de leerling. Door de lange wachttijden verergert de problematiek en wachten ouders en school vaak lang op duidelijkheid over wat er nodig is voor de leerling.

Het schoolklimaat

Het ontbreken van basisvoorwaarden op het gebied van ondersteuning voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften is bij sommige scholen voelbaar in het schoolklimaat. Wanneer leerlingen met sociaal-maatschappelijke problematiek onvoldoende ondersteund worden, kan dit gevolgen hebben voor het (pedagogisch) klimaat op school. Voor een (klein) deel van de scholen geldt dat er sprake is van drugs- en bendeproblematiek, waarbij de school onvoldoende middelen heeft om beveiliging te regelen en leerlingen passende ondersteuning te bieden. Scholen ervaren zo een vicieuze cirkel van gebrek aan mogelijkheden voor ondersteuning in de problematische thuissituatie en vervolgens een onveilige situatie op school.

Personeels- en beloningsbeleid

Op verzoek van een voormalige Minister van Onderwijs zijn er in 2012/2013 een nieuw functiehuis en een nieuwe salarisstructuur ontwikkeld voor de onderwijssector. Het functiehuis was in theorie klaar, maar de uitvoering laat nog op zich wachten. Bovendien is het functiehuis inmiddels verouderd en moet het mogelijk opnieuw worden geëvalueerd en bijgesteld om aan te sluiten bij de huidige situatie. Er is derhalve nog steeds sprake van een verouderde salarisstructuur. De huidige salarisstructuur toont dat er sprake is van een indeling op basis van leeftijd, soort onderwijs en bevoegdheden. Dat is vrijwel niet te controleren, is foutgevoelig en vergt vooral veel overhead om te beheersen. Het is belangrijk dat er op korte termijn een functiehuis wordt geïmplementeerd. Hierin zou leeftijd niet automatisch meer een rol moeten spelen in de verhoging van het salaris.

Probleemanalyse

Het gebrek aan realisering van basisvoorwaarden – op alle bovengenoemde domeinen – heeft invloed op de onderwijskwaliteit, de veiligheid en de sturing hierop. Op het niveau van de scholen houdt het schoolteam zich vooral bezig met

het mogelijk blijven maken van onderwijs door zelf (een deel van) de basisvoorzieningen te regelen. Ook een personeelsbeleid met bijbehorende gesprekscyclus ontbreekt veelal. De geschetste tekortkomingen in de basisvoorzieningen maken het onderwijssysteem duurzaam ontwricht.

Aanbeveling

Wij bevelen aan de basisvoorwaarden voor goed onderwijs en een veilig schoolklimaat te realiseren en te behouden. De werkgroep ziet als prioriteit het organiseren van ondersteuning van leraren, bijvoorbeeld door het aanstellen van (extra) *remedial teachers*. Dit stelt scholen in de gelegenheid om leerlingen met leerproblemen of gedragsstoornissen de juiste hulp te verlenen. Dit vereist in de eerste plaats organisatie van ruimte en budget voor het opleiden van meer *remedial teachers*. Zodra scholen over deze extra krachten beschikken, mogen relatief snel meerdere gunstige effecten verwacht worden. Allereerst zullen genoemde typen leerlingen een betere kans krijgen om hun talenten te benutten en om mee te doen op de huidige school, met meer perspectief op passend vervolgonderwijs. Dit heeft als bijeffect dat de afstroom van leerlingen naar scholen voor speciaal onderwijs – die in de regel overbelast zijn – afneemt. Dit geeft de leraren bovendien lucht zich te richten op hun andere onderwijstaken.

Deel III bevat een procesvoorstel hoe te komen tot een prioritering van verschillende maatregelen en (duurzame) realisering.

Aanbeveling 4: Verbeter het onderwijsleerproces door leraren en docenten beter te faciliteren en te begeleiden

Goed onderwijs wordt gekenmerkt door effectieve lessen waarin leerlingen in staat gesteld worden hun capaciteiten optimaal te benutten. Dit vereist een gedeelde visie over effectief pedagogisch-didactisch handelen passend bij de doelgroep(en), doelmatige en duurzame implementatie van verbetermaatregelen, structurele aandacht voor deskundigheidsbevordering van leraren en docenten en expliciet onderwijskundig leiderschap. De observatie is dat het onderwijsleerproces op de scholen in Aruba in de regel op deze aspecten tekortschiet. De ontwikkeling van een goed systeem van kwaliteitszorg en de bevordering van een goede kwaliteitscultuur acht de werkgroep van groot belang.

Situatieschets

Tijdens lesobservaties en in gesprekken met scholen en instellingen kwamen verschillende knelpunten en zorgen telkens bovendien. Deze knelpunten betroffen de onderwijskundige aanpak en kwaliteitszorg van het onderwijs en beperkten zich niet tot slechts enkele scholen of een enkele sector. Ook de inspectie van het onderwijs van Aruba bevestigde de gesignaleerde knelpunten en deelde de zorgen die het onderwijsveld uitte. Hieruit leidt de werkgroep af dat navolgende zorgen structureel van aard zijn.

De onderwijskundige aanpak in de klas schiet tekort

De werkgroep constateerde grote verschillen in de kwaliteit van de lessen. We zagen zeker goede voorbeelden maar veel vaker waren de lessen onvoldoende effectief. Op veel scholen is de instructie weliswaar duidelijk, maar soms merken de leerlingen op dat hun leraren wel erg lang aan het woord zijn. We zien dat de leraren vaak vooral bezig zijn met het zenden van informatie. Er is weinig functionele interactie tussen leraar en leerling. In veel gevallen hebben leraren ook onvoldoende aandacht voor leerlingen die de uitleg niet direct begrijpen. De leraar verdiept zich onvoldoende in welk probleem de leerling precies ervaart, hierdoor krijgt die leerling onvoldoende

gerichte hulp of feedback en blijven mogelijke leermomenten onbenut. Verder hebben de leraren onvoldoende handvatten om de taalproblemen van hun leerlingen het hoofd te bieden. Een schoolbrede aanpak om achterstanden te signaleren en adequaat aan te pakken ontbreekt meestal.

Een systeem van kwaliteitszorg ontbreekt of schiet tekort op veel van de scholen
Een systeem van kwaliteitszorg waarmee de schoolleiding zicht heeft op de kwaliteit van het onderwijsleerproces en dit zicht gebruikt om verbetermaatregelen door te voeren en te evalueren, ontbreekt veelal. Van een (gedeelde) onderwijskundige visie op basis waarvan gestuurd wordt is niet of nauwelijks sprake. Binnen de klas ontbreekt vaak een systematiek waarmee leraren de ontwikkeling van hun leerlingen volgen om zo het onderwijs af te stemmen op de onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van deze leerlingen. Buiten de klas ontbreekt vaak een cyclus van personeelsgesprekken waarin de ontwikkeling van leraren wordt besproken en leraren de kans krijgen om ontwikkeldoelen te formuleren die passen bij de ambitie van de school.

Een kwaliteitscultuur ontbreekt of schiet tekort op veel van de scholen
Een cultuur waarin leraren op basis van een gedeeld idee over onderwijskwaliteit werken aan verbetering van het onderwijs is op veel van de scholen beperkt ontwikkeld. Van sturing op (draagvlak voor) een dergelijke resultaatgerichte aanpak, ofwel onderwijskundig leiderschap, is geen sprake. Een professionaliseringsplan ontbreekt veelal. Ondanks dat er weinig (structurele) aandacht is voor de ontwikkeling van leraren en hun scholingsmogelijkheden, is de betrokkenheid, inzet en motivatie van de leraren om binnen deze omstandigheden leerlingen onderwijs te bieden indrukwekkend. Ook zagen wij mooie voorbeelden van een kwaliteitsgerichte cultuur, waarbij vakgroepen zich bijvoorbeeld voorbereiden op de herziene kwalificatiestructuur.

Voor deskundigheidsbevordering is geen of beperkt ruimte en budget
Scholen hebben te maken met leerlingen met uiteenlopende ondersteuningsbehoeften en sociaal economische achtergronden. Om het onderwijs op de behoeften van de leerlingen af te stemmen is nascholing van leerkrachten nodig, hetgeen op haar beurt voldoende resources vereist.

Probleemanalyse

Het gebrek aan een systeem voor kwaliteitszorg en de afwezigheid van een kwaliteitscultuur op veel scholen zorgt ervoor dat het onderwijsleerproces in de regel tekortschiet. Leerlingen en studenten leren minder dan zij zouden kunnen leren, zeker wanneer zij al leer- of taalproblemen ervaren.

Aanbeveling

De werkgroep adviseert het opzetten van een systeem van kwaliteitszorg op de scholen, onder andere gericht op de kwaliteit van het pedagogisch-didactisch handelen van leraren. Dit komt de benutting van het potentieel van leraren en docenten, en daarmee van leerlingen en studenten, ten goede. Door op regelmatige basis het onderwijsleerproces en de opbrengsten te evalueren, en waar nodig verbetermaatregelen te treffen, kunnen leerkrachten worden versterkt (*empowerment*), krijgen leerlingen het onderwijs dat past bij hun (soms specifieke) behoeften en talenten, en wordt een bijdrage geleverd aan een kwaliteitscultuur op scholen. Voorwaardelijk voor het succesvol opzetten van een kwaliteitszorgsysteem op scholen is overeenstemming over de pedagogisch didactische visie op het niveau van de school en goed onderwijskundig leiderschap.

Aanbeveling 5: Bereid leerlingen voor op het tertiair onderwijs

Vanwege de kleinschaligheid van het eiland is het aanbod van hoger en wetenschappelijk onderwijs in Aruba beperkt. Veel studenten vervolgen hun studieloopbaan daarom buiten Aruba, vaak in Europees Nederland. Recent onderzoek toont dat een aanzienlijk deel van deze studenten onverhoopt vastloopt. Genoemde verklaringen zijn beperkte taalvaardigheden, meta-cognitieve vaardigheden, zelfstandigheid en digitale vaardigheden, alsook algemene cultuurverschillen en meer praktische problemen. Voor de korte termijn geven we twee suggesties om toekomstige cohorten betere kansen te geven in het tertiair onderwijs. Concretisering van deze aanbeveling voor de langere termijn vraagt om nadere verkenning in fase twee van het onderzoek in samenspraak met alle betrokken partijen.

Situatieschets

Het tertiair onderwijs op Aruba biedt onderwijs op het niveau van het middelbaar en hoger beroepsonderwijs en het wetenschappelijk onderwijs. Ook is er de mogelijkheid om op Aruba een *associate degree* te volgen. Deze is verbonden aan het EPI. Het aanbod is in het algemeen beperkt. Om die reden gaan veel jongeren uit Aruba naar Europees Nederland voor een vervolgstudie. Naar schatting gaat ruim 50 procent van de mbo-, havo- en vwo gediplomeerden van Aruba naar het Nederlandse mbo, hbo of wo. Voor het hbo en wo in Nederland kan een Arubalening worden aangevraagd, voor het mbo is dit niet het geval. Jongeren zonder een Arubalening worden als de groep *free movers* aangeduid en zijn minder goed in beeld. Naast tertiair onderwijs in Europees Nederland gaan Arubaanse jongeren ook naar de VS, Canada, Costa Rica of Colombia om verder te studeren of naar de overige Caribische eilanden, zoals Curaçao. Op basis van de tegenvallende succesratio's van Arubaanse studenten in het Nederlands onderwijs is de University of Aruba in 2016 gestart met een *Academic Foundation Year* waarin studenten worden ondersteund in academische vorming, oriëntatie en persoonlijke ontwikkeling als voorbereiding op het hoger onderwijs.

Probleemanalyse

Gebrek aan studievaardigheden/21st century skills

Een terugkerende klacht van het tertiair onderwijs, zowel op als buiten het eiland, betreft de studievaardigheden van de Arubaanse scholieren. Researchned⁹⁵ bracht recentelijk het studiesucces en – ervaringen van studenten uit de Caribische delen van het Koninkrijk in beeld. In dit rapport wordt geconcludeerd dat er sprake is van een kloof tussen het vervolgonderwijs in Nederland en het onderwijs in onder andere Aruba. Er zijn grote verschillen op het gebied van taalvaardigheden, meta-cognitieve vaardigheden, zelfstandigheid en digitale vaardigheden. Daarnaast zijn er volgens een ander recent rapport van de Ombudsman⁹⁶ algemene cultuurverschillen en praktische problemen.

Motivatie en voorbereiding

De motivatie om in Nederland te gaan studeren kan verschillen en hoeft niet altijd samen te vallen met de specifieke studie. Zo zijn studenten soms vooral gemotiveerd omdat ze het eiland willen verlaten en hun toekomst in Nederland zien, een studie lijkt hier dan het goede middel voor, waarbij de studiekeuze minder aandacht krijgt. De voorbereiding van scholen en studenten op het studeren in Nederland schiet vaak tekort, waardoor studenten moeite hebben om te wennen aan zowel de studie als het leven in Nederland.⁹⁷

Deelaanbevelingen

De hiervoor genoemde rapporten bieden gedetailleerd inzicht in de obstakels in de voorbereiding op het tertiair onderwijs. De concretisering van de aanbeveling 'bereid leerlingen voor op het tertiair onderwijs' vraagt daarom nadere verkenning in fase twee van het onderzoek in samenspraak met alle betrokken partijen. Voor de korte termijn zien wij daarbij mogelijkheden om nu al te starten met versterking van de voorbereiding op het tertiair onderwijs, zodat de toekomstige cohorten leerlingen betere kansen krijgen in het tertiair onderwijs.

Wij stellen daarom ter bevordering van een coherent loopbaan- en oriëntatiebeleid met een doorlopende leerlijn in ieder geval voor dat:

- middelbare scholen zich – samen met de UA – oriënteren op de werkzame elementen uit het *Academic Foundation Year* op het gebied van persoonlijke ontwikkeling, *21st century skills*, oriëntatie en voorbereiding op het hoger onderwijs en deze elementen integreren in hun onderwijsaanbod;
- middelbare scholen een actief alumni-beleid ontwikkelen; dit zorgt ervoor dat ervaringen en tips van studenten gedeeld worden in het voorgaande onderwijs. Onder meer het Arubahuis kan hierin een belangrijke rol spelen.

Aanbeveling 6: Zorg voor een betere aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt

Adequate opleiding van studenten doet niet enkel recht aan talent en persoonlijke ontwikkeling, maar is bovendien cruciaal voor een goede aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt. De constatering is dat het vinden van voldoende en geschikt personeel voor de Arubaanse arbeidsmarkt al jaren een bron van zorg vormt. Om de aansluiting te optimaliseren formuleert de werkgroep een viertal deelaanbevelingen, gericht op 1) het verbeteren van het zicht op de arbeidsmarkt en de match met het onderwijsaanbod, 2) invoering van de herziene kwalificatiestructuur, 3) vaststelling van een systematiek waarin bedrijven worden erkend als leerbedrijf en beroepspraktijkbegeleiders worden opgeleid en gecertificeerd, en 4) structureel overleg tussen vertegenwoordigers uit het beroepenveld en de instelling voor beroepsonderwijs.

Situatieschets en probleemanalyse

In sectoren waar veel vraag is naar arbeidskrachten op Aruba (horeca, bouw, toerisme en in de nabije toekomst gezondheidszorg) kan men onvoldoende geschikte werknemers werven vanuit het beroepsonderwijs.⁹⁸ De aansluiting van het onderwijs op de behoefte van de Arubaanse arbeidsmarkt is al jaren een zorg. De aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt is sterk verslechterd door het verdwijnen van de 'vakscholen'. De werkgevers wijzen op onvoldoende kennis van de reële beroepspraktijk, onvoldoende praktische- en sociale vaardigheden en niet de juiste attitude bij de gediplomeerden uit het beroepsonderwijs. Dit maakt de vraag actueel: leren de studenten de juiste dingen en worden zij opgeleid tot de juiste eindkwalificatie?

Er zijn in de afgelopen jaren veelvuldige initiatieven geweest om de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt te verbeteren, helaas tot op heden zonder veel resultaat. Het laatste grote initiatief stamt uit 2015/2016 toen CINOP het proces rondom de invoering van de beroepskwalificatie structuur (BKS) begeleidde. Er zijn toen verschillende workshops en ronde-tafels georganiseerd waarin het bedrijfsleven goed was vertegenwoordigd. Jaren later blijkt dit niet in structurele verbeteringen te hebben geresulteerd. De werkgevers en vertegenwoordigers van werkgevers die de werkgroep sprak, gaven daarom in eerste instantie aan niet gemotiveerd te zijn om mee te werken aan nieuwe voorstellen ter verbetering van de aansluiting met het onderwijs.

Deelaanbevelingen

Verbeter het zicht op (ontwikkelingen in) de arbeidsmarkt en de match met het onderwijsaanbod

Om de aansluitingsvraag te beantwoorden moet eerst worden nagegaan of het beroepsonderwijs wel de juiste opleidingen aanbiedt voor de huidige en toekomstige arbeidsmarktbehoefte. Hier speelt een rol dat Aruba vooralsnog geen instantie kent die de arbeidsmarkt verkent en op basis daarvan adviezen geeft aan de overheid voor het erkennen van nieuwe beroepsopleidingen. Mogelijk kunnen, aan de hand van het Nederlandse overzicht van alle beroepskwalificaties (Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven; SBB), de Arubaanse overheid en het Arubaanse bedrijfsleven nagaan of er opleidingen in Aruba ontbreken waarnaar nu of op de korte termijn veel vraag is op de arbeidsmarkt.

Geef het beroepsonderwijs vorm volgens de herziene kwalificatiestructuur (hks)

Een evidente factor bij de gebrekkige aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt is het gegeven dat de invoering van de herziene kwalificatiestructuur op zich laat wachten. Deze herziening richt zich op het leren van praktische vaardigheden die beter aansluiten bij de actuele beroepspraktijk in een gesimuleerde praktijkomgeving. Alle stakeholders zijn voorstander van spoedige invoering van de herziene kwalificatiestructuur en verwachten hierdoor een betere aansluiting van het beroepsonderwijs op de arbeidsmarkt. Het management van het beroepsonderwijs wijt de vertraging aan het uitblijven van regelgeving en financiering voor deze transitie. De eerste beleidskeuzes hiervoor zijn gemaakt door de instellingen, maar vakgroepen zijn nog niet begonnen met de voorbereidingen voor het nieuwe onderwijsconcept. Wij hebben in het beroepsonderwijs weinig onderwijsactiviteiten gezien waarbij de reële beroepspraktijk werd gesimuleerd. Hiervoor ontbreken ook de faciliteiten en soms ontbreken beroepslokalen geheel.

Stel een systematiek vast waarin bedrijven worden erkend als leerbedrijf volgens heldere criteria en beroepspraktijkbegeleiders worden opgeleid en gecertificeerd

Een betere voorbereiding op de reële beroepspraktijk kan worden bereikt door het beter benutten van stages voor de specifieke leerdoelen van het betreffende kwalificatiedossier. Studenten hebben nu weliswaar twee uitgebreide periodes voor beroepspraktijkvorming, maar de regie over wat de student daar precies leert kan mogelijk sterker. Vooraf vindt bijvoorbeeld niet systematisch toetsing plaats om na te gaan welke leerdoelen de student zich in het betreffende bedrijf eigen kan maken. Verder heeft de student niet altijd een beroepspraktijkbegeleider en zijn deze beroepspraktijkbegeleiders niet opgeleid en gecertificeerd. Dit biedt onvoldoende waarborg voor het leereffect tijdens de stage, evenals voor de beoordeling van de stage.

Organiseer voor elke branche een permanent overleg tussen vertegenwoordigers uit het beroepenveld en de instelling voor beroepsonderwijs

Een consistent onderwijsprogramma (van beroepsgerichte vakken, beroepspraktijkvorming en ondersteunende vakken) dat is afgestemd op de reële beroepspraktijk is onontbeerlijk voor een goede aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Om kwaliteit in onderwijs, examinering en beroepspraktijkvorming te realiseren die recht doet aan de wensen van het beroepenveld, is een permanente inhoudelijke dialoog tussen bedrijfsleven en onderwijs nodig. In de dialoog kan geëvalueerd worden in hoeverre de competenties en attitudes van studenten uit het beroepsonderwijs aansluiten bij de reële beroepspraktijk. Jaarlijks wordt de balans opgemaakt en worden onderwijsprogramma's geüpdatet aan de hand van deze evaluaties.

Aanbeveling 7: Maak de voorschoolse opvang onderdeel van de doorlopende leerlijn

De kinderopvang in Aruba wordt verzorgd door particuliere instanties, die vrij zijn zelf de hoogte van de ouderbijdrage te bepalen. Hierdoor is de kinderopvang enkel toegankelijk voor gezinnen die zich dit financieel kunnen veroorloven. Doordat de Landelijke Verordening Kinderopvang niet is geïmplementeerd, is er geen wettelijke grondslag voor kwaliteitseisen of toezicht. Wij bevelen aan een wettelijk kader te implementeren waarin de kinderopvang onderdeel wordt van de doorlopende leerlijn. De taak die de kinderopvang hierbij krijgt, is het stimuleren van de ontwikkeling van jonge kinderen zodat zij goed zijn voorbereid op instroom in het kleuteronderwijs. Daarbij is het noodzakelijk dat de kinderopvang breed toegankelijk wordt gemaakt, om ook de kansarmere leerlingen met een ongunstige thuissituatie te bereiken.

Situatieschets

Particuliere instanties verzorgen in Aruba de kinderopvang, soms in goed onderhouden gebouwen, soms in garages die tot kinderopvang zijn omgebouwd. De opvang is vrij in het vaststellen van de ouderbijdrage, vanuit de overheid is geen subsidie voor ouders voor wie de kinderopvang financieel niet haalbaar is. De bijdrage ligt tussen de 250 en 575 florin (ongeveer tussen de 119 en 274 euro) per maand.

In de Landsverordening Kinderopvang (15 juni 2017) is een nationaal wettelijk kader vastgesteld voor de bevordering van de kwaliteit in de kinderopvang. Dit kader is nog niet geïmplementeerd en van toezicht is geen sprake. Wel spant *Fundacion Pa Nos Muchanan* (FPNM), onderdeel van het Ministerie van Sociale Zaken en Arbeid, zich in om de kwaliteit van de instellingen die bij hen zijn geregistreerd, te bevorderen. Registratie van de kinderopvang bij FPNM is vrijwillig, er is geen zicht op hoeveel kinderopvang-instellingen niet zijn geregistreerd. Het Centraal Bureau Statistiek voerde in 2020, in opdracht van de Minister van Sociale Zaken en arbeid, de Nulmeting kinderopvang uit naar de kernonderdelen veiligheid, gezondheid, pedagogisch beleid en personeel. Deze nulmeting moet de basis zijn voor de fasering van de implementatie van de landelijke verordening met afgebakende aandachtsgebieden.

De Landsverordening stelt onder andere dat in de nog op en vast te stellen handleiding kwaliteitseisen kinderopvang *“het te voeren beleid met betrekking tot spel- en ontwikkelingsactiviteiten ten behoeve van kinderen”* moet worden vastgesteld. De Kinderopvang heeft in deze stukken geen expliciete opdracht in het voorbereiden van de kinderen op succesvolle instroom in het onderwijs of eisen aan het pedagogisch beleid. FPNM stimuleert de geregistreerde kinderopvang en o.a. om te werken met gediplomeerde krachten, te werken aan cognitieve doelen en de meldcode huiselijk geweld toe te passen.

Probleemanalyse

Voor het stimuleren van de ontwikkeling van kinderen van zes weken oud tot en met drie jaar zijn geen wettelijke voorschriften. Hierdoor maken de particuliere bedrijven die de kinderopvang organiseren eigen keuzes, zowel in ruimte, personeel, en aanpak, als in ouderbijdrage. Het beeld over de veiligheid op de kinderopvang is beperkt. Onder meer omdat subsidie ontbreekt gaat naar schatting slechts 50 procent van de kinderen naar de kinderopvang.

Of en op welke wijze de kinderopvang kinderen voorbereidt op instroom in het kleuteronderwijs verschilt sterk. Zeker ook wanneer de thuissituatie van kinderen ongunstig is, worden hier kansen gemist om ontwikkeling van competenties bij de kinderen te stimuleren en zo goed voorbereid naar de basisschool te gaan. De kinderopvang zou hierin een betekenisvolle rol kunnen krijgen.

Aanbeveling

De kinderopvang kan bijdragen aan de ontwikkeling van het kind, bijvoorbeeld rond taal en voorbereiding op het basisonderwijs, en daarnaast aan de fysieke en emotionele veiligheid en bescherming van de integriteit van het kind. Wij adviseren om de voorschoolse kinderopvang voor alle leerlingen (financieel) toegankelijk te maken en de kinderopvang onderdeel te maken van de doorlopende leerlijn. Dit betekent dat, naast en aanvullend op de aanbevelingen uit de nulmeting ook wettelijke eisen geformuleerd moeten worden voor ontwikkeldoelen die aansluiten bij de ontwikkel- en leerbehoeften van de leerlingen. Voor het ontwikkelen en actualiseren van deze wettelijke eisen kan het land mogelijk gebruik maken van de adviesnota voorschoolse ontwikkeling uit maart 2018.

Aanbeveling 8: Verbeter de doorstroom tussen onderwijssoorten

Onzorgvuldige doorstroom naar vervolgonderwijs leidt in Aruba regelmatig tot demotivatie, doublure, onnodig lange schoolloopbanen, afstroom of voortijdige uitstroom, of geforceerde beroepskeuze. Factoren die hiermee samenhangen zijn bijvoorbeeld een beperkte aansluiting van eind- en beginniveaus en curriculum tussen onderwijssoorten, een tussen scholen variërende weging van doorstroomtoets-resultaten enerzijds en schooladvies anderzijds, evenals variërende toelatingseisen, en een gebrek aan uitwisseling van informatie tussen scholen. De werkgroep formuleert drie deelaanbevelingen: 1) trek toelatingseisen en einkwalificaties gelijk, 2) beperk dead-end tracks, en 3) verzorg een warme overdracht van iedere leerling.

Situatieschets

Het onderwijssysteem op Aruba is vergelijkbaar met het Europese Nederlandse systeem. Het primair onderwijs duurt acht jaar en is verdeeld in een kleuterperiode (2 jaar) en het basisonderwijs (leerjaar 1 tot en met 6). Daarna starten leerlingen met het voortgezet onderwijs dat is onderverdeeld in verschillende niveaus en een beroepsgerichte en algemeen vormende richting. Het po-schooladvies en de nationale doorstroomtoets in het laatste leerjaar van de basisschool (deze bestaat

sinds 2019) bepalen vo-niveau en vo-richting van de leerling. Daarnaast hebben sommige vo-scholen eigen toelatingsprocedures en/of instaptoetsen. Op het tertiaire onderwijsniveau is er het middelbaar beroepsonderwijs (met 2 niveaus), de hbo-lerarenopleiding en overige hbo- en wo-opleidingen aan de universiteit (zie verder hoofdstuk 2: *Het Arubaanse onderwijssysteem*). Naast vereiste diploma's hanteert de lerarenopleiding ook een eigen toelatingseis. Voor een hbo- of wo-opleiding aan de universiteit is een havo- dan wel vwo-diploma afdoende. Veel Arubaanse jongeren met een havo-, vwo- of mbo-diploma gaan in het buitenland verder studeren. In de meeste gevallen is dat Europees Nederland.

Ruim 70 procent van de bevolking heeft een diploma op mavo-niveau of lager. Dit betekent dat het lager beroepsonderwijs (EPB), maar ook de mavo vaak het uitstroomniveau is. De doorstroom tussen de opeenvolgende sectoren (primaair, secundair en tertiair) is niet optimaal. Dat wil zeggen dat het curriculum niet altijd goed aansluit of dat het vereiste niveau voor een vervolgstap niet voldoende is bereikt. Dit leidt vervolgens tot een bovengemiddelde vervroegde uitstroom, afstroom, doubleren en tussentijdse uitval. Ook de doorstroom binnen een sector (bijvoorbeeld van regulier naar speciaal onderwijs, van mavo naar havo of van mavo naar lbo) laat veel te wensen over.

Probleemanalyse

In 2015 signaleerde de SER⁹⁹ verschillende drempels in het Arubaanse onderwijssysteem. Een aantal daarvan betreft overgangen in het systeem en blijken in 2021 nog actueel. Een belangrijke drempel bij de verschillende overgangen in het Arubaanse onderwijssysteem is het verschil in instructietaal. Deze beschouwen we als een cruciale drempel en hebben we in een afzonderlijke aanbeveling verwerkt. De overige drempels die in 2015 zijn gesignaleerd en gerelateerd zijn aan overgangen tussen sectoren betreffen a. het onderwijssysteem dat is gestoeld op de Nederlandse variant met de vele overgangen, b. de verzuiling binnen het onderwijs en c. de aanvullende toelatingseisen die worden gesteld. De laatste twee zien we terug in onze eigen probleemanalyse.

Beperkte doorstroommogelijkheden en aanbod

Binnen het Arubaanse schoolstelsel is een aantal overgangen lastig te maken. Dit betreft overgangen naar een lager of hoger niveau binnen een sector, maar ook overgangen tussen sectoren.

Veel leerlingen die het niet redden op de mavo en vervolgens afstromen naar het EPB missen bijvoorbeeld het startjaar van het EPB. Dit startjaar is een belangrijk jaar voor de directe instromers vanuit het basisonderwijs. Hierin wordt extra aandacht besteed aan het taalniveau van de leerlingen en wordt er voorgesorteerd op de beroepsrichting in leerjaar 2. Leerlingen die van de mavo direct het tweede jaar van het EPB instromen worden onmiddellijk gedwongen tot een beroepskeuze, wat – volgens verschillende betrokkenen – leidt tot ongemotiveerde leerlingen. Tegelijkertijd stromen leerlingen die van de mavo afkomstig zijn altijd het hoogste niveau van het EPB in, terwijl er naar verhouding slechts weinig leerlingen vanuit het basisonderwijs direct het hoogste niveau van het EPB instromen. De relatief veel bewandelde route po-mavo-EPB lijkt inefficiënt en heeft onbedoelde negatieve neveneffecten, zoals demotivatie en gedwongen beroepskeuzes.

Het EPB leidt op tot maximaal het kwalificatieniveau 2 en het vervolgaanbod op kwalificatieniveau 3 is erg klein. Het EPI – de Arubaanse variant van het MBO – heeft het grootste aanbod op kwalificatieniveau 4. Slechts weinig leerlingen van het EPB stromen door naar het EPI, het merendeel stroomt uit naar de arbeidsmarkt.

Kortom, het EPB biedt daarmee relatief weinig perspectief voor een verdere onderwijsloopbaan, talenten worden lang niet altijd optimaal benut op deze manier.

Door de schaalgrootte van het land zijn studiemogelijkheden na het voortgezet onderwijs beperkt. Het EPI biedt weliswaar opleidingen binnen vier sectoren, maar dit aanbod is onvergelijkbaar met de omvang van bijvoorbeeld het Nederlandse aanbod. Hetzelfde geldt voor het hbo en het wo in Aruba. Met name op wo-niveau is er zeer weinig aanbod op het eiland. Dit maakt dat leerlingen en studenten voor hun onderwijsloopbaan vaak zijn aangewezen op het buitenland – en dan met name Nederland – en dat het Arubaanse onderwijssysteem zich daarop heeft aangepast. Dit zien we terug in de instructietaal die in de bovenbouw van het vo Nederlands is, in het afnemen van het Nederlands centraal schriftelijk examen en lesmethoden en in het vormgeven van havo en vwo, en in het feit dat de havo- en vwo-diploma's door de Nederlandse overheid zijn aangemerkt als gelijkwaardig aan de Nederlandse equivalenten voor wat betreft de toelating tot het hoger onderwijs. Deze verbintenis met het Nederlandse onderwijssysteem is weliswaar een pré om in Nederland verder te kunnen studeren, maar is mogelijk niet de beste keuze voor Aruba als het gaat om de meerderheid van de jongeren die geen ambities hebben om in Nederland te studeren.

Onvoldoende aansluiting niveau en curriculum

Naast inefficiënties in het onderwijssysteem als het gaat om aansluiting binnen en tussen sectoren zijn leerlingen ook niet altijd voldoende gekwalificeerd om de stap naar een volgend niveau te kunnen maken. Ook niet als deze stap op papier tot de mogelijkheden behoort.

Zo gebruikt het EPB het startjaar om het niveau Nederlands van de instromende basisschoolleerlingen op te krikken. Het EPI, met haar zeer grote mavo-instroom, signaleert dat de beroepsvaardigheden van deze groep nog te wensen overlaat en het IPA wijst veel aspirant studenten af vanwege het te lage rekenniveau. Ook zijn er volgens scholen lokale verschillen in het niveau dat wordt beheerst bij gelijksoortige diploma's.

Verskillende toelatingseisen

Hoewel toelatingseisen door de minister van onderwijs moeten worden vastgesteld, worden in praktijk de toelatingseisen op onderdelen door het schoolbestuur bepaald en jaarlijks aangepast. Zo hanteert de havo/vwo extra toelatingseisen bovenop de resultaten van de Nationale doorstroomtoets en het schooladvies en worden van de mavo-gediplomeerden niet altijd alle profielen geaccepteerd. Om de mavo in te stromen is de doorstroomtoets voldoende en het EPB heeft een eigen instaptoets om het instroomniveau te bepalen. Het IPA heeft een entreetoets die slechts weinig leerlingen behalen. Slechts 14 van de 80 leerlingen zijn dit jaar voor deze toets geslaagd (ook vanwege *no show*).

Daarnaast verschilt de weging van de resultaten van de Nationale doorstroomtoets en het schooladvies. Voor de ene school is het schooladvies leidend, de andere school kijkt daarnaast naar cijfers van enkele kernvakken en weer een andere school neemt de resultaten van de Nationale doorstroomtoets als uitgangspunt. Het landelijk beleid schrijft voor dat het hoogste resultaat geldt, dit wordt verder nauwelijks zo uitgevoerd. Bijzondere scholen mogen leerlingen weigeren, openbare scholen moeten alle leerlingen toelaten. Ook verschillen – door gebrek aan vaststelling van nationale normen - de normen voor zittenblijven, afstroom en bevorderen tussen scholen.

Onduidelijke positie speciaal onderwijs

Het aanbod van speciaal onderwijs op Aruba is beperkt. Voor moeilijk lerende leerlingen (cluster 3) zijn enkele so- en vso-scholen. Voor kinderen met gedragsproblematiek (cluster 4) in de basisschoolleeftijd is er een school voor speciaal onderwijs. Deze draait net een aantal jaar en in 2020 is er een eerste uitstroomcohort. Deze leerlingen komen grotendeels in het reguliere onderwijs terecht. Een school met voortgezet speciaal onderwijs voor leerlingen met gedragsproblematiek bestaat vooralsnog niet. Beleid over de positie van speciaal onderwijs en de wenselijkheid van een cluster 4 vso-school ontbreekt. Leerlingen met gedragsproblematiek komen nu vaak op een wachtlijst en bij het verlaten van de so-school wordt niet altijd een doorstroomtoets afgenomen, wat de doorstroom bemoeilijkt.

Gebrek aan uitwisseling en samenwerking

Scholen kennen elkaar vaak niet goed en wisselen niet tot nauwelijks gegevens uit. Dit wordt door veel schoolbesturen ook niet aangemoedigd. Zelfs scholen binnen hetzelfde bestuur hebben soms weinig benul van het presteren vergeleken met de overige scholen in dat bestuur, laat staan vergeleken met een landelijk gemiddelde. Er is nauwelijks sprake van een warme overdracht van leerlingen, soms uit angst dat leerlingen worden geweigerd. Informatie over hoe leerlingen het doen in het vervolgonderwijs is afhankelijk van de terugkoppeling die scholen ontvangen. Soms is deze er wel, maar vaak ook helemaal niet. Er lijkt ook niet actief om gevraagd te worden. Dit gebrek aan informatie leidt er toe dat aansluitingsproblemen onopgemerkt blijven en de incentive om een oplossing hiervoor te zoeken ontbreekt.

Scharnierpositie mavo

Anders dan in Nederland is de mavo losgekoppeld van het lager beroepsonderwijs. In Nederland is dit inmiddels samengegaan in het vmbo, het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs. Op Aruba is de mavo dichter bij het algemeen vormend onderwijs (AVO) gepositioneerd. De mavo op Aruba is bijzonder populair. Dit heeft verschillende redenen. Het EPB, het lagere beroepsonderwijs op Aruba, heeft een slecht imago. Daarnaast biedt het EPB zoals hiervoor aangegeven weinig doorstroommogelijkheden. De mavo is dan in de ogen van velen het betere alternatief en de mavo kent bovendien een soepele toelating.

Vanuit de mavo is het EPB, het EPI en de havo te bereiken. Het EPB als blijkt dat de mavo alsnog te hoog gegrepen is of als een beroepsgerichte keuze beter past. Het EPI op kwalificatieniveau 4, het niveau waar het EPB niet op aansluit (behalve als er geen alternatief op niveau 3 bestaat, slechts weinig leerlingen stromen echter van het EPB naar niveau 4 van het EPI) en de havo als er ambitie is om door te studeren.

Bovenstaande maakt dat meer dan de helft van de basisschoolleerlingen begint op de mavo, zelfs als het schooladvies of de Nationale doorstroomtoets het EPB adviseert. Dit leidt tot relatief veel zittenblijven en afstroom naar EPB na 1 of 2 jaar mavo onderwijs. Leerlingen die van de mavo naar het EPB bewegen missen daardoor zoals eerder aangegeven vaak het EPB-startjaar. Daarbij geldt dat mavoleerlingen afhankelijk zijn van de ruimte die het EPB nog heeft binnen de sectoren. Met andere woorden, het risico bestaat dat de beroepsrichting voor hen wordt gekozen. Deze leerlingen waren uit het oogpunt van beroepskeuze beter af geweest als ze direct het EPB waren ingestroomd. Ook de aansluiting met het EPI vanuit de mavo is niet optimaal. Het EPI geeft aan dat beroepsvaardigheden bij mavoleerlingen ontbreken vergeleken bij EPB leerlingen. Daarbij is het EPI-aanbod beperkt, ook op kwalificatieniveau 4. Tenslotte is de overstap naar de havo vanuit de mavo niet eenvoudig. Los van het gewenste eindniveau blijken er ook gaten in

het curriculum te zitten die de doorstroom naar de havo belemmeren. Ook zijn volgens het ontvangend onderwijs niet alle mavo-profielen geschikt en is er sprake van dat deze profielvereisten kunnen wisselen per instroomjaar. Dit alles tezamen maakt dat relatief veel leerlingen met een mavodiploma de arbeidsmarkt opstromen zonder dat ze een beroepsopleiding hebben genoten of zonder dat ze hun mogelijke onderwijsambities waar hebben kunnen maken.

Deelaanbevelingen

Om de doorstroom in het onderwijsstelsel te verbeteren, doet de werkgroep een drietal deelaanbevelingen.

Trek toelatingseisen en eindkwalificaties gelijk

Zorg voor gelijke toelatingseisen binnen iedere sector. Zorg dat deze vastliggen en hef verschillen in de mogelijkheid tot afwijzing van individuele leerlingen tussen openbare en bijzondere scholen op. Dit vereist ook een gelijktrekking van het eindniveau van leerlingen binnen ieder niveau. Het ontvangend onderwijs moet kunnen afgaan op een behaald diploma of examen en niet moeten meewegen of een leerling van bijvoorbeeld een school uit Oranjestad of San Nicolas komt. Deze maatregelen vereisen centrale regie van de overheid, maar vragen ook om onderling vertrouwen tussen scholen en schoolbesturen.

Beperk dead-end tracks

Er bestaan snelle leerlingen en laatbloeiers. Deze laatste groep loopt in de huidige situatie het risico op een doodlopend spoor te belanden. Eenmaal in het EPB beland, is het niet eenvoudig de stap naar het EPI of naar de mavo te maken. Een verruiming van het aanbod op niveau 3 en zelfs niveau 2 van het EPI biedt mogelijkheden. Ook het verder ontwikkelen van *associate degree* aanbod ligt in deze lijn. Op deze wijze blijft de optie om een hoger beroepsopleiding of wetenschappelijke opleiding te volgen aanwezig. Een verruiming van de beroepskolom vraagt om een nauwe samenwerking tussen EPB, EPI, het hoger beroepsopleiding en de arbeidsmarkt. Het uitbreiden van niveau 2 en 3 onderwijs kan alleen wanneer EPB en EPI daarbij goed op elkaar aansluiten. Hetzelfde geldt voor het EPI en het hoger beroepsopleiding (IPA en UA) voor het ontwikkelen van *associate degrees*. Een gedegen verkenning van de arbeidsmarktbehoefte is daarbij een randvoorwaarde.

Verzorg een warme overdracht van iedere leerling

Leerlingen kunnen op heel verschillende (lokale) criteria worden afgewezen, toelatingseisen zijn niet altijd transparant, scholen hebben slecht in beeld hoe hun oud-leerlingen het doen in het vervolgonderwijs, er wordt veel naar elkaar gewezen, maar weinig is van elkaar bekend. Het is van belang dat scholen zich niet alleen verantwoordelijk voelen vanaf de instroom tot aan de uitstroom van hun leerlingen, maar continuïteit als gedeelde verantwoordelijkheid zien. De werkgroep stelt daarom voor een warme overdracht – waarbij contact tussen scholen over alle leerlingen is ingebed in een overlegstructuur – van leerlingen tot ten minste in het voortgezet onderwijs verplicht te stellen. Dit levert kennis op voor afnemend en toeleverend onderwijs. Het maakt het uitwisselen van informatie vanzelfsprekender, ook als het de voortgang van oud-leerlingen betreft. En deze informatie op zijn beurt levert inzicht op in knelpunten en niveau-vereisten waar beide partijen betrokken bij een onderwijstransitie afspraken over kunnen maken. Het terugkoppelen en delen van informatie moet worden mogelijk gemaakt door schoolbesturen en aangemoedigd op beleidsniveau.

Versterking van het systeem

De eerder genoemde aanbevelingen hebben vooral betrekking op het (beter) functioneren van de scholen op Aruba op de drie voor het onderwijs relevante invalshoeken (kwalificatie, allocatie, socialisatie). Daarnaast is het echter van groot belang dat de context waarbinnen het onderwijs plaatsvindt, de voorwaarden waaronder het onderwijs het beste kan gedijen, op orde is. Het gaat daarbij zowel om de wettelijke context (is het duidelijk aan welke eisen de scholen moeten voldoen, heeft de overheid goede spelregels vastgesteld waarbinnen het onderwijs functioneert?) als om zaken die van doen hebben met de governance binnen het onderwijssysteem en de financiële en begrotingstechnische aspecten daarvan.

Aanbeveling 9: Ontwikkel een volwassen governance structuur

Situatieschets

De bijzondere scholen kunnen volgens de Landsverordening zijn aangesloten bij een stichting, vereniging of instelling die daarmee het bevoegd gezag van deze scholen vormt. De organisatie van de bijzondere scholen is in het algemeen *two-tier* en kent derhalve een of meerdere (directeur)-bestuurder(s) en een vorm van intern toezicht. De eisen die aan dit toezicht worden gesteld zijn zeer beperkt.

De Dienst Publieke Scholen (DPS) is het schoolbestuur van het openbaar onderwijs en ressorteert onder de minister belast met Onderwijs die daarmee het bevoegd gezag vormt. De rol van de intern toezichthouder bij het openbaar onderwijs – de controlerende taak – is daarom strikt formeel gezien voorbehouden aan de statenleden (de Staten).

Probleemanalyse

Kleinschalige context

Inherent aan de kleinschaligheid van het eiland is de waarschijnlijkheid dat naast een formele en professionele samenwerking, burgers elkaar ook informeel en uit niet-werk gerelateerde contexten kennen en daar tegenkomen. Deze informele banden kunnen – bedoeld of onbedoeld – leiden tot verwevenheid van persoonlijke en professionele belangen. De voordelen van een kleinschalige context – men zou elkaar makkelijk weten te vinden – kunnen daarmee ook een nadeel zijn: onafhankelijkheid of belangeloosheid is geen vanzelfsprekendheid. Tegelijk hebben beslissingen mogelijk al snel gevolgen voor personen in iemands (in)formele netwerk, waardoor bewust of onbewust besluiten beïnvloed kunnen worden, besluiten uitgesteld kunnen worden of al snel de indruk ontstaat van partijdigheid omdat andere belangen worden meegewogen.

Dienst Publieke Scholen

De Dienst Publieke Scholen (DPS) is het schoolbestuur van het openbaar onderwijs en ressorteert onder de minister belast met onderwijs. De Minister van Onderwijs is derhalve ook het bevoegd gezag voor de openbare scholen. Hierbij doet zich het probleem voor dat de minister als bestuurder optreedt, maar tegelijkertijd politiek verantwoordelijk is voor het hele onderwijsveld. Hierdoor kan in het uiterste geval het risico bestaan dat beleidswijzigingen worden doorgevoerd ten gunste van het openbaar onderwijs, maar ten nadele van het bijzonder onderwijs. Ook kan – wederom in het uiterste geval – het risico bestaan dat de minister ten onrechte gebruik maakt van de discretionaire bevoegdheden ten faveure van het openbaar onderwijs, maar ten nadele van het bijzonder onderwijs. Dit risico wordt vergroot door het feit dat er weinig beperkingen worden gesteld aan de discretionaire

bevoegdheid van de minister. Het is dan ook ongewenst dat politieke- en bestuurlijke verantwoordelijkheid in dezelfde hand liggen.

De scholen onder DPS ontberen een krachtig bestuur dat als onafhankelijk counterpart voor de overheid kan fungeren en zo beter in staat is de continuïteit en de vitale functie van het onderwijs op Aruba te borgen en verstevigen. Als bestuur wil DPS graag met scholen overleggen, maar scholen gaan veelal direct naar de minister als ze wat willen regelen. Daardoor loopt het onderwijs het risico om onderhavig te zijn aan de grillen der politiek. Doordat DPS een overheidsdienst is kent deze dienst als zodanig ook geen separate jaarlijkse (financiële) verantwoording van de besteding van middelen ten behoeve van het onderwijs.

In het verleden heeft de minister geprobeerd om het openbaar onderwijs te verzelfstandigen, maar hier is geen politiek draagvlak voor gekregen. Daarnaast zijn er verschillende lijnen uitgezet door bijvoorbeeld te proberen EPI lost te koppelen van DPS. Een reden die tijdens gesprekken soms gegeven werd voor het niet verzelfstandigen van DPS heeft te maken met de rechtspositie van het personeel.

Verantwoordelijkheid/zeggenschap bij besturen en bij schoolleiders

Van belang is dat scholen en schoolbesturen de vrijheid hebben om zelf te bepalen hoe ze uitvoering geven aan 'wat' de overheid wil. Zolang DPS een overheidsdienst is die direct onder het gezag van de minister valt, brengt dit beperkingen met zich mee in de zeggenschap bij het bestuur en bij de scholen. Dit kan leiden tot een minder efficiënte planning van de uitgaven, er kan niet echt vanuit het schoolbestuur een lange termijn strategie worden bepaald.

Binnen het bijzonder onderwijs is het ook van belang dat scholen en schoolbesturen voldoende eigen verantwoordelijkheid en zeggenschap krijgen. Het schoolbestuur moet vastleggen wie welke bevoegdheden heeft bij de besteding van het overheidsgeld, bijvoorbeeld over welke geldzaken het bestuur of de schooldirecteur zelf mag beslissen en over welke geldzaken de medezeggenschapsraad meebeslist. Dit kan worden opgenomen in een managementstatuut.

Onafhankelijk intern toezicht

Intern toezicht is wettelijk gezien niet geregeld. Er is geen specifieke wet- en regelgeving opgesteld omtrent de inrichting van het intern toezicht bij schoolbesturen. Wel is in de Landsverordeningen opgenomen dat een schoolbestuur zorg dient te dragen voor een deskundig beheer. Hoe dit beheer eruit dient te zien en aan welke (rand)voorwaarden voldaan moet zijn, is echter niet geregeld. Dat betekent dat er besturen zijn waarbij een functionerende Raad van Toezicht is, maar ook dat er besturen zijn waarbij een vorm van intern toezicht niet is geregeld, dan wel dat er een vorm van toezicht is die onvoldoende effectief is of waarvan de onafhankelijkheid onvoldoende gewaarborgd is. Het probleem hierbij is dan dat de bestuurder of bestuurders de mogelijkheid hebben om zonder vorm van toezicht of tegenspraak beslissingen te nemen.

Deelaanbevelingen

- Richt een systeem in waarbij kritisch, onafhankelijk en deskundig toezicht vanuit zowel een interne als externe toezichthouder op het dagelijks bestuur van de scholen wettelijk wordt geregeld en gewaarborgd en de toezichthouder effectief de werkgever is van het bestuur;
- Formaliseer de competenties van zowel de onafhankelijke (intern) toezichthouder als het bestuur ten behoeve van het afdwingen van principes van behoorlijk bestuur/toezicht. Stel hiervoor het hebben en hanteren van een Code Goed Bestuur voor het Onderwijs – waarin is opgenomen wat verwacht mag

worden van een goed (functionerend) bestuur - verplicht en biedt daarbij in eerste instantie ruimte aan het werkveld om gezamenlijk tot een breed gedragen standaard voor deze Code Goed Bestuur te komen;

- Formaliseer de inrichting van een gemeenschappelijke medezeggenschapsraad (wettelijke verankering).
- Koppel de bestuurlijke verantwoordelijkheden van de Minister los van de politieke verantwoordelijkheden; Creëer een duidelijk wettelijk kader voor een eventueel specifiek ingrijpen van de minister, door middel van een helder geformuleerde discretionaire bevoegdheid;
- Verzelfstandig het openbaar onderwijs en breng dit onder in een bestuursstichting. Naar ons bekend is, is dit al vaker besproken en stuit dit op weerstand, omdat het onderwijzend personeel dan de ambtelijke status zou verliezen. In de implementatie-agenda die we voor de systeemaanbevelingen willen inrichten, zullen we onder andere met vakbonden in gesprek gaan om te zien welke mogelijkheden er zijn om de blokkade die bij werknemers in het openbaar onderwijs bestaat op dit punt weg te nemen. Tevens verkennen we hoe ook bij verzelfstandiging de overheid voor alle leerlingen toegang tot onderwijs kan garanderen.
- Tot slot gerelateerd aan bovenstaande deelaanbeveling: Het verschil in primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden, tussen personeel dat is aangesteld bij het openbaar onderwijs en personeel dat is aangesteld bij het bijzonder onderwijs, is moeilijk uit te leggen en een heroverweging waard.

Aanbeveling 10: Organiseer een efficiënt, doelmatig en transparant financieringssysteem

Situatieschets

Vanuit de Directie Onderwijs wordt er in de maand november een brief verstuurd naar de schoolbesturen waarin de informatie wordt gevraagd die in de vorm van een zogenaamde wenselijkheidsbegroting moet worden aangeleverd. Elk schoolbestuur dient op een eigen manier de wenselijkheidsbegroting in, hier is geen standaard format voor opgesteld. De wenselijkheidsbegroting bevat een verzoek om vergoeding van geraamde kosten voor het komende dienstjaar. Het verzoek bevat onder andere een prognose van het te verwachte aantal leerlingen en een begroting van verwachte kosten, middelen en investeringen.

De kosten die door het land worden vergoed (met inachtneming van de Landsverordeningen) bestaan grotendeels uit de salariskosten en de exploitatiekosten. Voor het vaststellen van de exploitatiesubsidie ten behoeve de schoolbesturen worden normbedragen toegepast. Voor sommige exploitatiekosten (bijvoorbeeld leermiddelen) wordt een normbedrag per leerling gehanteerd, en voor sommige kosten (bijvoorbeeld onderhoud) wordt een normbedrag per soort schoollokaal gebruikt. De exploitatiebegroting is derhalve gebaseerd op het aantal leerlingen en het aantal en soort lokalen. Daarnaast kunnen scholen aangeven of ze extra voorzieningen nodig hebben. Ingediende wenselijkheidsbegrotingen worden door de begrotingscoördinator van de Directie Onderwijs ontvangen. Op basis van alle ingediende begrotingen en eigen aanvullingen wordt er een totaal (concept) exploitatiebekostigingsbegroting opgesteld. Over de begroting gaat vervolgens een 'kaasschaaf' door de Directie Financiën en ten slotte wordt het totaalbedrag als voorschot uitgekeerd, waarna op 15 februari van het daaropvolgende dienstjaar een schriftelijke financiële verantwoording bij de minister moet worden ingediend. Het voorschot wordt dan verrekend.

Probleemanalyse

Het huidige systeem van financieren kent een aantal knelpunten:

- Het ontbreken van schriftelijke afspraken tussen Directie Onderwijs/Inspectie van het Onderwijs en de schoolbesturen, gekoppeld aan wet- en regelgeving en een kwaliteitskader.
- De meeste relevante processen zijn nooit beschreven (totstandkoming begroting bij schoolbesturen, monitoring, controle, escalatie en sanctionering), waardoor in de praktijk weinig tot niets gebeurde ten aanzien van het beheer van de financiële stromen.
- Wenselijkheidsbegrotingen dienen ongeveer anderhalf jaar van tevoren te worden opgesteld, waardoor het niet mogelijk is deze op te stellen aan de hand van de gerealiseerde cijfers van het voorafgaande jaar. Dit zorgt ervoor dat er geen actuele en realistische begrotingen kunnen worden opgesteld.
- Het maken van een wenselijkheidsbegroting is vaak een *copy paste* actie van scholen. Er ligt veelal geen visie ten grondslag aan een ingediende begroting. Zowel de overheid als bijzondere besturen en de scholen hebben veelal geen meerjarige planning en beleid die terugkomen in de begroting. Hier gelden momenteel geen duidelijke regels en eisen voor.
- Besturen geven aan soms geen begroting meer in te dienen, aangezien 'er toch niets mee wordt gedaan'. Er is sprake van onvoldoende communicatie vanuit zowel de overheid als de schoolbesturen omtrent verschillen tussen de wenselijkheidsbegroting en de goedgekeurde begroting en andere aspecten die belangrijk zijn voor een optimaal financieel beheer.
- Doordat er geen of te late indiening van de verplichte verantwoording plaatsvindt, kan er geen voldoende onderbouwde (meerjaren)begroting worden opgesteld.
- Bevoorschotting geschiedt – wanneer er geen wenselijkheidsbegroting wordt ingediend – op basis van de laatst ingediende wenselijkheidsbegroting die alweer enige jaren oud kan zijn. Doordat wenselijkheidsbegrotingen niet altijd worden ingediend en jaarverslagen niet of niet tijdig worden opgesteld, is niet zeker of de uitgekeerde jaarlijkse voorschotten juist zijn.
- Normbedragen zijn al vele jaren niet aangepast: indexatie vindt niet plaats.
- In hoofdlijnen is de wijze van bekostigen eenvoudig: het opgeven van de verwachte salarislasten, het aantal lokalen en het verwachte aantal leerlingen is nodig voor de bevoorschotting. Meer vraagt de wetgever niet. Toch worden gedetailleerde wenselijkheidsbegrotingen gevraagd en dit leidt tot knelpunten:
 - Capaciteit in formatie: je moet hier mensen voor vrijmaken, zowel op schoolniveau, bestuursniveau als overheid;
 - Capaciteit in tijd: zoveel detaillering kost onevenredig veel tijd om in te vullen;
 - Betrouwbaarheid: de ingediende begroting kent veel meer detaillering dan de jaarlijkse verantwoording (die ook niet altijd plaatsvindt). Aangezien niet duidelijk is of er altijd sprake is van (voldoende) interne controle- en beheersmaatregelen, kan de betrouwbaarheid van de ingediende begrotingen niet worden gegarandeerd;
 - Veel controle is vooraf nodig, maar voor de verantwoording is ook veel controle achteraf nodig. Dubbele controle dus.

Deelaanbevelingen

Wettelijk gezien is het in principe eenvoudig: geef jaarlijks aan wat je denkt nodig te hebben voor personele lasten en materiele exploitatielasten en geef aan hoeveel leerlingen je denkt te krijgen. Vervolgens wordt een voorschot berekend dat verantwoord moet worden aan het begin van het volgende jaar. Vervolgens wordt dan gekeken wat de uitgaven zijn geweest, vindt er verrekening plaats en wordt op basis van de nieuwe begroting een nieuw voorschot vastgesteld. In feite is het wettelijk goed geregeld, wanneer de procedures strikt worden gevolgd.

Het systeem van extreem gedetailleerde wenselijkheidsbegrotingen leidt echter tot inefficiëntie in processen en besluitvorming. Deze wijze van detaillering en controles vooraf en achteraf kost veel tijd in mensen en middelen. Aruba is relatief klein en de beschikbare capaciteit om begrotingen samen te stellen en controles uit te voeren is dan ook gering.

Derhalve zijn onderstaande aanbevelingen opgenomen om aan de verbetering en stroomlijning van genoemde processen tegemoet te komen:

- Richt een systeem in waarbij slechts controle achteraf nodig is. Dat betekent dat de controle van een accountant wettelijk verplicht moet worden, er inrichtingseisen aan het jaarverslag moeten worden gesteld en op basis van dit jaarverslag dan verrekening van de voorschotten plaatsvindt.
- (Gerelateerd aan bovenstaande deelaanbeveling) Stel inrichtingseisen aan het jaarverslag vast, zorg voor een uniforme manier van verantwoording (cijfermatig). Kom tot een accountantsprotocol in overeenstemming met schoolbesturen en externe accountants.
- Schaf het systeem van wenselijkheidsbegrotingen af: bevoorschot op basis van het leerlingaantal en het aantal lokalen. De juistheid hiervan wordt dan weer achteraf door de accountant gecontroleerd waarna verrekening van het voorschot kan plaatsvinden.
- Stel meerjarenbegrotingen op, en actualiseer deze jaarlijks bij de vaststelling van de begroting. Dit geldt zowel op het niveau van scholen en schoolbesturen als op het niveau van de overheid. Hierdoor wordt het veel beter mogelijk voor schoolbesturen te anticiperen op toekomstige ontwikkelingen, en kan tijdig worden ingegrepen als meerjarige beelden afwijken van het begrotingsniveau van het lopende jaar.

Aanbeveling 11: Zorg voor geactualiseerde en adequate wetgeving

Situatieschets

In Aruba wordt een wet een Landsverordening genoemd. Landsverordeningen vormen een bron van recht, maar zijn niet de enige vorm waarin rechtsregels voorkomen. Daarnaast zijn er landsbesluiten, houdende algemene maatregelen en ministeriële regelingen die algemeen verbindende voorschriften bevatten. Tenslotte zijn er internationale verdragen of besluiten van internationale organisaties (zoals de Europese Unie) die algemeen verbindende voorschriften kunnen bevatten.

Wetgeving omtrent het onderwijs is momenteel vastgelegd in onderstaande Landsverordeningen met bijbehorende landsbesluiten:

- Landsverordening Kleuteronderwijs
- Landsverordening Basisonderwijs
- Landsverordening Voortgezet onderwijs (incl. EPB, EPI, VAVO, IPA)
- Landsverordening Hoger onderwijs (specifiek voor de Universiteit van Aruba)
- Leerplichtverordening
- Landsbesluit georganiseerd overleg onderwijzend personeel
- Landsbesluit bezoldiging onderwijspersoneel

Probleemanalyse

Wanneer er gekeken wordt naar de Landsverordeningen blijkt dat er veelal sprake is van verouderde wetgeving. Het merendeel van de wetten stamt uit de jaren 80 van de vorige eeuw en is recent niet meer gewijzigd.

Tabel 4. Wetgeving en datering

Wetgeving	Datering
Landsverordening Kleuteronderwijs	Vindplaats: AB 1992 Laatste wijzigingen: AB 1995
Landsverordening Basisonderwijs	Vindplaats: AB 1989 Wijzigingen: AB 2009
Landsverordening Voortgezet onderwijs	Vindplaats: AB 1989 Wijzigingen: AB 2011
Landsverordening Hoger onderwijs	Vindplaats: AB 1988 Wijzigingen: AB 2012
Leerplichtverordening	Vindplaats: AB 2011
Landsbesluit georganiseerd overleg onderwijzend personeel	Vindplaats: AB 1970
Landsbesluit bezoldiging onderwijspersoneel	Vindplaats: AB 1991 Wijzigingen: AB 2003
Landsverordening erkenning buitenlands diploma's	Vindplaats: AB 1995 Wijzigingen: AB 2012

N.B.: Enkele wijzigingen zijn op het moment van schrijven in proces. De huidige tabel is daarmee niet volledig, maar geeft een beeld.

Drie zaken willen we naast het algemene probleem van verouderde wetgeving specifiek uitlichten.

Het eerste punt heeft betrekking op de wetgeving van het Hoger onderwijs. Aruba heeft twee Hoger onderwijs instellingen die gesubsidieerd worden door de regering:

- *Instituto Pedagógico Arubano* (IPA; de hoger beroepsgerichte opleiding voor onderwijsgeevenden). Het IPA is een openbaar opleidingsinstituut, op HBO niveau. Het IPA leidt studenten op tot leerkrachten voor het primair onderwijs (kleuter en basis) en docenten voor het voortgezet onderwijs (de middelbare school). Tevens biedt het IPA de cursus voor het Pedagogisch Didactisch Getuigschrift (PDG), een deeltijdopleiding voor cursisten die zich willen bekwamen in het beroep van docent of opleider.
- De Universiteit van Aruba. De Universiteit van Aruba (UA) is een instelling voor Hoger Onderwijs. De UA biedt, naast enkele wo-opleidingen, voornamelijk hbo-opleidingen binnen de volgende faculteiten: Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Financieel Economische Faculteit, Faculty of Hospitality and Tourism Management Studies en Faculty of Arts and Science.

Qua wetgeving valt de Universiteit van Aruba momenteel onder de Landsverordening Hoger onderwijs. Het IPA valt daarentegen onder de Landsverordening Voortgezet onderwijs. De twee gesubsidieerde instellingen voor het hoger onderwijs vallen dus onder verschillende wettelijke regelingen. Deze situatie is uiteraard onwenselijk, er behoort één wettelijk regime voor het hoger onderwijs te zijn.

Het tweede punt heeft betrekking op het beroepsonderwijs. Momenteel is er geen sprake van specifieke wetgeving ten aanzien van het beroepsonderwijs. Op Aruba is er één instelling voor middelbaar beroepsonderwijs (het Colegio EPI). Ook deze instelling valt onder de Landsverordening Voortgezet onderwijs.

Het derde punt heeft betrekking op de wettelijke positie van de Inspectie van het Onderwijs. Op Aruba is er momenteel enkel sprake van een concept Wet Onderwijstoezicht. Er is geen sprake van een definitieve Landsverordening waarnaar

gehandeld kan worden. Een wetgeving omtrent het onderwijstoezicht is een belangrijke voorwaarde voor het kunnen uitvoeren van de controlerende taak van de Inspectie, met een wettelijke basis en de waarborgen die daarbij horen.

Deelaanbevelingen

Een belangrijke eerste aanbeveling is om de huidige onderwijswetgeving te evalueren en aan te passen aan de eisen van deze tijd. Daarbij is in ieder geval aandacht nodig voor voldoende waarborgen en onafhankelijkheid voor alle betrokken partijen (denk daarbij zowel aan besturen, interne toezichthouders als externe toezichthouders en de minister).

Daarnaast is versterking van het (wettelijk kader voor het) hoger onderwijs belangrijk. Wij stellen ontwikkeling van een op het hoger onderwijs toegesneden wet voor, waarin de twee grote actoren in het Arubaanse hoger onderwijs, de UA en het IPA, beide worden gepositioneerd. Op deze manier wordt de basis gelegd voor één visie voor het hoger onderwijs. Op termijn kan dit ook een ontwikkeling klaarzetten naar één krachtige speler in het hoger onderwijs door verdere feitelijke integratie van de Universiteit van Aruba en het IPA. Dit is eerder geprobeerd, maar met name verschillende wettelijke posities en daarmee verbonden verschillen in rechtspositie hebben destijds een succesvol samengaan verhinderd.

Verder is het van belang om de huidige wetgeving voor het middelbaar beroepsonderwijs te evalueren en te beoordelen of de wetgeving met betrekking tot het beroepsonderwijs voldoende tot uitdrukking komt in de Landsverordening Voortgezet onderwijs of dat er aparte wetgeving moet worden ontwikkeld.

Ten slotte is het van belang dat de inspectie een helder geformuleerd mandaat krijgt in de vorm van een toezichtkader en een wettelijk verankerde positie. Onderdeel daarvan vormen heldere wettelijke normen en voorwaarden op basis waarvan toezicht gehouden – en waar nodig gesanctioneerd – kan worden. In dat kader is het belangrijk dat de Wet op het Onderwijstoezicht met ingang van komend jaar wordt geformaliseerd zodat deze in werking kan treden.

Aanbeveling 12: Versterk het toezicht op de financiële verantwoording

Situatieschets

Schoolbesturen dienen volgens de Landsverordeningen jaarlijks een schriftelijke verantwoording af te leggen aan de Minister inzake de besteding van de verkregen gelden. Voor deze verantwoording wordt geen accountantsverklaring verlangd. Uit de Landsverordening kan worden opgemaakt dat de ingediende verantwoording dient te worden gebruikt ter controle en verrekening van de verstrekte voorschotten. Indien het schoolbestuur de schriftelijke verantwoording niet verstrekt, kan de Directie Financiën de gehele of gedeeltelijke uitkering van de vergoeding bij voorschot aanhouden totdat het schoolbestuur aan de verplichting heeft voldaan. Er is niet gebleken dat schoolbesturen worden aangesproken op het niet (tijdig) indienen van het jaarverslag. Ook het in de Landsverordeningen vermelde sanctiebeleid wordt in de praktijk niet toegepast.

Uit de Landsverordeningen blijkt ook dat er toezicht dient plaats te vinden op onderhoud en bestemming van gebouwen en terreinen, waarbij ingeval van onjuist gebruik de vergoeding van exploitatiekosten geheel of gedeeltelijk kan worden ingehouden.

Probleemanalyse

In opzet zijn de controlemaatregelen en sanctiemogelijkheden slechts beperkt geregeld. Maar zelfs deze beperkte controle- en sanctiemogelijkheden blijken in de praktijk niet te worden toegepast. Dit kan worden toegeschreven aan beperkt beschikbare capaciteit, maar ook aan wisselende functionele relaties binnen de kleinschalige Arubaanse gemeenschap. Men komt elkaar tegen in wisselende functies, waardoor handhaving kan leiden tot verstoorde relaties en spanningen. Dit alles ondermijnt de effectiviteit van het toezicht en de handhaving.

Belangrijke gesignaleerde knelpunten en problemen zijn:

- De in de Landsverordeningen opgenomen (beperkte) toezicht- en handhavingsmogelijkheden worden in de praktijk nauwelijks toegepast;
- De in de wet vereiste schriftelijke verantwoordingen worden grotendeels niet of te laat door de schoolbesturen ingediend;
- Er worden in de wet geen eisen gesteld aan de wijze (inrichtings- en vormvereisten) van schriftelijke verantwoording aan de minister;
- Er zijn (dit is ook niet verplicht) geen accountantsverklaringen bij de ingediende verantwoordingen. In een enkele geval is er slechts een samenstelverklaring;
- Controle op de juistheid, volledigheid en rechtmatigheid van de verkrijging en besteding van middelen, zowel door de overheid, interne toezichthouder als door een bestuur, ontbreekt veelal;
- Bij de overheid ontbreekt voldoende controle- en toezichtscapaciteit. De rol van de CAD is hierin belangrijk, maar kan door gebrek aan middelen en capaciteit niet effectief bijdragen aan gedegen controle en toezicht;
- Handhaving wordt als moeilijk ervaren, aangezien men elkaar vaak tegenkomt, zowel in de private sfeer als in wisselende functies;
- Ingediende verantwoordingen zouden als sturingsmechanisme kunnen dienen voor de meerjarenbegroting van zowel bestuur als overheid. Door het ontbreken hiervan, dan wel het niet voldoen aan de tijdigheid van indiening, is het onvoldoende mogelijk om uitgezette beleidslijnen financieel te onderbouwen;
- Doordat er onvoldoende toezicht is op verkrijging en besteding van middelen en ingediende jaarverslagen niet zijn gecertificeerd, kan er sprake zijn van onrechtmatige en ondoelmatige inzet van middelen;

- Het is niet in de wet geregeld dat er intern toezicht bij de besturen aanwezig moet zijn en hoe dat eruit moet zien. Daardoor bestaat er een risico op belangenverstremgeling en onrechtmatige verrijking;
- Alhoewel accountantsverklaringen (nog) niet zijn verplicht, is duidelijk dat wanneer deze verplichting er wel zou zijn de toezichtscapaciteit gering is en voldoende middelen daarvoor ontbreken om dat toezicht te laten uitvoeren;
- Er is niet geregeld hoe en aan wie scholen en besturen zich dienen te verantwoorden en hoe de – ook financiële – afwikkeling plaatsvindt indien een school of bestuur zou worden opgeheven.

Deelaanbevelingen

Voor de gesignaleerde knelpunten gelden de volgende aanbevelingen;

- Ga in eerste instantie handhaven op hetgeen nu – weliswaar beperkt – in de Landsverordening is geregeld met betrekking tot het verantwoorden. Dat betekent toezien op tijdigheid van het indienen van de schriftelijke verantwoording en het toepassen van de mogelijke sanctie wanneer dat niet gebeurt;
- Regel – bij wet – het interne toezicht van de besturen en de verslaglegging van dat toezicht in de schriftelijke verantwoordingen;
- Regel eveneens bij wet dat de externe verslaglegging voorzien moet worden van een accountantsverklaring. De verkrijging van middelen – leerlingaantallen – zou dan eveneens onderwerp van controle kunnen zijn;
- Versterk de rol van de CAD door het structureel beschikbaar stellen van meer middelen en capaciteit. De CAD zou hierbij de door een accountant goedgekeurde jaarverslagen kunnen beoordelen en door middel van steekproeven of wellicht integraal de basis voor de aanvragen voor bekostiging (leerlingaantallen) kunnen controleren. Daarbij zou de CAD ook signalen vanuit de accountants kunnen oppakken. Eventuele controles die nu nog door Financiën worden gedaan, zouden dan door de CAD kunnen plaatsvinden. Door toezicht en handhaving bij één dienst onder te brengen (dus niet bij Financiën en ook niet bij een financiële inspecteur), maak je de lijnen korter en voorkom je versnippering van toezicht en het afbreukrisico;
- (Her)overweeg om aansluiting te zoeken bij de Stichting Overheidsaccountant-bureau (SOAB, onafhankelijke overheidsadviseur en auditor). Dit kan deels tegemoet komen aan de versterking van de auditfunctie in capaciteit en kennis;
- Werk aan een cultuur van vertrouwen, waardoor handhaving een volwassen onderdeel wordt van het wettelijke proces van toezicht.

Aanbeveling 13: Analyseer inefficiënties in het onderwijssysteem

Situatieschets

Ter waarborging van de kwaliteit van het onderwijs is het van belang om de begroting van de onderwijssector efficiënt en effectief te benutten. Op basis van gevoerde gesprekken en documentatie lijken de geldstromen voor de basisbehoeften van de onderwijsinstellingen niet toereikend te zijn. Er is voornamelijk sprake van tekorten in onderstaande gebieden (zie voor een beschrijving van knelpunten in de basisvoorwaarden van goed onderwijs ook aanbeveling 3):

- *Huisvesting (onderhoud gebouwen/klimaatbeheersing).*
Ieder jaar doen scholen aanvragen voor onderhoud en investeringen in de huisvesting. De overheid heeft 1 potje voor investeringen, dat wordt verdeeld door de minister. Meestal krijgt onderwijs te weinig toegekend om te kunnen voldoen aan alle aanvragen van scholen. Vorig jaar was er ongeveer 0,5 miljoen beschikbaar terwijl er inmiddels ongeveer 260 miljoen Arubaanse florin (ongeveer 124 miljoen euro) benodigd is om aan alle aanvragen te voldoen (ook achterstallig). Er lijkt dus sprake te zijn van grote tekorten. Deze situatie

omtrent de huisvesting geldt wel voor het hele land, niet alleen voor het onderwijs.

- *Leermiddelen.*
Er is sprake van sterk verouderd lesmateriaal en lesboeken bestaan vaak uit kopieën. De veroudering is niet alleen materieel, maar betreft vaak ook de inhoud, waardoor aansluiting op de actualiteit ontbreekt.
- *ICT voorzieningen.*
Investerings ten behoeve van ICT komen niet expliciet terug in de normbedragen. Hier moeten scholen zelf extra middelen voor aanvragen. Benodigde apparatuur is vaak sterk verouderd, terwijl ook de gehele infrastructuur vaak niet aansluit bij de huidige behoeften.
- *Salaris en bijscholing personeel.*
Indexatie van personele vergoedingen heeft al vele jaren niet plaatsgevonden. De inspectie zal het salarisniveau in het onderwijs nader analyseren en haar bevindingen op dit punt in het eindrapport opnemen. Ook ontbreken er in vrijwel alle gevallen voldoende middelen om de werknemers de voor het onderwijs zo noodzakelijke bijscholing te geven, waardoor scholen en besturen zich genoodzaakt zien deze middelen via de ouderbijdragen te verwerven. Doordat vaak onvoldoende middelen beschikbaar zijn, is het voor de leerkrachten vrijwel niet mogelijk om op een aanvaardbaar niveau bij te blijven in hun vakgebied.

Probleemanalyse

Door verouderde jaarrekeningen en informatie over resultaten, is er geen actueel inzicht in waar de tekorten precies zitten en waar het gaat om inefficiënties.

Een mogelijk gevolg van ontstane tekorten is dat schoolbesturen gaan werken met twee begrotingen: een interne begroting die bestaat uit derdengeldstromen (waaronder ouderbijdragen) en een externe begroting die bestaat uit de subsidie die van de overheid wordt ontvangen. Er is geen goed zicht op derdengeldstroom bij de schoolbesturen en in hoeverre ze afhankelijk zijn van deze geldstroom. Een sterke afhankelijkheid van de derdengeldstroom kan ten gevolge hebben dat ouderbijdragen verplicht worden gesteld voor het kunnen verkrijgen van onderwijs. De vereisten omtrent ouderbijdragen zijn dan ook niet wettelijk ingericht. Deelname aan enige onderwijsvoorziening zou door het bevoegd gezag niet afhankelijk gesteld moeten worden van een geldelijke bijdrage van de ouders.

Een belangrijke en al eerder geconstateerde tekortkoming is dat de normbedragen verouderd zijn en niet conform de betreffende Landsverordeningen om de drie jaar aangepast worden. Daarnaast ontbreekt ook een doorberekening van de exploitatiekosten naar de normbedragen. Er is geen analyse uitgevoerd om te komen tot goede normbedragen.

Deelaanbevelingen

Het is van belang dat tekorten inzichtelijk worden gemaakt en dat er zicht wordt verkregen op de overige inkomsten (waaronder ouderbijdragen) bij scholen en schoolbesturen. Aanbevolen wordt om een analyse uit te voeren naar de doelmatigheid van de bestedingen en een systeem in te richten waarbij tekorten, risico's, onderhoud en (de stand van de) voorzieningen zichtbaar zijn. Hierdoor kunnen de benodigde vergoedingen sneller en zorgvuldiger worden vastgesteld en kunnen deze dienen als basis voor de (meerjaren)begroting en het nemen van beheersmaatregelen.

Tenslotte is van belang dat een heldere analyse in geld wordt gemaakt van inefficiënties in het Arubaanse onderwijssysteem. Geld dat bespaard kan worden door het terugdringen daarvan kan immers ten goede komen aan de oplossing van

knelpunten en de financiering van noodzakelijke verbeteringen zoals in dit rapport beschreven. Denk daarbij onder andere aan een analyse van aantallen leerlingen en de meerjarige demografische ontwikkeling, in relatie tot aantallen scholen en beschikbare vierkante meters. Vergrijzing is ook op Aruba een relevant thema, en het optimaliseren van het onderwijsaanbod als leerlingaantallen gaan dalen (fusies, afstoten overtollige gebouwen of lokalen) is in die context een interessante en nader te onderzoeken optie.

DEEL III: Van beleidsvoornemens naar actie en verandering

In dit deel geven wij aan hoe de aanbevelingen uit deel II op een goede manier verder kunnen worden uitgewerkt en gerealiseerd. Daarbij leggen wij ook de relatie naar eerdere en lopende plannen en aanbevelingen. Het is immers van belang te voorkomen dat gelijksoortige verbeterlijnen naast elkaar lopen. We beogen verbeterlagen voor respectievelijk:

- het systeem van kengetallen
- de taalkwestie
- het onderwijs
- het wettelijke en financiële systeem waarbinnen het onderwijs functioneert

De werkgroep beschouwt deel III niet zozeer als een sluitstuk van haar adviezen maar als een kernpunt daarin. Immers, er is zoals eerder beschreven al sprake van uitbundige planvorming op tal van terreinen maar een vertaling naar concrete, navolgbare actie ontbreekt veelal of is onvolledig. Zo bevat 'Rapport & Aanbevelingen ten behoeve van de vertaalslag van het Onderwijsbeleid naar Meetbare Indicatoren' een aanzet om een deel van de aanbevelingen te operationaliseren en implementeren. Er zijn meer voorbeelden, maar een samenhangende aanpak, waarin duidelijk is wie (eind)verantwoordelijk is, wie betrokken is bij de implementatie van verbeteringen, welke tussen- en eindresultaten moeten wanneer bereikt worden, welke criteria hierbij worden gehanteerd en wat de financiële implicaties zijn is steeds niet of zeer onvolledig aanwezig.

Daarom wil de werkgroep in deze doorlichting een stap verder gaan dan gebruikelijk in eerdere exercities. Wellicht belangrijker dan de 'wat'-vraag (de 13 in deel II beschreven aanbevelingen) is immers de vraag 'hoe' deze verbeteringen kunnen worden gerealiseerd in de specifieke Arubaanse context. Dit laatste deel van het rapport biedt hiervoor de handvatten en is tevens opmaat naar de vervolgvragen van de werkgroep die in het voorjaar van 2022 tot ons eindrapport leiden. Het hoofdstuk sluit af met een voorstel voor fasering en enkele financiële aandachtspunten.

1. Werkverband kengetallen

Wij stellen voor de aanbeveling op het gebied van kengetallen vorm te geven door de inrichting van een werkverband van de Directie Onderwijs en de Arubaanse inspectie van het onderwijs. Vanuit de gezamenlijke inspecties ondersteunt de Nederlandse inspectie bij de inrichting daarvan. Het werkverband heeft in september 2021 al een eerste informele start gemaakt om geen kostbare tijd verloren te laten gaan.

Allereerst worden door het werkverband de relevante data ter vulling van het registratiesysteem vastgesteld. Daarna wordt het communicatie- en implementatieplan verder ingevuld.

Tijdschema

Sept 2021	Start werkverband: inspectie van het onderwijs (Aruba en Nederland), Directie Onderwijs
Feb 2022	Formulering eisen systeem fase 1 (essentiële data + definities, technische vereisten en kenmerken van het systeem)
Feb 2022	Formulering communicatie- en implementatieplan (facilitering scholen), formulering uitgewerkte agenda werkverband inclusief een financiële paragraaf
Maart 2022	Politieke besluitvorming over de plannen van het werkverband en het beschikbaar komen van een budget
April 2022	Vaststelling analyse- en exploitatieplan (welke data lenen zich voor welke kwaliteitsuitspraken dan wel vormgeving/evaluatie beleid [i.s.m. DEA]), onderdeel van het eindrapport van de werkgroep

Verder afhankelijk van de politieke besluitvorming en het beschikbare budget, legt het werkverband periodes vast voor:

- Pilotering systeem (scholen vullen systeem met voorlopige of historische gegevens)
- Systeem operationeel
- Systeem effectief in gebruik
- Evaluatie systeem fase 1
- Opstellen plan fase 2

Nadere duiding van essentiële data, communicatie- en implementatieplan

In aanvulling op de reeds gepubliceerde gegevens in de *Statistische jaarverslagen Directie Onderwijs* en de *Jaarverslagen Inspectie van het Onderwijs* achten wij het zinvol om het registratiesysteem te voeden met data die een meer gerichte sturing op de kwaliteit van, en de financiële situatie in het onderwijs mogelijk maken. In Appendix A zijn daartoe data voorgesteld, die de werkgroep in beschouwing zal nemen. Sommige data zijn nu reeds beschikbaar en essentieel voor sturing en monitoring, voor andere data geldt dat we de aanbeveling doen deze beschikbaar te maken. Het werkverband zal een afweging maken welke data reeds in fase 1 van het registratiesysteem worden opgenomen, en welke data in een volgende fase van doorontwikkeling van het registratiesysteem. Gehanteerde criteria zijn:

- Beschikbaarheid betrouwbare data
- Mogelijkheid om deze data op korte termijn te verzamelen
- Belang van de data voor sturing en monitoring
- Draagvlak bij scholen en andere instellingen die data moeten leveren

Appendix A bevat een weergave van indicatoren die de werkgroep kan gebruiken bij de selectie voor het registratiesysteem.

Op basis van stap 1 wordt een communicatie- en implementatieplan opgesteld. Hierbij moet aandacht zijn voor de relevantie en noodzakelijkheid van deze gegevens op zowel landelijk niveau als het niveau van de scholen. De implementatie van het registratiesysteem is onderdeel van een groter geheel aan activiteiten om het onderwijs te versterken en de scholen te ondersteunen in het bieden van kwalitatief goed onderwijs. In het implementatie- en communicatieplan staat ook beschreven hoe aan de randvoorwaarden wordt voldaan: de financiering van het systeem en de ondersteuning van de scholen bij het gebruik ervan. Tot slot moet duidelijk zijn dat dit niet gaat om een eenmalige activiteit, maar dat dit een begin is

van een duurzame verbetering van zicht op kengetallen en de inrichting van een systeem van kwaliteitszorg op landelijk niveau om onderbouwd te sturen op verbetering. Daarom wordt ook beschreven op basis van welke criteria tussentijds wordt geëvalueerd of het systeem aan de verwachtingen voldoet en op welke wijze ondersteuning bij de implementatie is georganiseerd.

Bovenstaande zal het werkverband opnemen in voorstellen inclusief een financiële paragraaf zowel voor het registratiesysteem als voor het werkverband zelf. De Inspectie van het Onderwijs Aruba voert hierbij regie en kan daarbij een beroep doen op de expertise van de Directie Onderwijs, het CBS en de inspectiecollega's in andere delen van het Koninkrijk. Een en ander zal afgestemd worden met de minister in het tweede deel van dit onderzoek.

Ondersteuning en nazorg

Voor wat betreft de ondersteuning stelt het werkverband voor dat in de periode tot het eindrapport van deze doorlichting wordt verkend hoe de gezamenlijke inspecties, en met name de Nederlandse inspectie daarbinnen, kunnen ondersteunen bij de implementatie van het registratiesysteem, de analyse van de data en de ondersteuning van de scholen. Omdat de implementatie van een dergelijk systeem complex is, stellen wij duurzame ondersteuning voor. Ook na succesvolle implementatie is een structureel werkverband nodig waarbinnen ondersteuning bij de data-analyse en uitwisseling van goede praktijken wordt gerealiseerd. Een (financiële) uitwerking maakt onderdeel uit van fase 2 van dit onderzoek.

2. Eenduidige en transparante keuze in taalbeleid

Eerder in dit rapport hebben we beschreven dat er op dit moment geen consequente taalpraktijk bestaat in het onderwijsveld en welke problemen dat oplevert. Onze aanbeveling is dan ook een eenduidige beleidskeuze te maken rond het taalbeleid in het Arubaans onderwijs. De werkgroep is van mening dat op dit punt allereerst een politieke keuze aan de orde is. Het land kiest voor het Nederlands of Papiamentu *a/s onderwijstaal*, een meertalig model zoals Sam, of wellicht nog een ander model. De kern van onze aanbeveling is dat de consequenties van deze keuze vervolgens in een strak scenario worden geoperationaliseerd door de Directie Onderwijs in overleg met de werkgroep. Ter illustratie heeft de werkgroep twee voorbeelden van een dergelijk scenario weergegeven. Op korte termijn is politieke keuze noodzakelijk om dit gewenste scenario in ons eindrapport te kunnen opnemen. Enkele contextfactoren en voor implementatie van een scenario relevante elementen zijn hierna kort weergegeven.

Structurele contextfactoren

- Thuis taal (80 procent van de leerlingen spreekt thuis Papiamentu)
- Samenstelling leerlingpopulatie (immigratie uit Zuid-Amerika is toegenomen) met Spaans als thuis taal
- Dominante taal op straat en in winkels is Papiamentu, de dominante ambtelijke en juridische taal is Nederlands
- Papiamentu is sterk verbonden aan de Arubaanse identiteit
- Arubaal onderwijs is beperkt tot havo/vwo gediplomeerden en is in de regel beperkt tot vervolgonderwijs in Nederland en enkele erkende opleidingen in Canada en de Verenigde Staten.
- Recht op studiefinanciering in Nederland als student minimaal 3 jaar (fysiek) onderwijs geniet in Nederland. Daarna kan studiefinanciering worden 'meegenomen' voor bijvoorbeeld een masteropleiding elders
- Voor de invulling van arbeidsposities in Aruba is het sociale netwerk niet zelden belangrijker dan je vooropleiding

- De grootste arbeidsmarktsector op Aruba is toerisme, gevolgd door groothandel en detailhandel. In deze sectoren wordt Engels en Papiamentu gesproken

Implementatie vereisten

- Beleidskeuze is gebaseerd op uitstroomambitie
- Belang van een ononderbroken ontwikkeling/doorlopende leerlijn
- Beschikbaarheid lesmateriaal en methoden die voldoen aan kwaliteitsnormen
- Begeleiding uitvoering taalbeleid
- Borging in wettelijke eisen (examinering)
- Passende taalvaardigheid leraren
- Betrokkenheid ouders

In Appendix B schetsen we twee voorbeeldscenario's, bedoeld om de gedachten rond dit scenario-denken te scherpen. Er wordt hier dus geen voorkeur voor een scenario uitgesproken, dat is aan de minister. Bovendien zijn meerdere alternatieve scenario's denkbaar. In de uitwerking van het gewenste scenario zullen uiteraard consequenties, voor- en nadelen, prioriteiten en nadere aandachtspunten in financiering, communicatie en implementatie in veel groter detail aan de orde komen. Wij gaan hier graag nader over in gesprek met de minister.

3. Implementatie-agenda's voor aanbevelingen gericht op i) het onderwijs en ii) het systeem

Voor de onderwijsaanbevelingen (3 t/m 8) en de systeemaanbevelingen (9 t/m 13) richten wij in vervolg op deze tussenrapportage een tweetal implementatie-agenda's in. Een implementatie-agenda bevat alle elementen die nodig zijn om daadwerkelijke veranderingen te bewerkstelligen. Naast de voor realisatie verantwoordelijke partij wordt aangegeven welke organisaties en personen betrokken zijn bij de implementatie van verbeteringen, welke resultaten wanneer bereikt moeten worden, welke criteria daarbij gehanteerd worden en wat de financiële consequenties zijn. Ook zullen we een fasering aanbrengen in de snelheid waarmee aanbevelingen kunnen worden gerealiseerd. Dit alles gegoten in strakke periodieke rapportages die met advies van de onderwijsinspectie naar de minister worden doorgeleid. Daar waar verbeterpunten eerder zijn geïnventariseerd of in uitvoering genomen zal de werkgroep met betrokken partijen afspraken maken hoe deze in de agenda een plek kunnen krijgen en 'SMART' kunnen worden gemaakt. We willen in de implementatie-agenda's uitgaan van realisatie van de aanbevelingen in de komende vier jaar.

Het werken met implementatie-agenda's lijkt een wat bureaucratische figuur. De bedoeling is echter als gezegd heel concreet verantwoordelijkheden en deelresultaten te identificeren en zo de nodige verbeteringen echt te realiseren.

Voor het onderwerp verbetering aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt, onderdeel van de implementatie-agenda onderwijs, hebben we al wat eerste verkenningen rond deze benadering gedaan. Deze zijn hieronder, ook als voorbeeld van de werkwijze, kort beschreven.

Voorbeeld; Implementatie-agenda onderwijs, onderdeel onderwijs-arbeidsmarkt

Als opmaat naar dit onderdeel van de implementatie-agenda onderwijs organiseren wij een reeks rondetafelgesprekken onder andere met vertegenwoordigers uit het beroepenveld en de instelling voor beroepsonderwijs. Dit overleg richt zich op de hoofdlijnen van de kwalitatieve en kwantitatieve afstemming van onderwijs en arbeidsmarkt. Uiteindelijk wordt dit vertaald naar afspraken over onder meer

curriculum, de stages, mogelijkheden van *twinning* met buitenlandse partners, benodigde competenties van de afgestudeerden per opleiding.

Eerdere en lopende activiteiten die op dit gebied zijn ontplooid, integreren we waar mogelijk. Afgelopen jaren zijn bijvoorbeeld door de Directie Onderwijs gesprekken gevoerd met diverse Human Resource Managers om informatie te verzamelen over de leerlingen die net hun diploma hebben behaald. Hierbij werden vragen besproken als: is de leerling inhoudelijk op niveau, is de leerling klaar om de arbeidsmarkt te betreden, is de leerling bereid om te leren? In deze overleggen zijn wensen naar voren gekomen om de aansluiting te verbeteren.

Ook heeft de Directie Onderwijs zeer recent de contacten met CINOP hernieuwd om werk te maken van een betere doorstroming tussen EPB en EPI. Allemaal acties en opbrengsten waar we dankbaar gebruik van maken in het verder vormgeven van de afspraken in de implementatie-agenda onderwijs.

Dit geldt evenzeer voor andere in gang gezette en lopende verbeteracties vanuit onder meer het *Plan Educacion Nacional* (PEN) en de aanzetten voor de vertaling naar meetbare resultaatindicatoren. Hier ligt een basis voor de operationele afspraken die we in beide implementatie-agenda's in ons eindrapport zullen presenteren.

4. Fasering en haalbaarheid van aanbevelingen

De aanbevelingen zijn verschillend van aard en vragen zoals hiervoor aangegeven deels om verdere operationalisatie en fasering in implementatie-agenda's. Tegelijk zijn er (onderdelen van de) aanbevelingen die relatief snel doorgevoerd kunnen worden en zo bijdragen aan verlichting van de druk op het onderwijssysteem.

Voorshands zien wij een vijftal aanbevelingen die met een compact plan van aanpak en gerichte financiering op korte termijn nader zijn uit te werken:

1. Inrichting van een betrouwbaar en duurzaam registratiesysteem voor kengetallen (aanbeveling 1)
2. Ondersteuning van leraren bijvoorbeeld door het aanstellen van (extra) *remedial teachers* (onderdeel van aanbeveling 3)
3. Brede toegankelijkheid van de voorschoolse opvang als onderdeel van de doorlopende leerlijn (onderdeel van aanbeveling 7)^f
4. Introductie meerjarenramingen en afschaffen wenselijkheidsbegrotingen (onderdeel van aanbeveling 10)
5. Onderzoek inefficiënties in het onderwijssysteem (aanbeveling 13)

Een belangrijk aandachtspunt bij de verdere uitwerking van aanbevelingen vormt de beschikbare menskracht om deze te realiseren. Aanbevelingen in de sfeer van voldoende gekwalificeerd personeel, benodigde deskundigheden voor goed bestuur en toezicht, specialismen als het gaat om modernisering van wetgeving, voor al deze aanbevelingen wordt gevist in een kleine vijver.

Naast fasering is het daarom goed om naar mogelijkheden voor samenwerking en expertisedeling in de regio en tussen de landen van het Koninkrijk te kijken. *Kibrahacha*, het partnerschap samen opleiden Caribisch gebied, is een mooi voorbeeld van een dergelijke samenwerking. Ook *twinning* tussen instellingen in de regio en binnen het Koninkrijk kan goede resultaten opleveren. De werkgroep heeft hiervan mooie voorbeelden gezien in haar onderzoek.

^f Dit zou naar schatting ongeveer 3 miljoen Arubaanse Florin per jaar kosten (ongeveer 1,5 miljoen euro). Voor succesvolle verbreding van de toegang is het noodzakelijk dat de andere aanbevelingen voor de kinderopvang onderdeel zijn van de implementatie-agenda, zodat de kwaliteit van de kinderopvang en de positie in de doorgaande leerlijn wordt geborgd.

5. Financiële consequenties van aanbevelingen

Financiële consequenties van aanbevelingen zullen als aangegeven in het eindrapport, als onderdeel van de implementatie-agenda's, nader worden gepreciseerd. Toch valt er over de financiële dekking van de in dit rapport voorgestelde maatregelen al het volgende te zeggen.

Allereerst kost niet elke verbetering geld. Wat dat betreft is de governance aanbeveling om tot een goed *two-tier* systeem te komen met sterke besturen, goed intern toezicht en een volwassen medezeggenschap, cruciaal. Veel beter dan wanneer het bestuur bijvoorbeeld berust bij de minister en zijn ambtelijke organisatie, kan een bestuur dat dicht op het onderwijs zit de goede beslissingen nemen over (beperking van) de overhead bij scholen, de noodzaak om in opleiding en begeleiding van docenten te investeren, het onderhoud van de gebouwen, et cetera. Het geld doelmatiger besteden is een enorme stap vooruit voor het Arubaanse onderwijs.

Daarnaast is het belangrijk dat als bijvoorbeeld vanuit de Landspakketten geld beschikbaar komt, dit voor een deel ook naar noodzakelijke investeringen in het onderwijs vloeit. Een nauwkeurige onderbouwing in de implementatie-agenda's is noodzakelijk; het geld 'zomaar' in het onderwijs pompen leidt onvoldoende tot gewenste resultaten.

Ten slotte is het van belang de meerjarige financiële effecten van de demografische ontwikkeling (er komen minder leerlingen) goed in kaart te brengen en te benutten. Enerzijds is dit besloten in aanbeveling 13 wat betreft het effect op aantallen scholen en benodigde vierkante meters. Anderzijds kan de bekostiging, die de resultante is van aantallen leerlingen (q) en het bedrag per leerling (p) in de meerjarenramingen stabiel worden gehouden. Een dalend aantal leerlingen resulteert dan in een hoger bedrag per leerling. Ook hier geldt weer: dit is alleen effectief als tegelijk de in dit rapport voorgestelde verbetermaatregelen worden gerealiseerd.

Referenties

- ¹ Zie o.a.: Allmendinger, J. (1989) *Educational Systems and Labor Market Outcomes*. *European Sociological Review* 5(3):231-250; Shavit, Y & Müller, W. Eds. (1998) *From School to Work: A Comparative Study of Educational Qualifications and Occupational Destinations*. Oxford: Clarendon Press; Kerckhoff, A.C. (2001) *Education and Social Stratification Processes in Comparative Perspective*. *Sociology of Education* 74(special issue):3-18.
- ² OECD (2020), *Education at a Glance 2020: OECD Indicators*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/69096873-en>
- ³ Beleidsnotacommissie (1981). *Enseñansa pa Un i Tur*
- ⁴ <https://www.ea.aw/pages/organizacion/departamento-di-ensenansa/historia/>
- ⁵ <https://www.ea.aw/pages/nederlands/onderwijssysteem-aruba/>
- ⁶ Inspectie van het Onderwijs (2017). *Statistisch Jaarverslag schooljaar 2016-2017 en aanvullingen door de inspectie periode 2018-2020*
- ⁷ Ibidem
- ⁸ <https://www.ea.aw/pages/naschoolse-opvang/traimerdia/>
- ⁹ <https://www.ea.aw/pages/wp-content/uploads/w/wetgeving/LV-Kinderopvang-ab2017no.38.pdf>
- ¹⁰ <https://www.ea.aw/pages/organizacion/departamento-di-ensenansa/kerntaken/>
- ¹¹ <https://www.ea.aw/pages/contact/directiva-di-scol/>
- ¹² <https://www.ea.aw/pages/nederlands/primair-onderwijs/>
- ¹³ https://www.gobierno.aw/gobernacion/13-ensenansa-y-cultura_3739/item/1302-basisonderwijs_18596.html
- ¹⁴ <https://www.ea.aw/pages/nederlands/voortgezet-onderwijs/>
- ¹⁵ Dienst Inspectie van het Onderwijs (2018). *Jaarverslag 2017-2018 Algemeen Voortgezet Onderwijs*
- ¹⁶ https://www.gobierno.aw/gobernacion/13-ensenansa-y-cultura_3739/item/1303-voortgezet-onderwijs_18599.html
- ¹⁷ <https://www.ea.aw/pages/nederlands/voortgezet-onderwijs/>
- ¹⁸ Dienst Inspectie van het Onderwijs (2018). *Jaarverslag 2017-2018 Algemeen Voortgezet Onderwijs*
- ¹⁹ <https://www.ea.aw/pages/nederlands/middelbaar-beroepsonderwijs/>
- ²⁰ D. Emerencia (2021). *Deelbeleid. Structuren, Processen en Randvoorwaarden voor het Arubaanse Beroepsonderwijs*
- ²¹ <https://www.ea.aw/pages/nederlands/middelbaar-beroepsonderwijs/>
- ²² D. Emerencia en S. Maduro (2018). *Nationaal Beleid Beroepsonderwijs Aruba*
- ²³ Ibidem.
- ²⁴ Ibidem.
- ²⁵ <https://www.ea.aw/pages/nederlands/hoger-onderwijs/>
- ²⁶ Stuurgroep Herstructurering AVO (1998). *Na caminda pa restructuracion di nos Enseñansa Secundario General, Op weg naar de herstructurering van het algemeen voortgezet onderwijs*
- ²⁷ Kerndoelendocument Arubaans Primair Onderwijs (2017).
- ²⁸ <https://www.ea.aw/pages/eindtermen/>
- ²⁹ Dienst Inspectie van het Onderwijs (2018). *Jaarverslag 2017-2018 Algemeen Voortgezet Onderwijs*
- ³⁰ <https://www.ea.aw/pages/wp-content/uploads/pdf/ley/vo/1303gt91.035.pdf>
- ³¹ https://www.overheid.aw/bestuur-organisatie/wetteksten-1303-voortgezet-onderwijs_42161/item/1303gt91035-landsbesluit-eindexamens-dagscholen-vwo-havo-mavo_10825.html
- ³² <https://www.ea.aw/pages/eindtermen/eindtermen-epi/>
- ³³ Stuurgroep Herstructurering Onderwijs (1988). *Renovacion di Enseñansa, Prioridad pa Futuro*
- ³⁴ Ibidem.
- ³⁵ Stuurgroep Herstructurering AVO (1998). *Na caminda pa restructuracion di nos Enseñansa Secundario General, Op weg naar de herstructurering van het algemeen voortgezet onderwijs*
- ³⁶ Ibidem.

-
- ³⁷ University of Aruba (2004). *Strategic Plan University of Aruba 2004-2014: A Vision on the Long Term Development of the University of Aruba*
- ³⁸ Ministerie van Onderwijs Aruba (2007). *The Learner, A Strategic National Education Plan 2007-2017*
- ³⁹ Ibidem.
- ⁴⁰ <https://www.ea.aw/pages/mdc-2/>
- ⁴¹ https://www.ea.aw/pages/wp-content/uploads/b/BO_Nationaal-Beleid-Beroepsonderwijs-Aruba-goedgekeurd-op-2018-03-29.pdf
- ⁴² Ibidem.
- ⁴³ CBS (2019). *Aruba 50 jaar sociaal-demografische ontwikkelingen*. Oranjestad: CBS; SER (2002). *Scholingsniveau in Aruba*. Oranjestad: SER.
- ⁴⁴ Clement, Den Hollander, Mes en Thijssen (2016). *Meerjarenplan Basiseducatie: Focus op geletterdheid*.
- ⁴⁵ Ibidem.
- ⁴⁶ Directie Onderwijs Aruba (2017). *Plan Educacion Nacional 2030, De lerende in de digitale samenleving*
- ⁴⁷ Ibidem.
- ⁴⁸ Ibidem.
- ⁴⁹ Ibidem.
- ⁵⁰ D. Emerencia (2021). *Deelbeleid. Structuren, Processen en Randvoorwaarden voor het Arubaanse Beroepsonderwijs*
- ⁵¹ <https://www.ea.aw/pages/wp-content/uploads/z/zittenblijven/Notitie-Positieve-maatregelen-voor-afschaffing-en-vermindering-van-Zittenblijven-okt-2019-1.pdf>
- ⁵² Dienst Inspectie van het Onderwijs (2018). *Jaarverslag 2017-2018 Algemeen Voortgezet Onderwijs*
- ⁵³ <https://www.gobierno.aw/document.php?m=15&fileid=13181&f=1912429314ef037c7821b87efeb372be&attachment=0&c=18541>
- ⁵⁴ https://www.ea.aw/pages/wp-content/uploads/pdf/doc-pub/l/lv_kwijtschelding-studieschuld-ab-2017-no-47-170714.pdf
- ⁵⁵ <https://www.ea.aw/pages/studia/arubalening-portal/>
- ⁵⁶ <https://www.gobierno.aw/document.php?m=15&fileid=45079&f=6f12c3cb5f6e90d9acf37d4eac255c2a&attachment=0&c=18556>
- ⁵⁷ <https://www.gobierno.aw/document.php?m=15&fileid=45076&f=9384a220b592925f138caec120595d57&attachment=0&c=18553>
- ⁵⁸ <https://www.gobierno.aw/document.php?m=15&fileid=13204&f=1fa05ea8e888e38bd544800e540ed481&attachment=0&c=18559>
- ⁵⁹ https://www.gobierno.aw/gobernacion/13-ensenansa-y-cultura_3739/item/1301-kluteronderwijs_18595.html
- ⁶⁰ https://www.gobierno.aw/gobernacion/13-ensenansa-y-cultura_3739/item/1302-basisonderwijs_18596.html
- ⁶¹ <https://www.ea.aw/pages/wp-content/uploads/pdf/ley/vo/1303qt91.035.pdf>
- ⁶² D. Emerencia (2021). *Deelbeleid. Structuren, Processen en Randvoorwaarden voor het Arubaanse Beroepsonderwijs*.
- ⁶³ https://www.ea.aw/pages/wp-content/uploads/pdf/leerplicht/130411_verzuimregistratieencodes.pdf
- ⁶⁴ <https://www.ea.aw/pages/nederlands/organisatiestructuur/>
- ⁶⁵ https://www.gobierno.aw/gobernacion/13-ensenansa-y-cultura_3739/item/1307-toezicht-op-het-onderwijs_18611.html
- ⁶⁶ Ministerie van Onderwijs Aruba (2007). *The Learner, A Strategic National Education Plan 2007-2017*
- ⁶⁷ Directie Onderwijs Aruba (2017). *Plan Educacion Nacional 2030, De lerende in de digitale samenleving*.
- ⁶⁸ Landsverordening voortgezet onderwijs, art. 97.
- ⁶⁹ Ibidem.
- ⁷⁰ <https://www.ea.aw/pages/nederlands/toezicht-op-onderwijs/>
- ⁷¹ Landsverordening kleuteronderwijs, art. 74.
- ⁷² https://www.ea.aw/pages/wp-content/uploads/b/BO_Nationaal-Beleid-Beroepsonderwijs-Aruba-goedgekeurd-op-2018-03-29.pdf
- ⁷³ <https://cbs.aw/wp/wp-content/uploads/2020/12/QDB1220.pdf>

-
- ⁷⁴ CBS (2019). *Aruba 50 jaar sociaal-demografische ontwikkelingen*. Oranjestad: CBS, CBS (2020). *Wie zijn we? Demografische karakteristieken van de bevolking van Aruba*. Oranjestad: CBS
- ⁷⁵ <https://cbs.aw/wp/index.php/category/population/education/>
- ⁷⁶ <https://cbs.aw/wp/index.php/category/population/education/>
- ⁷⁷ CBS Aruba (2016). *Income and Expenditure Survey 2016, Na unda mi placa ta bay*
- ⁷⁸ CBS (2020) *Wie zijn we? Demografische karakteristieken van de bevolking van Aruba*. Oranjestad: CBS
- ⁷⁹ Ministerie van Onderwijs Aruba (2007). *The Learner, A Strategic National Education Plan 2007-2017*
- ⁸⁰ Dienst Inspectie van het Onderwijs (2018). *Jaarverslag 2017-2018 Algemeen Voortgezet Onderwijs*
- ⁸¹ <https://cbs.aw/wp/index.php/category/labour/labour-labour/>
- ⁸² Ministerie van Onderwijs Aruba (2007). *The Learner, A Strategic National Education Plan 2007-2017*
- ⁸³ Directie Onderwijs Aruba (2017). *Plan Educacion Nacional 2030, De lerende in de digitale samenleving*
- ⁸⁴ Directie Economische Zaken, Handel en Industrie (2010). *National Integrated Strategic Plan, Action Plan 2010-2013, Nos Aruba 2025*
- ⁸⁵ Central Bank of Aruba (2018). *Innovation Policy Framework 2013, Isla Innovativo*
- ⁸⁶ V. Scholing-Pietersz en A. Tromp-Wouters (2019). *Taalbeleid voor een nieuw traject in het avo*
- ⁸⁷ Committee Economic Recovery and Innovation Aruba (2020). *Repositioning Our Sails: Aruba's Mission Driven Model for Economic Recovery & Resilience*
- ⁸⁸ UNESCO (2020). <http://data.uis.unesco.org/index.aspx?queryid=121>
- ⁸⁹ International Monetary Fund. Fiscal Affairs Dept. (2018). *The Kingdom of the Netherlands-Aruba : Technical Assistance Report-Towards a Sustainable Tax System*
- ⁹⁰ Committee Economic Recovery and Innovation Aruba (2020). *Repositioning Our Sails: Aruba's Mission Driven Model for Economic Recovery & Resilience*
- ⁹¹ CBS (2019). *Aruba 50 jaar sociaal-demografische ontwikkelingen*. Oranjestad: CBS, CBS (2020). *Wie zijn we? Demografische karakteristieken van de bevolking van Aruba*. Oranjestad: CBS
- ⁹² Ibidem.
- ⁹³ Ibidem.
- ⁹⁴ Casteren, W. van, Cuppen, J., Termorshuizen, T. Sacré, R., Vegt, J. van der, Klooster, N. van 't & Leeuwen, J. van (2021). *Studiesucces en – ervaringen van studenten uit de Caribische delen van het Koninkrijk*. Nijmegen: Researchned
- ⁹⁵ Ibidem.
- ⁹⁶ Nationale ombudsman (2020). *Kopzorgen van Caribische studenten. Een onderzoek naar knelpunten die studenten uit het Caribisch deel van het koninkrijk ervaren als zij in Nederland (gaan) studeren of in Nederland hebben gestudeerd*. Den Haag: Nationale ombudsman
- ⁹⁷ Casteren, W. van, Cuppen, J., Termorshuizen, T. Sacré, R., Vegt, J. van der, Klooster, N. van 't & Leeuwen, J. van (2021). *Studiesucces en – ervaringen van studenten uit de Caribische delen van het Koninkrijk*. Nijmegen: Researchned
- ⁹⁸ o.a. gesprekken met werkgevers en CBS (2019). *Aruba 50 jaar sociaal-demografische ontwikkelingen*. Oranjestad: CBS, CBS (2020). *Wie zijn we? Demografische karakteristieken van de bevolking van Aruba*. Oranjestad: CBS
- ⁹⁹ SER (2015). *Drempels inzake de doorstroom binnen het onderwijssysteem*. Oranjestad: SER

Appendix A – Registratiesysteem kengetallen

In deze bijlage hebben we een overzicht opgenomen van data die een plek zouden kunnen krijgen in het registratiesysteem dat gerichte sturing en monitoring van het onderwijs mogelijk moet maken. Het werkverband zal een selectie maken van data die in de eerste dan wel in een latere fase opgenomen worden.

Allocatie

Instroomkenmerken per sector:

- Aanleverende scholen: school-id (bv. brin), niveaus toeleverend onderwijs (bv. mavo/havo/vwo); postcode, denominatie e.d. (koppelen via centraal bestand)
- Instromende leerlingen: scores op nationale doorstroomtoets en instaptoetsen voor toegang; achtergrondkenmerken (geslacht, leeftijd, thuistaal, woonregio/postcode e.d.)
- Inschrijvingskenmerken (gegevens per schooljaar): positie leerling (waar ingeschreven; zelfde opleiding / andere opleiding / geen opleiding)*

*Jaarlijkse informatie over de positie van een leerling biedt in principe de mogelijkheid om een cohort te volgen. Risico's zijn eigen keuzes per sector en dubbelstellingen. Raadzaam dat Directie Onderwijs en de inspectie van het onderwijs met data-experts van DUOS spreken over een slimme aanpak.

Kwalificatie

- Gewogen gemiddelden eindexamencijfers vo
- Gewogen gemiddelden doorstroomtoetscijfers po (objectief genormeerd)

Socialisatie

- Schorsingen en verwijderingen
- data over pesten (enquêtes, objectief genormeerd)
- resultaten t.a.v. sociale competenties (LVS, objectief genormeerd).
- inspectieoordelen over de socialisatie door scholen en opleidingen

Financiering

- Vergelijking tussen begroting en resultaten: rijksbijdragen, personeelslasten
- Kengetallen onderwijsinstellingen: rentabiliteit, solvabiliteit, liquiditeit, huisvestingsratio
- Ontwikkelingen (zowel terugkijkend als vooruitkijkend) bij onderwijsinstellingen in onder andere:
 - Afschrijvingen
 - Huisvestingslasten
 - Personeelslasten
 - Overige lasten (bijv. ICT/leermiddelen)
 - (Overige) baten
 - Voorzieningen
 - Lang- en kortlopende schulden
 - Eigen vermogen
 - Liquide middelen
- Verdeling inkomsten/uitgaven: waar komen middelen vandaan (rijksbijdragen, ouderbijdragen, overig); waar gaat het geld naartoe (personeel, huisvesting, overig)
- Verhouding personeelslasten/totale baten (per sector)
- Verhouding rijksbijdragen/totale baten (per sector)
- Verhouding investeringen/totale baten (per sector)
- Verhouding privaat en publiek vermogen

Overige voorwaarden

- Ontwikkelingen in ziekteverzuim personeel
- Ontwikkelingen en verhoudingen inhuur, vast- en tijdelijk personeel
- Ontwikkelingen in aantallen onderwijs ondersteunend personeel
- Salaris personeel
- Onvervulde vacatures
- Aantal onbevoegden met dispensatie
- Leeftijd leermiddelen
- Aanwezigheid ICT voorzieningen

Appendix B – Voorbeeldscenario's taalbeleid

In deze bijlage schetsen we twee beknopte voorbeeldscenario's, bedoeld om de gedachten rond dit scenario-denken te scherpen. Er wordt hier dus geen voorkeur voor een scenario uitgesproken. Bovendien zijn meerdere alternatieve scenario's denkbaar.

Scenario 1: De centrale uitstroomambitie is vervolgonderwijs in Nederland

In dit scenario is het onderwijs er primair op gericht dat leerlingen succesvol vervolgonderwijs kunnen volgen in Nederland. Nu volgt ongeveer 50 procent van de mbo-, havo- en vwo-gediplomeerde leerlingen een vervolgonderwijs in Europees Nederland. Deze beleidskeuze is erop gericht voor een groter deel van de leerlingen mogelijk te maken dat zij vervolgonderwijs volgen en succesvol afronden in Nederland. Dit houdt onder andere in dat de eindtermen en onderwijsmethoden van het Arubaanse onderwijs goed aansluiten op het Nederlands onderwijs.

Bij implementatie van deze beleidskeuze is het taalbeleid er in elk geval op gericht dat leerlingen de Nederlandse taal dusdanig machtig zijn dat zij 1) aan de instroomeisen van het Nederlandse vervolgonderwijs voldoen en 2) niet gebukt gaan onder taalgerelateerde belemmeringen in het voortzetten van de onderwijsloopbaan. Dit vereist in de eerste plaats dat overgangen tussen (en binnen) onderwijssoorten optimaal zijn georganiseerd, waarbij uit- en instroomniveau voor wat betreft de Nederlandse taal overeenkomen. Dit voorkomt dat leerlingen bijvoorbeeld vastlopen of niet worden toegelaten in het voorgezet onderwijs omdat zij de Nederlandse taal onvoldoende beheersen. Dit vereist in de tweede plaats dat er voldoende lesmateriaal en gevalideerde methoden, en voldoende taalvaardige leraren beschikbaar zijn op de scholen om een dergelijke doorlopende leerlijn te garanderen.

Bij de inrichting van het taalbeleid dient voorts rekening te worden gehouden met de voornaamste thuistaal van jonge leerlingen en de samenstelling van de leerlingenpopulatie, om vroege achterstanden te voorkomen en kansgelijkheid te bevorderen. Dit betekent dat de manier waarop de Nederlandse taal wordt geleerd, afgestemd dient te worden op de startsituatie van het kind, waar mogelijk onderbouwd door wetenschappelijk inzicht. Stel, ter illustratie, dat onderhavige beleidskeuze gepaard gaat met Nederlands als instructietaal, dan dient de lerarenopleiding hierbij aan te sluiten. Dit betekent dat er voldoende leraren opgeleid worden die de Nederlandse taal op het gewenste niveau beheersen en in staat zijn te voldoen aan de didactische behoeften van de leerlingen. In dit voorbeeld is het bovendien noodzakelijk om vanuit de overheid draagvlak te creëren voor het Nederlands als instructietaal tegen de achtergrond van de culturele identiteit die in Aruba sterk verbonden is aan het Papiamentu. Hierbij kan het raadzaam zijn ouders, docenten en andere stakeholders voor te lichten over de kansen die het taalbeleid de nieuwe generatie leerlingen biedt, waarbij de waarde van Papiamentu niet ter discussie wordt gesteld. Het scheppen van mogelijkheden voor ouders die het Nederlands niet machtig zijn, om hun kinderen in het onderwijs te ondersteunen, verdient aandacht.

Tenslotte zijn er los van taalbeleid andere factoren die aandacht behoeven om de aansluiting tussen het Arubaanse en Europees Nederlandse onderwijs te verbeteren.

Deze worden opgenomen in andere aanbevelingen, maar raken bijvoorbeeld aan de benodigde studievaardigheden in de Nederlandse setting, de motivatie om in Nederland te gaan studeren, en de gebrekkige voorbereiding op leven en studeren in een andere cultuur.

Scenario 2: De centrale uitstroomambitie is een sterkere lokale kenniseconomie

In dit scenario is het onderwijs gericht op een grotere doorstroom naar het hoger onderwijs en verbreding van het lokale aanbod binnen het hoger onderwijs om meer uitstroommogelijkheden te creëren. Hierbij is de verwachting dat dit op termijn kan leiden tot meer arbeidsposities voor hoger opgeleiden en minder outsourcing naar het buitenland. Of deze verwachting realistisch is moet blijken omdat voor de invulling van arbeidsposities het opleidingsniveau niet altijd doorslaggevend is.

Bij implementatie van deze beleidskeuze is het taalbeleid in elk geval gericht op voldoende beheersing van de onderwijstaal in het hoger onderwijs, ongeacht waar dat hoger onderwijs wordt gevolgd. Deze taal moet voldoende toegang geven tot het verwerven van kennis, namelijk tot lesmateriaal en secundaire bronnen. Binnen het hoger onderwijs lijkt het voor de hand liggen dat Nederlands en Engels, maar niet het Papiamentu, om die reden de voorkeur heeft als onderwijstaal. Tegelijkertijd zal voor een groot deel van de leerlingenpopulatie mavo of beroepsonderwijs gelden als het maximale uitstroomniveau. Een aanmerkelijk deel van de leerlingen dat vervolgens uitstroomt naar de lokale arbeidsmarkt zal primair of voldoende uit de voeten kunnen met Papiamentu als voertaal. Stel, ter illustratie, dat onderhavige beleidskeuze gepaard gaat met een twee-stromenbeleid voor twee of meertalig onderwijs, dan dienen enkele consequenties hiervan onderkend en ondervangen te worden. Zo betekent dit dat het onderwijssysteem in een zeker leerjaar duaal wordt, waardoor de doorgaande lijn doorgaans enkel gewaarborgd wordt bij een schoolovergang naar een school met dezelfde onderwijstaal. Dit impliceert dat de kans om door te stromen naar hoger onderwijs mogelijk al op jonge (basis)school leeftijd wordt verkleind en leerlingen vanaf het gekozen leerjaar minder keuzevrijheid genieten. Aan de andere kant biedt het duaal onderwijssysteem de gelegenheid voor specialisatie van docenten (taalvaardigheid) en het onderwijsaanbod (bijvoorbeeld lesmateriaal) hetgeen de algehele onderwijskwaliteit ten goede kan komen. In het implementatieplan wordt verantwoord welk evenwicht de beleidskeuze nastreeft tussen enerzijds het verhogen van doorstroomkansen en anderzijds de inrichting van een duaal systeem, en wat dit betekent voor het onderwijsplan.

Appendix C – Overzicht gesprekspartners

Voor de doorlichting hebben de inspecties gesprekken (op locatie) gevoerd met verschillende stakeholders waaronder beleidsmakers, schoolbesturen en scholen. Bij de bezochte scholen is er naast de directie waar mogelijk gesproken met leraren en leerlingen. Zie hieronder opgenomen een overzicht van de gesprekspartners.

Schoolbesturen

- Dienst Publieke Scholen (DPS)
- Stichting Katholiek Onderwijs Aruba (SKOA)
- Stichting Voortgezet Onderwijs Aruba (SVOA)
- Stichting Onderwijs van de Advent Zending Aruba (SOAZA)

Schoolinstellingen

- Mon Plaisir College MAVO
- Mon Plaisir Basisschool
- Universiteit van Aruba
- Dornasol
- Prinses Amalia Basisschool
- Scol Basico Xander Boogaerts Basisschool
- C.G. Abraham de Veer School MAVO
- Colegio EPI
- Scol Practico pa Ofishi, SPO
- Educacion Profesional Basico (EPB)
- Colegio Arubano
- Instituto Pedagogico Arubano (IPA)
- Scol Dununman
- Caiquetio School
- Colegio Conrado Coronel
- Graf Von Zinzendorf Basisschool
- Scol Basico Washington
- Colegio San Antonio

Instanties overheid Aruba

- Dienst Uitvoering Onderwijs Subsidies (DUOS)
- Bureau Leerplicht
- Departamento di Enseñansa Aruba, DEA (Directie Onderwijs)
- Centrale Accountantsdienst (CAD)
- Multidisciplinair Centrum (MDC)
- Centraal Bureau Statistiek (CBS)
- Directie Arbeid en Onderzoek (DAO)
- Departamento Recurso Humano (DRH)
- Departement voor personeelszaken van de overheid
- Departamento Pa Labor (DPL)
- Departamento di Mucha y Hoben (departement voor jeugdzaken)
- Fundashon Pa Nos Muchanan (FPNM)

Overige instanties (bedrijfsleven/vakbonden)

- Aruba Tourism Authority (ATA)
- Aruba Hotel And Tourism Association (AHATA)
- Costa Linda Resort en de Aruba Timeshare Association (ATSA)
- SETAR
- SIMAR (Vakbond van Leerkrachten Aruba)